

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα σήμερα και ο
ρόλος των ΜΚΟ»

Των:

Σιδέρη Ιωάννα (ΥΚ5698)

Ζαράνη Ειρήνη Χρυσοβαλάντου (ΥΚ5699)

Επιβλέπων: Κωνσταντίνος Κούγιας

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση πτυχίου Κοινωνικής Εργασίας

Ηράκλειο, Νοέμβριος 2022

Copyright@ 2022 Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΣΕΥ, ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ.

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Π.Ε. αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία των συγγραφέων, Ζαράνη Ειρήνη Χρυσοβαλάντου και Ιωάννα Σιδέρη του επιβλέποντα καθηγητή Κωνσταντίνου Κούγια και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

Δήλωση τήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας

Οι υπογράφωντες φοιτητές του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ

Σιδέρη Ιωάννα

Ζαράνη Ειρήνη Χρυσοβαλάντου

δηλώνουμε υπεύθυνα ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο:

**«Η ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΚΟ»**

είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μας δουλειάς και ότι όλες οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί αναφέρονται πλήρως. Επίσης δηλώνουμε ότι δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής ή στο σύνολό της.

Σιδέρη Ιωάννα Ζαράνη Ειρήνη Χρυσοβαλάντου

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

«Σημείο Αναγνωρίσεως» – άγαλμα γυναίκας με δεμένα χέρια

Όλοι σε λένε κατευθείαν άγαλμα,
εγώ σε προσφωνώ γυναίκα κατευθείαν.
Στολίζεις κάποιο πάρκο.
Από μακριά εξαπατάς.
Θαρρεί κανείς πως έχεις ελαφρά ανακαθήσει
να θυμηθείς ένα ωραίο όνειρο που είδες,
πως παίρνεις φόρα να το ζήσεις.
Από κοντά ξεκαθαρίζει το όνειρο:
δεμένα είναι πισθάγκωνα τα χέρια σου
μ' ένα σκοινί μαρμάρينو
κι η στάση σου είναι η θέλησή σου
κάτι να σε βοηθήσει να ξεφύγεις
την αγωνία του αιχμαλώτου.
Έτσι σε παραγγείλανε στο γλύπτη:
αιχμάλωτη.
Δεν μπορείς ούτε μια βροχή να ζυγίσεις στο χέρι σου,
ούτε μια ελαφριά μαργαρίτα.
Δεμένα είναι τα χέρια σου.
Και δεν είν' το μάρμαρο μόνο ο Άργος.
Αν κάτι πήγαινε ν' αλλάξει
στην πορεία των μαρμάρων,
αν άρχιζαν τ' αγάλματα αγώνες
για ελευθερίες και ισότητες,
όπως οι δούλοι,
οι νεκροί

και το αίσθημά μας,
εσύ θα πορευόσουνα
μες στην κοσμογονία των μαρμάρων
με δεμένα πάλι τα χέρια, αιχμάλωτη.

Όλοι σε λένε κατευθείαν άγαλμα,
εγώ σε λέω γυναίκα αμέσως.

Όχι γιατί γυναίκα σε παρέδωσε
στο μάρμαρο ο γλύπτης
κι υπόσχονται οι γοφοί σου
ευγονία αγαλμάτων,
καλή σοδειά ακινησίας.
Για τα δεμένα χέρια σου, που έχεις
όσους πολλούς αιώνες σε γνωρίζω,
σε λέω γυναίκα.

Σε λέω γυναίκα
γιατ' είσ' αιχμάλωτη.

Κική Δημουλά

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θέμα της πτυχιακής εργασίας πραγματεύεται την ενδοοικογενειακή βία με θύματα τις γυναίκες καθώς και τον ρόλο των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο πραγματοποιείται μια προσπάθεια προσδιορισμού του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας ως κοινωνικό φαινόμενο, τους λόγους έξαρσης του φαινομένου κυρίως κατά την περίοδο της πανδημίας του Covid-19, τις συνέπειες, καθώς ερευνάται παράλληλα το προφίλ του θύτη και του θύματος. Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή καθώς επίσης γίνεται λόγος για τις νομοθεσίες σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Επιπροσθέτως, γίνεται αναφορά στην ελληνική νομοθεσία, στις δράσεις και στις πολιτικές για την επίτευξη της ισότητας των φύλων και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών. Στο τρίτο κεφάλαιο επιχειρείται μια εκτενής παρουσίαση προσδιορισμού του όρου ΜΚΟ καθώς και την συμβολή μερικών από το παρελθόν έως σήμερα. Επιπροσθέτως, αναφερόμαστε στις ΜΚΟ και στις υπηρεσίες τους που ασχολούνται κυρίως με θέματα ισότητας των φύλων και με την ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών. Το τέταρτο και πέμπτο κεφάλαιο αναφέρονται στην μεθοδολογία της ερευνάς καθώς και στα αποτελέσματα αυτής. Η πτυχιακή εργασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των συμπερασμάτων της μελέτης που προέκυψαν και τις προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: ενδοοικογενειακή βία, γυναίκα, ΜΚΟ, ισότητα, νομοθεσία, πανδημία COVID-19, πατριαρχία, εξάλειψη βίας, γυναικοκτονίες, πρόληψη, αντιμετώπιση

ABSTRACT

The topic of this thesis is associated with the domestic violence on women as victims as well as the role of Non-Governmental Organizations.

More specifically, in the first chapter, an attempt is made to define the occurrence of domestic violence as a social phenomenon. Also, we discuss the reasons for the rise of the phenomenon and the consequences mainly during the period of the Covid-19 pandemic. Furthermore, we simultaneously analyze and investigate the victim's and abuser's profiles. In the second chapter, a brief historical review is made, as well as a discussion of the legislation at an international and European level. In addition, references are made to Greek legislation, actions, and policies to achieve gender equality and combat violence against women. In the third chapter, an extensive presentation of the term NGO is attempted. On top of that, we refer to the services that Non-Governmental Organizations provide to deal with the issues of gender equality and domestic violence against women. The fourth and fifth chapters refer to the research methodology that is being used and the results are presented. The thesis completes with the presentation and the conclusions of the study and the proposals for further research.

KEY WORDS: domestic violence, woman, NGO, equality, legislation, COVID-19 pandemic, patriarchy, elimination of violence, femicide, prevention.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση αυτής της έρευνας, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τους ανθρώπους που συνέβαλαν στην ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής. Αρχικά, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τον επιβλέποντα μας, Κωνσταντίνο Κούγια, για την πολύτιμη καθοδήγηση και στήριξη του, που μας βοήθησε να ανταπεξέλθουμε σε κάθε δυσκολία με την οποία ήρθαμε αντιμέτωποι και να βγάλουμε το βέλτιστο δυνατό αποτέλεσμα.

Επίσης, ευχαριστούμε τα άτομα που δέχτηκαν να συμμετέχουν στην έρευνα μας και να μοιραστούν μαζί μας τις απόψεις και τις εμπειρίες τους σχετικά με το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας. Οι απαντήσεις τους αποτέλεσαν χρήσιμο υλικό στην εκπόνηση της έρευνάς μας.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τα αγαπημένα μας πρόσωπα που μας στήριξαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μας και ήταν δίπλα μας μέχρι και στο τελευταίο στάδιο της φοιτητικής μας πορείας.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT.....	6
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	7
ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	8
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	9
ΣΥΝΤΟΜΕΥΣΕΙΣ.....	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΜΕΡΟΣ Α΄ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Η Ενδοοικογενειακή Βία Κατά των Γυναικών	14
1.1 Η βία ως κοινωνικό φαινόμενο	14
1.2 Ορισμοί.....	16
1.3 Μορφές ενδοοικογενειακής βίας.....	18
1.4 Προφίλ Θύματος	24
1.5 Προφίλ Θύτη	28
1.6 Αίτια Βίαιων Συμπεριφορών	30
1.7 Επιπτώσεις της βίας κατά των γυναικών	31
1.8 Ποσοστά θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας: Έξαρση του φαινομένου	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Δημόσιες πολιτικές για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας.....	40
2.2 Διεθνές νομοθετικό πλαίσιο.	43
2.3 Ευρωπαϊκό Επίπεδο	46
2.4 Εθνικό νομοθετικό πλαίσιο	49
2.5 Εθνικοί μηχανισμοί και δράσεις	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)	55
3.1 Ορισμοί των ΜΚΟ	55

3.2 Ιστορική αναδρομή	56
3.3 Οι ΜΚΟ στην Ελλάδα	58
3.4 Συμβολή των ΜΚΟ στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4-ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΈΡΕΥΝΑΣ	65
4.1 Σκοπός Έρευνας	65
4.2 Ερευνητικά Ερωτήματα	66
4.3 Μεθοδολογία Έρευνας	66
4.4 Ερευνητικά Εργαλεία και Μεθοδολογία Ανάλυσης	66
4.5 Πληθυσμός και Δείγμα.....	67
4.6 Τόπος και Χρόνος Έρευνας	68
4.7 Περιορισμοί της Έρευνας.....	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 -Ερευνητικά αποτελέσματα	68
5.1 Ενδοοικογενειακή βία και ΜΚΟ: αποτελέσματα και συζήτηση	68
5.2 Ενδοοικογενειακή βία και εξυπηρετούμενες των ΜΚΟ	74
5.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	83

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Πίνακας 1.1 Ηλικία, σελ. 71

Πίνακας 1.2 Μορφωτικό επίπεδο, σελ. 72

Πίνακας 1.3 Οικονομική κατάσταση, σελ. 72

Πίνακας 1.4 Υπηρεσίες που έχουν λάβει οι εξυπηρετούμενες στις ΜΚΟ, σελ. 73

Πίνακας 1.5 Τρόπο ενημέρωσης για τον φορέα, σελ. 74

Πίνακας 1.6 Σχέση θύματος με θύτη, σελ. 75

Πίνακας 1.7 Μορφές ενδοοικογενειακής βίας, σελ. 76

ΣΥΝΤΟΜΕΥΣΕΙΣ

EIGE	European Institute for Gender Equality
FIDH	International Federation for Human Rights
GREVIO	Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence
ICW	International Council of Women
ΓΓΟΠΠΦ	Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΚΑ	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
ΕΝΠΕ	Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας
ΕΣΙΦ	Εθνικό Συμβούλιο Ισότητας των Φύλων
ΚΕΔΕ	Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδας
ΚΕΘΙ	Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικός Οργανισμός
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διεύρυνση της επίδρασης των ΜΚΟ στην άμβλυνση της ενδοοικογενειακής βίας και των δημόσιων πολιτικών που έχουν υιοθετηθεί στην Ελλάδα σήμερα για την προστασία των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας. Με αφορμή τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί διαμορφώνονται πέντε επιμερείς στόχοι. Αρχικά, το πρώτο ερώτημα αφορά τους λόγους ενδοοικογενειακής βίας και κατά πόσο η πανδημία του COVID-19 επηρέασε την όξυνση της. Το δεύτερο επικεντρώνεται στο αν και γιατί ο ρόλος της γυναίκας στην Ελλάδα έχει αποδυναμωθεί και το τρίτο στο ποιες δημόσιες πολιτικές στέκονται αρωγή στην καταπολέμηση του φαινομένου. Ακόμη, το τέταρτο ερευνητικό ερώτημα αναφέρετε στο αν παρατηρείται αύξηση των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών από τις ΜΚΟ και αν ναι ποια είναι τα αίτια. Στο πέμπτο και τελευταίο ερευνητικό ερώτημα, σημειώνεται ποιος είναι ο ρόλος των ΜΚΟ και πως βοηθούν τις γυναίκες που υπέστη οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης. Για την πραγματοποίηση των παραπάνω στόχων, διεξήχθη ποιοτικού τύπου έρευνα, κατά την οποία πέντε μέλη Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, απαντούν στα προαναφερθέντα ερωτήματα, περιγράφοντας τις επαγγελματικές τους εμπειρίες.

Η μελέτη χωρίζεται σε δυο μέρη, το θεωρητικό και το ερευνητικό. Το θεωρητικό μέρος αποτελείται από τρία κεφάλαια, τα οποία θεμελιώνουν την βάση της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στο κοινωνικό φαινόμενο της βίας, στα προφίλ του θύματος και του θύτη, αλλά και στα αίτια, στις μορφές και στις επιπτώσεις της ενδοοικογενειακής βίας. Το δεύτερο κεφάλαιο αναλύει τις Δημόσιες Πολιτικές, το Εθνικό, Ευρωπαϊκό και Διεθνές Νομοθετικό Πλαίσιο και τέλος τους Εθνικούς Μηχανισμούς. Τέλος στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στις Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις, στους επίσημους ορισμούς που τις περικλείουν, καθώς επίσης, γίνεται αναφορά στις ΜΚΟ στην Ελλάδα και στην συμβολή τους στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Επιπροσθέτως, το δεύτερο μέρος της παρούσας μελέτης είναι το ερευνητικό και συγκροτείται από δύο κεφάλαια. Στο πρώτο, το οποίο αποτελεί συνολικά το τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας, αναλύεται ο σκοπός της έρευνας, η μεθοδολογία έρευνας, όπως και τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν και οι μέθοδοι ανάλυσης. Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο, πραγματοποιείται η ανάλυση των ερευνητικών αποτελεσμάτων σε σύνδεση με την

υπάρχουσα βιβλιογραφία. Η μελέτη ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των συμπερασμάτων που αναδείχθηκαν, και την αποτύπωση ορισμένων προτάσεων για την διασύνδεση του θέματος της παρούσας έρευνας με την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας.

ΜΕΡΟΣ Α' - ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Η Ενδοοικογενειακή Βία Κατά των Γυναικών

Στο 1^ο Κεφάλαιο, θα αναλυθεί η βία ως ένα σημερινό κοινωνικό φαινόμενο, οι ορισμοί που την περικλείουν, οι μορφές ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και το προφίλ του θύτη και του θύματος. Επιπλέον, θα αναλυθούν τα αίτια που ωθούν το θύτη στην βίαιη συμπεριφορά, οι επιπτώσεις που αντιμετωπίζουν τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, και τέλος τα ποσοστά θυμάτων.

1.1 Η βία ως κοινωνικό φαινόμενο

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα αναλυθεί η βαρύτητα του φαινομένου της βίας στην σημερινή κοινωνία, καθώς και η έννοια του ορισμού της βίας.

Πιο συγκεκριμένα, η βία ως όρος αφορά την ανάγκη επιβολής της θέλησης του ισχυρότερου στον αδύναμο μέσω της χρήσης σωματικής, ψυχικής, πνευματικής, οικονομικής και κοινωνικής δύναμης. Το φαινόμενο αυτό αποσκοπεί στην ενδυνάμωση του «εγώ του» και στην σύντριψη της προσωπικότητας του ατόμου που έχει στοχεύσει. Στην βία, πρωταγωνιστεί η εγκληματικότητα η οποία αποτελεί ένα εξίσου κοινωνικό φαινόμενο που οδεύει στην παραβίαση των νόμων που διέπουν μια κοινωνία.

Η κακοποίηση των γυναικών και των παιδιών αποτελεί μια από τις πιο σοβαρές μορφές καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς ασκείται μέσα στον στενό και κλειστό κύκλο της οικογένειας όπου διασφαλίζεται από εμπιστοσύνη και ασφάλεια. Στοχεύει στην σωματική και ψυχική υγεία των γυναικών, στην οικονομική εξάρτηση και στην εξολόθρευση την αυτοεκτίμησής τους. Μια από τις πιο ακραίες περιπτώσεις είναι η απειλή της ζωής ή η αυτοκτονία των ίδιων των θυμάτων. Το φαινόμενο αυτό δεν είναι καθ' όλα συμπτωματικό διότι αποτελεί ένα προϊόν της κοινωνικής ανισότητας μεταξύ των ανδρών και των γυναικών λόγω των αντιλήψεων που κυριαρχούν και διέπουν το κοινωνικό σύνολο και τις σχέσεις των δυο φύλων. Διαθέτει έναν πολιτικό χαρακτήρα και βασίζεται στην συχνότητα και την επανάληψη. (Χατζηφωτίου, 2005)

Σύμφωνα την παραδοσιακή αντίληψη, το φαινόμενο που απασχολεί την παρούσα έρευνα διεξάγεται σε ένα πλαίσιο ιδιωτικότητας, με αποτέλεσμα να μην πραγματοποιείται καμία παρέμβαση της κοινωνίας, καθώς όσα λαμβάνουν χώρα

εντός του κλειστού κύκλου της οικογένειας, να γίνονται ανεκτά και ακόμη να συγκαλύπτονται αποτελώντας μια «ιδιωτική υπόθεση» (Strauss, Gelles και Steinmetz, 1980). Δυστυχώς, η άσκηση βίας, ενισχύει την «κουλτούρα της ανοχής» με αποτέλεσμα να αντανακλάται στη συμπεριφορά των θυμάτων, και να ενισχύεται η αδυναμία αντίδρασης στο φαινόμενο αυτό. Έτσι οι γυναίκες – θύματα δεν διαθέτουν το θάρρος και την δύναμη να αντιδράσουν, με αποτέλεσμα να αισθάνονται ντροπή και ενοχές καθώς θεωρούν ότι είναι η αιτία που συμβαίνει αυτό. (Χατζηφωτίου, 2002)

Με βάση έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί με την πάροδο του χρόνου, η βία καθώς και το πατριαρχικό σύστημα ξεκινάει περίπου 4.000 χρόνια πριν, όπου μέσω των τιμωριών και της βίας, πραγματοποιούταν η επιβολή του ισχυρού ως προς τους κατώτερους του. Για αρκετά χρόνια, η βία αποτελούσε ένα φαινόμενο που όλοι γνώριζαν και ζούσαν μαζί του, αλλά κανείς δεν είχε το θάρρος να το αναγνωρίσει. Το 1824, το ανώτατο δικαστήριο του Μισισιπή, παραχώρούσε το δικαίωμα στον άνδρα να ασκεί ενδοοικογενειακή βία στην σύζυγο του (Dobash, 1978). Το 1960 – 1970 η επιστημονική διερεύνηση του φαινομένου ήταν ελλιπής. Παράλληλα στην Αγγλία επικρατούσε και ο «νόμος του αντίχειρα» (Gondolf & Fisher, 1991). Το 1976 πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες το πρώτο συνέδριο με θέμα «Εγκληματικότητα κατά των γυναικών» όπου για πρώτη φορά πραγματοποιήθηκε επίσημα η πρώτη καταγγελία. Το 1980 ο Ο.Η.Ε. και το συμβούλιο της Ευρώπης πραγματοποίησαν προσπάθειες για την αναγνώριση και εξέταση του φαινομένου. Ακόμη, το 1993 αναγνωρίστηκαν επίσημα η ισότητα των δικαιωμάτων των γυναικών στην Βιέννη, και το 1996 - 1997 ήρθε στο επίκεντρο το θέμα της σωματεμπορίας γυναικών και η ερευνητική μελέτη στα θέματα ισότητας των δυο φύλων. (Χατζηφωτίου, 2005).

Στην Ελλάδα, η διερεύνηση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας ξεκίνησε το 1960. Παρόλα αυτά, ενώ αποτελεί ένα διαπολιτισμικά αποδεκτό φαινόμενο δεν καταγγέλλεται στον αντίστοιχο βαθμό (Στεφανίδου, 2010). Η έκφυλη βία κατά των γυναικών, υπερισχύει σε καταγραφές, με ποσοστό που φτάνει το 90% σε σύγκριση με τα περιστατικά πολλαπλών διακρίσεων που υφίστανται οι γυναίκες. Σύμφωνα με την Γενική Γραμματεία Ισότητας, στο τμήμα Υποδοχής Κακοποιημένων Γυναικών, η κακοποίηση των γυναικών διαπερνά τα κοινωνικό-οικονομικά στρώματα και τα μορφωτικά επίπεδα (Γ.Γ.Ι., 2003).

Έρευνα που διεξήγαγε το ΚΕΘΙ Βόλου με τίτλο «Απόψεις των κατοίκων νομού Μαγνησίας πάνω στις γυναίκες αρχηγούς μονογονεϊκών οικογενειών», κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η βία αποτελεί ένα χαρακτηριστικό που είναι προσκολλημένο περισσότερο στους άνδρες και προβάλλει την ανδρική ταυτότητα με τις έντονες εκρήξεις θυμού κατά την διάρκεια διαπραγματεύσεων και διευθετήσεων προβλημάτων με την σύντροφο του. Όλες οι μορφές βίας, και κυρίως η σωματική είναι μια ακραία έκφραση συμπεριφοράς, που τις περισσότερες φορές γίνεται παραπάνω ανεκτή, πυροδοτώντας την δύναμη του θύτη. (Μαράτου - Αλιπράντη 2022)

Η κυριαρχία των αντρών επί των γυναικών, θεμελιώθηκε στο κοινωνικό επίπεδο των ανισοτήτων και των διακρίσεων, καθώς και στο πεδίο των αξιών, με αποτέλεσμα ό,τι περιλαμβάνει την λέξη «θήλυ», να αντιμετωπίζεται με απαξιότητα. Βέβαια, παρόλο που η βία που δέχονται οι γυναίκες μπορεί να μεταφράζεται με διαφορετικό τρόπο ως προς το πλαίσιο, κατά βάθος επικρατεί το ίδιο φαινόμενο. Η λέξη «κακοποίηση» ορίζεται στα πλαίσια του ζευγαριού, οι «σεξουαλικές επιθέσεις» στην κοινωνία, και η «σεξουαλική παρενόχληση» στον χώρο της εργασίας.

Η πηγή του φαινομένου αυτού, βασίζεται στην εκτεταμένη ανάγκη του δράστη – θύτη να επιβληθεί στις ανάγκες και στα θέλω της οικογένειας του με οποιαδήποτε μορφή εξουσίας, έτσι ώστε να κάμψει, να υποτάξει και να διατηρήσει την κυριαρχία του στον χώρο, που στην προκειμένη περίπτωση αποτελεί η οικογένεια του. Η δημιουργία της ανάγκης αυτής, περικλείεται από διάφορες πηγές. Η πιο κλασσική μορφή αφορά το θεσμό της πατριαρχίας και την υποταγή της συζύγου στον σύζυγο και στα παιδιά. Ο όρος πατριαρχία, αποτελεί το κοινωνικό σύστημα στο οποίο οι άντρες κυριαρχούν στην πολιτική, στα κοινωνικά προνόμια, καθώς και στον έλεγχο της περιουσίας. (Tracy, 2007)

1.2 Ορισμοί

Οι ορισμοί της βίας και της ενδοοικογενειακής βίας, είναι πολυδιάστατοι και ποικίλλουν σε πολλά επίπεδα. Για τους σκοπούς της έρευνάς μας θα περιοριστούμε

στον ορισμό της Βίας του άρθρου 330 του ΠΚ και στον επίσημο ορισμό του ΟΗΕ ως προς τι ορίζεται ενδοοικογενειακή βία, ο οποίος έχει ισχύ μέχρι σήμερα.

Ορισμός Βίας:

Κατά το άρθρο 330 του ποινικού κώδικα

Βία: Όποιος χρησιμοποιώντας σωματική βία, ή απειλή σωματικής βίας, ή άλλης παράνομης πράξης, ή παράλειψης και εξαναγκάζει άλλον σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή, για τις οποίες ο παθών δεν έχει υποχρέωση, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών, ανεξάρτητα αν το απειλούμενο κακό στρέφεται εναντίον εκείνου που απειλείται ή κάποιου από τους οικείους του. Παράνομης βία ορίζεται: α) ο εξαναγκασμός άλλου, σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή για τις οποίες ο παθών δεν έχει υποχρέωση, β) ο εξαναγκασμός αυτός να γίνει με τη χρήση της σωματικής βίας ή απειλής σωματικής βίας ή άλλης παράνομης πράξης ή παράλειψης, γ) δόλος (αρκεί και ενδεχόμενος) στον οποίο περιλαμβάνεται η γνώση ότι η απειλούμενη πράξη ή παράλειψη είναι παράνομη και η βούληση του δράστη να εξαναγκάσει τον άλλο σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή σε κάτι στο οποίο εκείνος δεν υποχρεούται και δ) αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ σωματικής βίας ή της απειλής σωματικής βίας κλπ., και της πράξης παράλειψης ή ανοχής του θύματος.

B) Ορισμός ενδοοικογενειακής βίας

Επίσημος ορισμός ΟΗΕ

Ο ορισμός της βίας κατά των γυναικών αντιστοιχεί με τον ορισμό που υιοθετήθηκε στην Τέταρτη Παγκόσμια Διάσκεψη για τις Γυναίκες το 1995. Στο ψήφισμά της 20ης Δεκεμβρίου 1993, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε τη Διακήρυξη αριθ. 48/104 για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών, όπου έγινε εμφανής η ανάγκη για την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών μέσω την αρχή της ισότητας, της ασφάλειας, της ελευθερίας και της αξιοπρέπειας. Ειδικότερα, με βάση την συγκεκριμένη διακήρυξη, κράτη - μέλη πρέπει να προωθήσουν την έρευνα και τη

συλλογή δεδομένων για τα αίτια, τη φύση και τα αποτελέσματα της βίας κατά των γυναικών όπως και τα μέτρα για την πρόληψη και την προστασία των θυμάτων, η έννοια των οποίων υποστηρίζει ότι, «κάθε πράξη βίας βάσει φύλλου, η οποία επιφέρει ή είναι πιθανό να επιφέρει σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή πόνο σε γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων και των απειλών για τέτοιες πράξεις, του εξαναγκασμού ή της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας είτε συμβαίνει στη δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή».

1.3 Μορφές ενδοοικογενειακής βίας

Πριν αναλυθεί το προφίλ του θύματος και του θύτη θα πρέπει να γίνει αναφορά στις κύριες μορφές ενδοοικογενειακής βίας που υπάρχουν και που ασκούνται στο θύμα. Πιο συγκεκριμένα, θα αναφερθεί η ψυχολογική, σωματική, σεξουαλική βία, η οικονομική κακοποίηση και τέλος η παρενοχλητική παρακολούθηση («stalking»).

Όπως προαναφέρθηκε και αναλύθηκε, η βία που διέπει το ζευγάρι βασίζεται, θεμελιώνεται και ελέγχεται μέσω της ψυχολογικής βίας, η οποία εκδηλώνεται από διάφορες μορφές επιθέσεων οι οποίες συνυπάρχουν ή παρουσιάζονται ταυτόχρονα με την βία. Η φυσική με την ψυχολογική βία, είναι δυο άρρηκτα συνδεδεμένα κομμάτια, διότι δεν μπορεί να υπάρξει φυσική – σωματική βία, χωρίς να προηγηθεί η ψυχολογική.

- Ψυχολογική κακοποίηση

Ως ψυχολογική βία εννοούμε, όταν ο θύτης υιοθετεί κάποιες στάσεις και συμπεριφορές, που στοχεύουν στην περιφρόνηση, στην αποσταθεροποίηση και την προσβολή του θύματος. Δημιουργείται μια στάση άρνησης και αντικειμενοποίησης του θύματος ώστε να διεξαχθεί η υποταγή, ο έλεγχος και η διατήρηση της εξουσίας του θύτη. Υπάρχει δυσχέρεια ως προς την ξεκάθαρη διάγνωση και αποτύπωση του όρου της ψυχολογικής βίας, καθώς δεν παύει να είναι μια έννοια υποκειμενική, η οποία εναλλάσσεται ανάλογα το πλαίσιο, την πράξη και την συμπεριφορά. (Χατζηφωτίου, 2005)

Η ψυχολογική βία παράγεται από έναν ευρύ άξονα συμπεριφορών ή στάσεων όπου συγκροτούν ορισμένες μικροβιαιότητες, που είναι δύσκολο να εντοπιστούν. Εν αρχή, ο έλεγχος στηρίζει την ψυχολογική βία, καθώς συγκλείει την κατοχή του θύματος και την άσκηση κυριαρχίας και εξουσίας. Η ανάγκη του ελέγχου δημιουργείται για να λειτουργούν τα πάντα όπως επιθυμεί ο θύτης, και με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο. Ο έλεγχος μπορεί να περικλείει το ωράριο, τις κοινωνικές σχέσεις, τις δαπάνες, τις σκέψεις ή και την παρεμπόδιση της επαγγελματικής ανόδου της γυναίκας ή την ολοκλήρωση των σπουδών της. Η άλλη στρατηγική του ελέγχου, είναι η συχνή παρακολούθηση (stalking), δηλαδή τα πολύ συχνά τηλεφωνήματα, μηνύματα και αναμονή στην έξοδο εργασίας. Ύστερα, η απομόνωση βοηθάει στην διαίωση και ενδυνάμωση της βίας, καθώς αποκόπτει το θύμα από την οικογένεια, τους φίλους και το επαγγελματικό και κοινωνικό της κύκλο. Με την μέθοδο της απομόνωσης το θύμα επικεντρώνεται στον σύντροφο της και αποκόπτεται από κάθε είδος ανεξαρτησίας, έχοντας την ανάγκη να ασχολείται μόνο με αυτόν και όλες οι σκέψεις, τα ενδιαφέροντα και τα συναισθήματα να περιστρέφονται γύρω από αυτόν. Μέσω της κοινωνικής απομόνωσης και αποξένωσης όλα τα πρόσωπα του κύκλου της απομακρύνονται και αποδέχονται την αποξένωση της. Μετά τον έλεγχο και την απομόνωση ακολουθεί η ζηλότυπη συμπεριφορά ή διαφορετικά η παθολογική ζήλια. Ο θύτης που έχει την ανάγκη να ελέγχει το θύμα του, απαιτεί και την αποκλειστική παρουσία της συντρόφου του, καθώς το συναίσθημα αυτό πηγάζει από μια εσωτερική ένταση, με την οποία πάντα θα θεωρεί την υπόταξη της συντρόφου του ανικανοποίητη. Έτσι λοιπόν, θα ξεκινήσει το αίσθημα της απαξίωσης, επαναφέροντας κάποια παρελθοντικά λάθη ή παρεξηγήσεις του θύματος που πλέον δεν μπορεί να τις μεταβάλει, και θα συνεχίσει με κάποιες αναζητήσεις αποδείξεων, εκβιασμούς, απειλές και τέλος στην σωματική βία. Κάποιες ακόμη μέθοδοι, είναι η υποτίμηση που καταλήγει στην ταπείνωση, καθώς συνθλίβεται η αυτοεκτίμηση και η αξία του θύματος, δημιουργούνται αμφιβολίες ως προς την διανοητική κατάσταση μέσω της απόρριψης των ιδεών και των συναισθημάτων της, κατακρίνεται για την συμπεριφορά της, την εμφάνιση της, τον ρόλο της ως μητέρα και μέσω της χειραγώγησης κατευθύνεται στην απώλεια εμπιστοσύνης του εαυτού της.

Η αδιαφορία είναι επίσης μια μορφή ψυχολογικής βίας, διότι αποσκοπεί στην απόρριψη και περιφρόνηση. Αγνοούνται οι ανάγκες και τα συναισθήματα του άλλου, υπάρχει άρνηση στην συζήτηση, αδιαφορία στην φυσική ή ψυχική κατάσταση της

συντρόφου και ενισχύεται το αίσθημα της ανασφάλειας. Τέλος οι απειλές και οι πράξεις εκφοβισμού στηρίζουν το φάσμα της ψυχολογικής βίας καθώς αποτελούν έμμεση μορφή βίας. Μέσω ορισμένων απειλών, όπως για παράδειγμα η έλλειψη οικονομικής στήριξης, η ενδεχομένως απομάκρυνση των παιδιών και η απειλή για άσκηση σωματικής βίας ή εκβιασμός αυτοκτονίας αποθαρρύνουν και απομονώνουν το θύμα να μιλήσει και να διεκδικήσει την ελευθερία της. Οι απειλές και οι πράξεις που τρομοκρατούν το θύμα αποτελούν ένα στάδιο πριν την σωματική επίθεση. (Χατζηφωτίου, 2005)

- Σωματική κακοποίηση

Σύμφωνα με την πανευρωπαϊκή έρευνα που διεξήχθητε για την βία κατά των γυναικών, αναγνωρίστηκε ότι 1 στις 3 γυναίκες έχει πέσει θύμα σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης από την ηλικία των 15 ετών και άνω, και από το σύνολο των γυναικών που έχουν (τέως ή νυν) σύντροφο, το 22 % έχουν πέσει θύματα σωματικής και/ή σεξουαλικής βίας από τον σύντροφό τους από την ηλικία των 15 ετών και άνω. Περίπου 31 % των γυναικών έχουν υποστεί μία ή περισσότερες πράξεις σωματικής βίας από την ηλικία των 15 ετών και άνω. Οι συνηθέστερες μορφές σωματικής βίας είναι οι σπρωξιές και τα σκουνητήματα, τα χαστούκια, το βίαιο τράβηγμα και το τράβηγμα των μαλλιών της γυναίκας.

Όπως προαναφέρθηκε η ψυχολογική βία αποτελεί την αρχή της κακοποίησης που ασκεί ο θύτης στο θύμα. Ωστόσο, εάν ο θύτης δεν καταφέρει να χειραγωγήσει το θύμα με τις απειλές και τον εκφοβισμό, τότε πιστεύει ότι το θύμα αντιστέκεται στην δύναμη του, και αρχίζει να αισθάνεται ανασφαλής και ανίσχυρος διότι δεν μπορεί να την εξουσιάσει. Για αυτόν τον λόγο προχωράει στην φυσική βιαιοπραγία την οποία θέλει να την αποφύγει γιατί σε αντίθεση με την ψυχολογική, η φυσική βία είναι περισσότερη αντιληπτή κυρίως στο ευρύτερο περιβάλλον (Χατζηφωτίου, 2005). Η σωματική βία δεν ασκείται σε καθημερινή βάση, και για αυτό δεν θεωρούν τα θύματα ότι διατρέχουν κίνδυνο διότι στηρίζονται σε δικαιολογίες όπως στα προβλήματα καθημερινότητας του θύτη, ή στην ψυχολογία του (νευρά, στρες κ.α.). Τα περιστατικά σωματικής βίας μπορεί να συμβούν είτε μια φορά, είτε να επαναλαμβάνονται ανεξαρτήτως την αντίδραση του θύματος ή την αδράνεια του, αλλά συχνά κλιμακώνονται ως προς την ένταση και την συχνότητα. Ως σωματική βία

ορίζεται ως οποιαδήποτε βίαιη πράξη με πρόθεση πρόκλησης πόνου ή τραυματισμού. Κυμαίνεται από την βίαιη απώθηση, το χαστούκι, τα χτυπήματα με τα χεριά, το σφίξιμο στο λαιμό, επιθέσεις με αντικείμενα ή όπλα, σοβαρές κακώσεις, με αποκορύφωμα την απόπειρα ανθρωποκτονίας. Κάποια χτυπήματα όπως στην κοιλιά, στα χεριά, στον λαιμό δεν αφήνουν έντονα ίχνη και μπορούν να καλυφθούν πολύ πιο ευκολά, αλλά όταν ο θύτης χάσει τον έλεγχο, επιτίθεται πιο έντονα στο θύμα με αποτέλεσμα να προκαλέσει σοβαρές κακώσεις που χρήζουν εισαγωγή σε κέντρο υγείας. Πρόθεση του είναι να σημαδέψει και να διαρρήξει το σωματικό περίβλημα του θύματος για να αλλοιωθεί οποιαδήποτε αντίσταση και να κυριαρχήσει εις βάρος της. Επιπροσθέτως, οι γυναίκες που υφίστανται είτε σωματική, είτε ψυχολογική βία, η υγεία τους κλονίζεται, καθώς η βίαιη πράξη που πρόκειται να δεχτούν προκαλεί μεγαλύτερο πρόβλημα από ότι η ίδια πράξη διότι δεν γνωρίζει πότε θα την υποστεί και αντιμετωπίζει συνεχώς το αίσθημα του στρες και της ανασφάλειας. (Χατζηφωτίου, 2005)

Η φυσική βία κορυφώνεται όταν η γυναίκα – θύμα αποφασίζει να καταγγείλει το περιστατικό και να απομακρυνθεί από τον θύτη καθώς τότε θα χαθεί ο έλεγχος και θα προσπαθήσει να την φυλακίσει ακόμη περισσότερο με τον φόβο ότι θα χάσει το αντικείμενο επιβολής εξουσίας του. (Χατζηφωτίου, 2005)

- Σεξουαλική κακοποίηση

Η σεξουαλική βία αποτελεί την μορφή που οι περισσότερες γυναίκες διστάζουν να μιλήσουν και να την καταδώσουν. Περιλαμβάνει το φάσμα της σεξουαλικής παρενόχλησης, της εκμετάλλευσης και τέλος τον συζυγικό βιασμό. Σε αυτό εντάσσονται επικίνδυνες ή εξευτελιστικές για το θύμα σεξουαλικές δραστηριότητες, ή εξαναγκασμό σε ανεπιθύμητη σεξουαλική επαφή με την υποβολή απειλής. (Χατζηφωτίου, 2005)

Σεξουαλική βία είναι κάθε σεξουαλική πράξη και απόπειρα διάπραξης τέτοιας πράξης χωρίς την ελεύθερη συναίνεση του θύματος. Στην πράξη, η σωματική βία, ο εξαναγκασμός και οι απειλές βίας χρησιμοποιούνται συχνά (αλλά όχι πάντα) για να προκαλέσουν βλάβη στα θύματα. Η σεξουαλική βία περιλαμβάνει βιασμό/απόπειρα βιασμού, σεξουαλική κακοποίηση, σεξουαλική παρενόχληση καθώς και εμπορία ανθρώπων, σεξουαλική εκμετάλλευση, ακρωτηριασμό γυναικείων γεννητικών οργάνων, αναγκαστική εγκυμοσύνη και αναγκαστική άμβλωση. Η σεξουαλική βία

επίσης περιλαμβάνει ανεπιθύμητα σεξουαλικά σχόλια ή αντίστοιχες ενέργειες, όπως ανεπιθύμητο φιλή, άγγιγμα των γεννητικών οργάνων και/ή άλλα οικεία μέρη του σώματος κ.λπ. Σεξουαλική βία μπορεί να διαπραχθεί από οποιονδήποτε, ανεξάρτητα από τη σχέση του με το θύμα, είτε στο σπίτι, στη δουλειά ή στο κοινό.

Βάση της πανευρωπαϊκής ερευνάς για την εξάλειψη της βίας, συνολικά το 11% των γυναικών έχουν πέσει θύματα κάποιας μορφής σεξουαλικής βίας, είτε από σύντροφο είτε από κάποιον άλλο, από την ηλικία των 15 ετών. Ορισμένες γυναίκες ανέφεραν ότι υπέστησαν μία μορφή σεξουαλικής βίας, ενώ άλλες ανέφεραν ότι υπέστησαν πολλαπλές μορφές σεξουαλικής βίας. Περισσότερες από τις μισές γυναίκες που υπέστησαν βιασμό από τον τρέχοντα σύντροφό τους ή που προσπάθησαν να τις βιάσουν ή να τις εξαναγκάσουν σε σεξουαλική δραστηριότητα, σε συνθήκες στις οποίες δεν μπορούσαν να αρνηθούν, βίωσαν περισσότερα από ένα επεισόδια σεξουαλικής βίας. Σε περιπτώσεις βιασμού, περίπου το ένα τρίτο των θυμάτων (31%) βίωσαν έξι ή περισσότερα περιστατικά με δράστη τον τρέχοντα σύντροφό τους. Τα αποτελέσματα για τη σεξουαλική βία από πρώην συντρόφους αποκάλυψαν παρόμοιο φαινόμενο. Ανάλογα με το είδος της σεξουαλικής βίας, το ένα τρίτο έως ένα τέταρτο των θυμάτων έχουν πέσει θύματα περισσότερων περιστατικών κακοποίησης. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι 5% των γυναικών έχουν εξαναγκαστεί σε σεξουαλική επαφή, 6% των γυναικών αναφέρουν ότι κάποιος προσπάθησε να τις εξαναγκάσει σε σεξουαλική επαφή, 6% των γυναικών αναφέρουν ότι εξαναγκάστηκαν να συμμετάσχουν σε σεξουαλική δραστηριότητα παρά τη θέλησή τους ή σε συνθήκες στις οποίες δεν μπορούσαν να αρνηθούν, και τέλος 6% των γυναικών συναίνεσαν σε σεξουαλική δραστηριότητα επειδή φοβόταν για το τι θα μπορούσε να συμβεί αν αρνούταν. (FRA, 2014)

Ένας από τους λόγους αποσιώπησης της σεξουαλικής κακοποίησης είναι η ιδέα του «συζυγικού καθήκοντος» καθώς η γυναίκα πιστεύει ότι ο σύζυγος της έχει αυτό το δικαίωμα, και αποτελεί υποχρέωση της να πραγματοποιήσει αυτή του την επιθυμία. Πολλά θύματα, αποδέχονται τις σεξουαλικές σχέσεις γιατί ευελπιστούν να σταματήσει να τις ενοχλεί ο σύντροφος τους, και κάποια δεν μπορούν να διακρίνουν την συναινετική με την καταναγκαστική σεξουαλική σχέση. Επιπροσθέτως, η σεξουαλική βία έχει δυο τρόπους εκδήλωσης, την ταπείνωση και την αυταρχικότητα, καθώς σχεδόν όλοι οι βίαιοι άντρες χρησιμοποιούν χυδαίο και εξευτελιστικό λεξιλόγιο υποβαθμίζοντας και ταπεινώνοντας το θύμα. Όμως η σεξουαλική βία είναι

προπάντων ένα μέσο κυριαρχίας και υποδούλωσης, υποβιβάζοντας τις γυναίκες να γίνονται σεξουαλικά αντικείμενα. Τέλος, κάθε σεξουαλική βία συνιστά έναν μείζονα τραυματισμό. Μπορεί το άτομο που δέχτηκε αυτή την μορφή βίας να ζήσει με την πεποίθηση ότι είναι αξία περιφρόνησης και ότι κανένας άλλος σύντροφος δεν θα την δεχτεί. (Hirigoyen, 2006)

- Οικονομική κακοποίηση

Η οικονομική πίεση είναι μια ιδιαίτερη μορφή βίας καθώς παραπέμπει στον εκβιασμό παρεμπόδισης του θύματος να ξεφύγει από την αλλοτριωτική σχέση στην οποία έχει υποστεί με φόβο εγκατάλειψης του θύτη. (Hirigoyen, 2006)

Η οικονομική βία ασκείται με διάφορους τρόπους: Πρώτον, στερώντας την οικονομική αυτονομία με κλασικό παράδειγμα την απαγόρευση ή παρεμπόδιση του δικαιώματος στην εργασία. Το δεύτερο είναι ο έλεγχος των περιουσιακών στοιχείων και των εισοδημάτων του θύματος. Ο θύτης μπορεί να αποσπάσει τους μισθούς του θύματος ή να απαγορεύσει την πρόσβαση της, όπως και να ελέγχει συστηματικά όλους τους λογαριασμούς, προσφέροντας ένα μικρό ποσό χρήματων υπό την συνοδεία ενοχοποιητικών παρατηρήσεων, ακόμη και να αναγκάσει το θύμα να λάβει δάνεια στο όνομα της και να μην του επιτρέπει την πρόσβαση στο οικογενειακό εισόδημα ή να αποφασίζει για κοινούς πόρους χωρίς την ενημέρωσή της. Τέλος, η μη πρόσβαση του θύματος στο απαραίτητο εισόδημα για την κάλυψη των βασικών αναγκών και η δημιουργία φραγμών στην πρόσβαση σε κοινωνικά αγαθά (εκπαίδευση, υγεία κ.λπ.). Η οικονομική πίεση ασκείται διαφορετικά σε κάθε περιβάλλον, αλλά δεν παύει να είναι αφαίρεση της αυτονομίας με σκοπό να κατευθυνθεί σε μια κατάσταση αδυναμίας για διαφυγή εάν εκδηλωθεί η επιθυμία χωρισμού (Hirigoyen, 2006).

- Παρενοχλητική παρακολούθηση - stalking

Το stalking (παρενοχλητική παρακολούθηση) περιλαμβάνει μια σειρά από ανεπιθύμητες, εσκεμμένες, επαναλαμβανόμενες και επίμονες συμπεριφορές και ενέργειες παρενόχλησης που προκαλούν φόβο ανησυχία στο άτομο που

παρενοχλείτε. Αυτές οι συμπεριφορές εκδηλώνονται άλλοτε άμεσα και άλλοτε έμμεσα. Σε αυτή την περίπτωση, το θύμα καλείται να αντιμετωπίσει, παρά τις εκφρασμένες επιθυμίες του για το αντίθετο: επίμονα τηλεφωνήματα, μηνύματα, email, παρακολούθηση ή/και εισβολή στο οικογενειακό, κοινωνικό ή εργασιακό περιβάλλον, προσέγγιση των οικείων, ψευδείς κατηγορίες, απειλές και πολλές άλλες καταστροφικές συμπεριφορές. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πρόκειται για ένα επικίνδυνο φαινόμενο που τον τελευταίο καιρό θεωρείται ποινικό αδίκημα στη χώρα μας.

Η πλειονότητα των γυναικών που έχουν πέσει θύμα ανθρωποκτονίας εκδηλώνεται και κλιμακώνεται στην περίοδο του χωρισμού. Ο θύτης αρνείται να αφήσει ελεύθερη την σύντροφο του, διότι στο μυαλό του ήταν πάντα ένα κτήμα ιδιοκτησίας του, με αποτέλεσμα να αδυνατεί να την ελέγξει για αυτό και την ακολουθεί κατά την διάρκεια της ημέρας, την περιμένει έξω από τον χώρο εργασίας της και την καλεί επαναλαμβανόμενες φορές. Το θύμα ενώ προσπαθεί να αποδράσει από αυτή την κατάσταση αναγκάζεται να αλλάξει τόπο κατοικίας, τα στοιχεία επικοινωνίας της, τον χώρο εργασίας της ακόμη και τα προσωπικά της δεδομένα. (Hirigoyen, 2006)

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον ν. 4531/2018, στο άρθρο 333 του Ποινικού Κώδικα, που αναφέρεται στο ποινικό αδίκημα της απειλής, «όποιος χωρίς απειλή βίας ή άλλης παράνομης πράξης ή παράλειψης, προκαλεί σε άλλον τρόμο ή ανησυχία, με την επίμονη καταδίωξη ή παρακολούθησή του, όπως ιδίως με την επιδίωξη διαρκούς επαφής μέσω τηλεπικοινωνιακού ή ηλεκτρονικού μέσου ή με επανειλημμένες επισκέψεις στο οικογενειακό, κοινωνικό ή εργασιακό περιβάλλον αυτού, παρά την εκπεφρασμένη αντίθετη βούλησή του» να τιμωρείτε με φυλάκιση. Πρόκειται για μία αναγκαία νομοθετική πρόβλεψη, ιδίως με δεδομένη την ευρύτατη χρήση του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στις μέρες μας, μέσα από τα οποία μπορεί να λαμβάνουν χώρα, συχνά και κατά τρόπο επαναλαμβανόμενο, ανεπιθύμητες επικοινωνίες για τον δέκτη, ακόμα και από άγνωστα πρόσωπα.

1.4 Προφίλ Θύματος

Θα πραγματοποιηθεί ανάλυση στην προσωπικότητα του θύματος, δηλαδή στην αυτοεκτίμηση, ανασφάλεια, δυναμικότητα κ.α., στην συμπεριφορά που παρουσιάζει

στο κοντινό (οικογένεια, φίλοι) και ευρύτερο (κοινωνικό, επαγγελματικό) περιβάλλον, στα συναισθήματα που έχουν δημιουργηθεί κατά την διάρκεια της συγκεκριμένης κατάστασης, και τέλος στην ψυχολογική του κατάσταση.

Οι κοινωνιολογικές θεωρίες αποδίδουν το μεγαλύτερο μέρος της αιτίας του προβλήματος στους κοινωνικούς και δομικούς παράγοντες, όπως πχ. Φτώχεια, κοινωνική, απομόνωση κλπ. Από την άλλη οι ψυχολογικές θεωρίες επικεντρώνονται στο προφίλ του δράστη – θύτη, ενώ οι φεμινιστική προσέγγιση αντικρούει τις ψυχολογικές θεωρίες καθώς θεωρεί ότι αποδίδει ένα μέρος των αιτιών στα θύματα με αποτέλεσμα να υποβιβάζεται και να αποπροσανατολίζεται από το κύριο πρόβλημα (Σκλάβου, 2008).

Οι γυναίκες – θύματα όπου βιώνουν αυτή την συμπεριφορά χαρακτηρίζονται από χαμηλή αυτοεκτίμηση η οποία περικλείεται από το συναίσθημα της ανεπάρκειας και της ανικανότητας. Πολύ συχνά είχαν υποστεί στην παιδική ηλικία ενδοοικογενειακή βία από τον πατέρα ή και τους δυο τους γονείς, ή έχουν γίνει μάρτυρες στην κακοποίηση της μητέρας τους, με αποτέλεσμα να οδηγούνται ασυνείδητα στην αποδοχή του ρόλου που έχουν αποκτήσει. Είναι προσκολλημένες από τον σύζυγο / σύντροφο τους καθώς αισθάνονται έντονα το συναίσθημα της ενοχής, με αποτέλεσμα να ανέχονται οποιαδήποτε μορφή προσβολής από τον θύτη και να ικανοποιούν τις ανάγκες του. Ο αντίκτυπος των ενεργειών αυτών είναι να μειώνονται οι επικοινωνιακές τους ικανότητες, να υποκρύπτουν τα ψυχολογικά τους τραύματα και να αποκλείονται κοινωνικά και συναισθηματικά, με επακόλουθο να είναι ανίκανες να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Επιβιώνουν καθημερινά με τον στερεοτυπικό ρόλο που της έχει αποδώσει η πατριαρχική κοινωνία, έχοντας συνέχεια το αδιέξοδο της ενοχής, με τον συνεχή φόβο, θυμό και απογοήτευση, καθώς και την μετέπειτα απογοήτευση, αδυναμία και τις καταθλιπτικές σκέψεις. Το θύμα αντιμετωπίζει το συναίσθημα της κατάθλιψης, και της ανικανότητας επίλυσης των προβλημάτων (B. Αρτινοπούλου, 2006). Ακόμη, θέλουν να διασφαλίσουν την ενότητα και την ισορροπία της οικογένειας, διατηρώντας το στερεοτυπικό ρόλο της γυναίκας – συζύγου, ανεξαρτήτως των συνθηκών που έχει ορίσει η κοινωνία. Οι γυναίκες που βιώνουν κακοποίηση υποφέρουν συχνά από μόνιμο στρες ή έχουν κατάθλιψη. Συνήθως δεν κατανοούν εύκολα ότι είναι θύματα και ότι έχουν δικαιώματα και δυνατότητες ώστε να βγουν από αυτή την κατάσταση.

Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας πολύ συχνά αποκτούν το σύνδρομο των κακοποιημένων γυναικών. Σύμφωνα με την έρευνα της Dr. Lenore Walker – Αμερικανίδα ψυχολόγος που ίδρυσε το ινστιτούτο κακοποιημένης γυναίκας και έγραψε το «The Battered Woman» - υποστήριξε ότι πολλά θύματα που έχουν υποστεί ενδοοικογενειακή βία θεωρούν τον εαυτό τους αβοήθητο, καθώς δεν μπορούν να ανακτήσουν τον έλεγχο της κατάστασης στην οποία βρίσκονται και κατά συμπέρασμα και τον έλεγχο της ζωής τους, και καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει τρόπος να δραπετεύσουν από την κακοποιητική σχέση. Αποκτούν έλλειψη ή διαταραχή της λειτουργικότητας στην οποία συμπεριλαμβάνεται η ανικανότητα να φέρουν εις πέρας οποιονδήποτε στόχο, απόφαση ή και μέρος της ρουτίνας τους, πιστεύουν ότι δεν μπορούν να ξανά αποκτήσουν το συναίσθημα της ασφάλειας και αντιδρούν με φόβο και πανικό λόγω των προηγούμενων εμπειριών κακοποίησης. Διαθέτουν μειωμένες εναλλακτικές αποφυγής της κατάστασης και προσπαθούν να αναζητήσουν τρόπους επιβίωσης μέσα σε αυτή, και αισθάνονται πολύ φόβο και οργή (Walker, 1980). Ακόμη, χαρακτηρίζονται από υπερεγρήγορη σε ερεθίσματα που υποδεικνύουν επερχόμενο κίνδυνο διότι, τα θύματα που δέχονται βία ευαισθητοποιούνται στην κατάσταση του κινδύνου, όπως και στην συμπεριφορά του θύτη, με αποτέλεσμα να παρατηρούν μικρές ή ανεπαίσθητες αλλαγές στην όψη και στην λεκτική ή μη λεκτική συμπεριφορά του θύτη. Τέλος αποκτούν μεγάλη ανοχή σε γνωστική ανακολουθία, όπου τα θύματα εκφράζουν ταυτόχρονα πεποιθήσεις ή στάσεις, οι οποίες είναι αντίθετες μεταξύ τους.

Ακόμη, η ψυχολογική κακοποίηση που δέχονται σε καθημερινό επίπεδο αντικατοπτρίζει γυναίκες που δεν έχουν ενισχύσει την επαγγελματική τους άνοδο ή ακόμη και την ολοκλήρωση των σπουδών τους. Δημιουργεί ένα τοίχος απομόνωσης γύρω από την οικογένεια και τα φιλικά της πρόσωπα, με έλλειψη επαγγελματικής και κοινωνικής ζωής λόγω συνεχής πίεσης. Μέσω της υποτίμησης που της ασκείται δημιουργούνται νέες ανασφάλειες αλλά και επιβεβαιώνονται οι ήδη προ υπάρχουσες, καθώς εμφανίζονται αμφιβολίες σχετικά με την εξωτερική της εμφάνιση, το διανοητικό της επίπεδο αλλά και τις ικανότητες της. Το θύμα απορρίπτει τα συναισθήματα της, αντιμετωπίζεται ως υπερβολική, απρεπής, άδικη καθώς και διαταραγμένη. Κατακρίνεται για τον τρόπο που διευθύνει το σπίτι της, τα παιδιά της, το ντύσιμο της ή και τα έξοδα της. Δέχεται καθημερινή χειραγώγηση από τον σύζυγο – θύτη, χωρίς η ίδια να το αντιλαμβάνεται και να κλονίζεται η αυτοεκτίμηση της με

μονόδρομο την έλλειψη εμπιστοσύνης στον εαυτό της. Επιπλέον, επικρατεί συνεχώς το άγχος της ευθύνης της επιτυχίας ως ζευγάρι και ως σύζυγοι, διότι έχουν την συνεχή ανάγκη να αποδεικνύουν την αξία στο γάμο τους, ως γυναίκα, σύζυγος και μητέρα.

Κάποιοι ψυχαναλυτές, βασιζόμενοι στην θεωρία του Freud (Freud, XVII, 1924) που βασίζεται στον γυναικείο μαζοχισμό και την παθητικότητα της ταυτίζουν την παιδική κακοποίηση που είχαν από τους γονείς τους, με την ικανοποίηση της κακοποίησης από την βία του συντρόφου. Πράγματι μελέτες αποδεικνύουν αυτή την θεωρία ταύτισης και εμφανίζουν αρκετές πιθανότητες στο να βρεθούν σε μια κακοποιητική σχέση, διότι έχουν συνηθίσει αυτή την συμπεριφορά, δεν διαθέτουν άμυνες και δεν γνωρίζουν πως να προστατεύσουν τον εαυτό τους. (Hirigoyen, 2006).

Σύμφωνα με μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το περιοδικό ψυχιατρικής ΑΤΗ, η οποία πραγματοποίησε έρευνα πάνω στα αίτια που προκαλούν την βία, καθώς και στο προφίλ του θύματος και του θύτη, παρουσίασε δείγμα 30 γυναικών, όπου διαπιστώθηκε ότι βίωσαν κακοποίηση από την ηλικία των 37 έως και των 58 ετών. Παρουσιάζουν ένα υψηλό ποσοστό μορφωτικού επίπεδου, όπου έχουν ολοκληρώσει περίπου το 90% της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όπου πλησιάζει και την ολοκλήρωση των πανεπιστημιακών υποχρεώσεων. Σε ό,τι αφορά την επαγγελματική κατάρτιση, διαπιστώθηκε ότι το 37,9% ήταν άνεργες και το 31% ήταν εργαζόμενες και ακολούθησε το 20% που δήλωσε πως είναι αυτοαπασχολούμενες. Κατά τη διάρκεια της κακοποίησης, το 33,3% υπέστη ψυχολογική κακοποίηση και ακολούθησε η σωματική κακοποίηση στο 30%. Οι δύο παραπάνω μορφές κακοποίησης βρέθηκαν να είναι οι πιο συχνά χρησιμοποιούμενες από τους συζύγους. Όσον αφορά την αναφορά περιστατικών βίας στις αρμόδιες υπηρεσίες, η πλειονότητα των γυναικών απάντησε ότι είχε ζητήσει νομική συμβουλή από δικηγόρο (59%), ενώ καμία δεν το ανέφερε στο νοσοκομείο ή σε γιατρό, πιθανώς λόγω της σοβαρότητας του τραυματισμού που δέχτηκε η γυναίκα και δεν χρειάστηκε νοσηλεία ή επειδή ήθελε να το αποκρύψει. Στο ερώτημα σχετικά με την επανάληψη θυματοποίησης διαπιστώθηκε ότι η πλειοψηφία των γυναικών, σε ποσοστό 85,75%, απάντησε αρνητικά, ενώ ένα ποσοστό της τάξεως του 15% φαίνεται να έχει κακοποιηθεί στη παιδική του ηλικία, γεγονός που μας δείχνει ότι δεν είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις που επαναλαμβάνεται η θυματοποίηση. (Δουζένης, Τζεφεράκος, 2020)

1.5 Προφίλ Θύτη

Σχετικά με τα χαρακτηριστικά των δραστών ενδοοικογενειακής βίας, συνήθως είναι άτομα με χαμηλή αυτοεκτίμηση, έντονο στρες, με συχνή χρήση αλκοόλ ή άλλων ψυχοδραστικών ουσιών. Σε πολλές περιπτώσεις έχουν οι ίδιοι υποστεί κακοποίηση στην πατρική τους οικογένεια ή υπήρξαν μάρτυρες της κακοποιητικής στάσης κάποιου γονέα προς τον άλλο (συνήθως του πατέρα). Έχουν χαμηλότερη αυτοεκτίμηση, υψηλότερη κατάθλιψη και διαταραχή μετατραυματικού στρες, επιθετικότητα, αδιαφορία, παραμέληση ή υπερεμπλοκή με τα παιδιά τους. Πολλές φορές καταφεύγουν στη χρήση νόμιμων (αλκοόλ) ή παράνομων ψυχοδραστικών ουσιών (Levendosky, 2003, Παπακωνσταντής 2006, Mark & Bennett 2009).

Όπως προαναφέρθηκε, οι ψυχολογικές θεωρίες επικεντρώνονται αποκλειστικά στα εξατομικευμένα χαρακτηριστικά και στην προσωπικότητα του θύτη, που εμφανίζει συγκεκριμένα στοιχεία ανασφάλειας και κατωτερότητας. Σε αντίθεση με το προφίλ των θυμάτων, το προφίλ ενός δράστη περικλείεται από το συναίσθημα φόβου το οποίο έγκειται στην συναισθηματική αλληλεγγύη, στην ανάπτυξη οικειότητας, καθώς και στο άγχος της αυτοτελής αυτονομίας με την οποία αποκόπτεται κάθε εξωτερική κοινωνική υποστήριξη και η ύπαρξη μια εναλλακτικής σχέσης. Η βίαιη συμπεριφορά πηγάζει από την ζήλια και την χαμηλή αυτοεκτίμηση των ανδρών, με επακόλουθο την πυροδότηση της χρήσης βίας στο αδύναμο αντικείμενο που ορίζεται «γυναίκα» για την αναπλήρωση της αδυναμίας σε κάποιους τομείς της ζωής του. Το πατριαρχικό αντίκτυπο που έχει επιβάλλει η ανδροκρατούμενη κοινωνία, έχει τοποθετήσει τους άνδρες – θύτες στο σκεπτικό ότι η βίαιη συμπεριφορά που ασκούν, είναι αποδεκτή μέσα στα πλαίσια του γάμου, και να έχει ως απόρροια τα υψηλά επίπεδα επιθετικότητας. Μέσω των βίαιων πράξεων που ασκούν, αποκτούν πίσω το συναίσθημα της αυτοεκτίμησης καθώς και την αίσθηση της σημαντικότητας που στερούνταν στους υπόλοιπους τομείς της δραστηριότητάς τους. (Στεφανίδου, 2010).

Με βάση την έρευνα από το περιοδικό ψυχιατρικής ΑΤΗ, που αναφέρθηκε και προηγουμένως για την εξέταση του προφίλ του θύματος ενδοοικογενειακής βίας, εξετάστηκε και το προφίλ του θύτη. Σύμφωνα λοιπόν με τις απαντήσεις των γυναικών, διαπιστώσαμε ότι οι δράστες ήταν μεταξύ 35 και 61 ετών και το ποσοστό των δραστών που είχαν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση ήταν 44,8% και

ακολουθούσαν οι δράστες που ολοκλήρωσαν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στο 31%. Στο τέλος, διαπιστώθηκε ότι το 24% των δραστών ήταν αναλφάβητοι και κανένας δεν είχε πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Τα αποτελέσματα αυτά σε σύγκριση με το μορφωτικό επίπεδο των θυμάτων, μας δείχνουν ότι, στο σύνολό τους, οι γυναίκες - θύματα ενδοοικογενειακής βίας υπερτερούσαν στο μορφωτικό επίπεδο. (Δουζένης, Τζεφεράκος, 2020)

Επιπροσθέτως, ύστερα από συνέντευξη που πραγματοποιήθηκε με τον ψυχολόγο, ψυχαναλυτικό - ψυχοθεραπευτή και διδάκτορα Θεόδωρο Παπαγαθονίκου, συζητήθηκαν ορισμένα κοινά παθολογικά χαρακτηριστικά των αντρών που ασκούν ενδοοικογενειακή βία. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρθηκε ότι τα βασικότερα χαρακτηριστικά ενός θύτη είναι η ανασφάλεια και η χαμηλή αυτοπεποίθηση όπου δημιουργούν ένα σύμπλεγμα κατωτερότητας. Στον εξωτερικό περίγυρο παρουσιάζουν μια τελείως διαφορετική εικόνα που βασίζεται στην πλαστή αυτοπεποίθηση και στην αναξιοσύνη, τα οποία συνδέονται με ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό των αντρών αυτών που ονομάζεται «ναρκισσιστική ευαλωτότητα». Ένα ναρκισσιστικά ευάλωτο άτομο έχει συνεχώς το αίσθημα της απειλής, ταπείνωσης και του φόβου με αποτέλεσμα να ασκεί οποιαδήποτε μορφή βίας ώστε να εξαλείψει αυτά τα συναισθήματα και να αποκτήσει ισορροπία στην ψυχολογία του. Τα άτομα αυτά δεν έχουν μία ασφαλή και στερεή εικόνα του εαυτού τους στην οποία μπορεί να ανατρέξουν όταν βρίσκονται σε συνθήκες άγχους ή πίεσης αλλά αντιθέτως, είναι βαθύτατα εξαρτημένοι από τις συντρόφους τους. Η εξάρτηση αυτή προκαλεί ένα αίσθημα φόβου απώλειας του προσώπου αυτού. Για αυτό τον λόγο η σωματική, σεξουαλική ή συναισθηματική βία είναι πρωτίστως μία πράξη ελέγχου, όπου ο κακοποιητικός άντρας προσπαθεί να ελέγξει τον φόβο και τα συναισθήματα εξάρτησης του μέσα από τον έλεγχο των άλλων ο οποίος επιτυγχάνεται μέσα από πράξεις βίας. Τέλος, δύο ακόμη χαρακτηριστικά των ανδρών που ασκούν ενδοοικογενειακή βία και τα οποία συνδέονται συχνά, είναι η αδυναμία ελέγχου των παρορμήσεων τους και η χαμηλή αντοχή τους στις ματαιώσεις της ζωής. Αυτό συμβαίνει γιατί δεν μπορούν να ελέγξουν τα συναισθήματα τους, και αντί να τα εκφράσουν αντιδρούν μέσω της βίας. (Καρδαρά, 2020)

Επιπροσθέτως, όταν προκύψει ένας χωρισμός ή ένα διαζύγιο από την μεριά του θύματος, δημιουργείται στον θύτη ένας παθολογικός μηχανισμός άμυνας, όπου αποδυναμώνεται και μειώνεται ο ναρκισσισμός του. Ύστερα παρενοχλούν

επανελημμένα το θύμα, χειραγωγώντας το, με την δικαιολογία της οικογένειας και της αγάπης ώστε να επιστρέψουν. (Στεφανίδου, 2010)

1.6 Αίτια Βίαιων Συμπεριφορών

Εν συνέχεια της έρευνας, είναι σημαντικό να γίνει αναφορά και να αναπτυχθούν οι λόγοι που συμβάλουν στην ύπαρξη και διαίονιση της βίας στα πλαίσια της οικογένειας.

Σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα, οι επιθετικές συμπεριφορές συνοδεύονται συχνά σε μια μίξη αμφιθυμικών συναισθημάτων όπως θλίψη, κατάθλιψη και φόβο, σε συνδυασμό με θυμό, οργή και εκδίκηση τα οποία εκπέμπονται στο κοντινό περιβάλλον (Kempes, Matthys, de Vries, & van Engeland 2005, Hubbard, McAuliffe, Morrow, & Romano 2010).

Κάποιοι από τους παράγοντες που ωθούν ένα άτομο στο να ασκεί βία σε ένα ενδοοικογενειακό πλαίσιο σχετίζονται με διάφορες εκφάνσεις της ψυχοπαθολογίας ενός ατόμου και κυρίως με διαταραχές της προσωπικότητας, όπως για παράδειγμα οι αγχώδεις διαταραχές. Όπως αναφέρθηκε και προγενέστερα στην ενότητα του προφίλ του θύτη, μέσω της χαμηλής αυτοπεποίθησης και της ανασφάλειας που διαθέτουν αισθάνονται αρκετά ευάλωτοι και απροστάτευτοι και νιώθουν την ανάγκη να αμυνθούν. Ο θυμός είναι δευτερογενές συναίσθημα και συνήθως απόρροια της ψυχικής τους ευαλωτότητας, διότι ο θυμός επικρατεί όταν ακολουθεί το αίσθημα της απώλειας και της ματαίωσης. Τα άτομα που υιοθετούν κακοποιητική συμπεριφορά, ωστόσο, δεν νιώθουν απλώς θυμό, αλλά κυρίως οργή η οποία είναι εάν πρωτόγονο συναίσθημα πολύ πιο έντονο από τον θυμό. Αυτό πηγάζει από την βρεφική προσωπικότητα και τη συναισθηματική ανωριμότητα η οποία μπορεί να οφείλεται σε υποθάλπτουσες διαταραχές προσωπικότητας. Πιο συγκεκριμένα, τα άτομα αυτά αδυνατούν να «φιλοξενήσουν» μέσα τους επώδυνα συναισθήματα και πρέπει να αντιδράσουν σε αυτά σε μία προσπάθεια να τα ελέγξουν. Αυτό το είδος βίας ονομάζεται παρορμητική ή συναισθηματική, επειδή σχετίζεται με την ικανοποίηση συναισθηματικών αναγκών και την προστασία του ψυχολογικού του εαυτού. Τέλος η κακοποιητική συμπεριφορά προβάλλει και αδυναμία ενσωμάτωσης διάφορων αμφιθυμικών συναισθημάτων ως προς τον εαυτό του ή προς τον οικογενειακό περίγυρο. Λόγω αυτής της συναισθηματικής ανωριμότητας δεν μπορούν να

διαχωρίσουν το συναίσθημα του θυμού και της αγάπης και όταν επικρατεί το ένα από τα δυο το άλλο εξαφανίζεται. (Καρδαρά, 2020)

Ακόμη, παράγοντες που συχνά συμβάλλουν στην δημιουργία ενδοοικογενειακής βίας περιλαμβάνουν, τις βιολογικές διαφορές μεταξύ των φύλων και την αυξημένη επιθετικότητα που προβάλλουν οι άντρες, τα στερεότυπα που επικρατούν ανάμεσα από τα δυο φύλα (ανδρική ηγεσία - υποταγμένη γυναίκα), και ακόμη την διαιώνιση της «κουλτούρας της βίας» (Παπακωνσταντής, 2006). Επιπροσθέτως, με βάση την ερευνά του περιοδικού ψυχιατρικής ΑΤΗ, διαπιστώθηκε πως ένας από τους κυριότερους λόγους που τα θύματα πιστεύουν ότι ο σύζυγος/σύντροφος τους άσκησαν ενδοοικογενειακή βία ήταν το βίαιο οικογενειακό περιβάλλον μέσα στο οποίο ανατράφηκε ο δράστης, αλλά και τα κοινωνικά στερεότυπα των πατριαρχικών κοινωνιών ως λόγος πρόκλησης βίας. Τέλος, σύμφωνα με τη γνώμη των θυμάτων, η χρήση αλκοόλ δεν ευθύνεται σημαντικά για την άσκηση βίας. (Δουζένης, Τζεφεράκος, 2020)

1.7 Επιπτώσεις της βίας κατά των γυναικών

- α) στην σωματική υγεία
- β) στην ψυχική υγεία
- γ) στις διαπροσωπικές σχέσεις

Η κακοποίηση που βιώνουν τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας μπορεί να προκαλέσουν βλαβερές συνέπειες τόσο στο φάσμα της σωματικής αλλά και φυσικά της ψυχικής υγείας καθώς και διάφορα προβλήματα στις διαπροσωπικές σχέσεις και στη καθημερινότητα του θύματος. Οι συνέπειες αυτές επιδρούν ελαττωματικά στην ψυχολογική και σωματική κατάσταση του θύματος όπως και στο κοντινό περιβάλλον που βιώνει μαζί με το θύμα αυτή την κατάσταση. Η κακοποίηση ανάλογα με την μορφή που θα εκδηλωθεί, θα προκαλέσει διαφορετικές επιπτώσεις, καθώς οι συνέπειες που θα επιφέρει, μπορεί να δράσει με αρνητικό αντίκτυπο και να δημιουργήσει βλαβερές συνέπειες και στα παιδιά που βρίσκονται μέσα σε αυτή την οικογένεια. Συγκεκριμένα, υπάρχουν περίπου 30 – 60% περιπτώσεις που όταν ο σύζυγος κακοποιήσει έστω και με την πιο ήπια μορφή την σύζυγο του, τότε πολύ πιθανόν να κακοποιήσει και τα παιδιά του (White, Smith, Koss & Figueredo, 2000). Οι συνέπειες που κατακλύζουν τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας έχουν

σωματικό, ψυχολογικό, και κοινωνικό – οικονομικό υπόβαθρο. Παρατηρείται έντονη απομόνωση των ατόμων, δυσκολία στις σχέσεις, σωματικά και ψυχικά τραύματα, διαταραγμένη ψυχική υγεία, καθώς και εμφάνιση πιο σοβαρών διαταραχών όπως: αρνητική εικόνα εαυτού, χαμηλή αυτοπεποίθηση, αισθήματα αναξιοσύνης, κατάθλιψη, απόσυρση και σκέψεις αυτοκτονίας, διαταραχή μετατραυματικού στρες (PTSD), σύνδρομο της Στοκχόλμης, σεξουαλικό άγχος και σεξουαλικές διαταραχές.

A) Σωματική υγεία

Σε σωματικό επίπεδο περιλαμβάνονται αρκετές σωματικές βλάβες που μπορεί να οδηγήσουν σε μεγάλο βαθμό επικινδυνότητας για το θύμα, καθώς μπορεί να σχετίζονται με σοβαρούς τραυματισμούς, χρόνιους πόνους σε διάφορα μέρη και όργανα του σώματος, καταστολή του ανοσοποιητικού λόγω χρόνιου στρες αλλά και σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα. Συγκεκριμένα, στα επείγοντα εισάγονται πάνω από 1,5 εκατομμύρια γυναίκες μεταξύ των οποίων η πλειοψηφία νοσηλεύονται λόγω του ξυλοδαρμού που έχουν υποστεί. Βάση μελετών το 28% των γυναικών που έχουν εισαχθεί στα επείγοντα ενδεχομένως να χρειαστούν έκτακτη νοσοκομειακή περίθαλψη, ενώ το 13 % να χρειαστεί σημαντική ιατρική περίθαλψη. Οι ίδιες μελέτες απέδειξαν ότι το 40% των 218 γυναικών που συμμετείχαν σε αυτήν είχαν δεχθεί ιατρική φροντίδα για τραυματισμούς που οφείλονταν σε κακοποίηση στο παρελθόν. Περίπου 3 με 4 εκατομμύρια γυναίκες στις Η.Π.Α. κάθε χρόνο υπόκεινται σε ξυλοδαρμό μέσα στα σπίτια τους από το σύντροφό τους. Περίπου 31% των γυναικών έχουν υποστεί μία ή περισσότερες πράξεις σωματικής βίας από την ηλικία των 15 ετών και άνω. Ο θύτης δεν διστάζει να ασκήσει βία στην σύντροφο του, και δεν θα σταματήσει ακόμη και εάν βρίσκεται σε περίοδο κύησης. Από τις γυναίκες που υπέστησαν βία από τον σύντροφο και βρέθηκαν σε κατάσταση εγκυμοσύνης στη διάρκεια της εν λόγω σχέσης, 42% έπεσαν θύματα βίας από τον σύντροφο αυτό ενώ ήταν έγκυοι. Συγκριτικά, από τις γυναίκες που έχουν πέσει θύματα βίας από τον νυν σύντροφό τους, 20 % έπεσαν θύματα βίας από τον νυν σύντροφό τους ενώ ήταν έγκυοι. (ΓΓΔΟΠΦ, 2021)

Οι επιδράσεις και οι συνέπειες που αντιμετωπίζει το θύμα ύστερα από την βία που δέχτηκε αλλάζουν ανάλογα με τον βαθμό και την σοβαρότητα της κακοποίησης. Ενδεχομένως να αποκτήσουν κάποια εξωτερικά τραύματα, όπως μώλωπες και

οιδήματα, σημάδια από δαγκώματα και διάφορα εγκαύματα αλλά και ακόμη σημάδια απόπειρας στραγγαλισμού ή πιο σοβαρά σημάδια ξυλοδαρμού. Όταν η κακοποίηση είναι συχνότερη και πιο έντονη και αγρία, πιθανόν το θύμα να χρειαστεί εξέταση ειδικού γιατί μπορεί να υποφέρει από εσωτερικά αιματώματα, κατάγματα ή θλαστικά τραύματα, όπως και αρκετά γυναικολογικά προβλήματα. Επιπροσθέτως, ο έντονος και συχνός ξυλοδαρμός μπορεί να προκαλέσει αρκετά προβλήματα χρόνιων παθήσεων.

Ως προς τις σωματικές συνέπειες που αντιμετωπίζει το θύμα συμπεριλαμβάνεται και η σεξουαλική κακοποίηση και οι διάφορες γυναικολογικές διαταραχές που θα προκύψουν, υστέρα από κάποια σεξουαλική παρενόχληση ή από έναν βιασμό. Κάποιες από τις συνήθεις διαταραχές είναι κάποιες λοιμώξεις του γεννητικού και ουροποιητικού συστήματος, αλλά και σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, όπως χλαμύδια, κονδυλώματα, έρπη των γεννητικών οργάνων αλλά ακόμη και κάποιοι τύποι του ιού HPV που οδεύουν προς τον καρκίνο του τραχήλου της μήτρας ή στο AIDS. Τέλος, αρκετές σεξουαλικές διαταραχές όπως δυσπαρευνία, ανεξήγητοι πόνοι της πυέλου και διαταραχές του εμμηνορυσιακού κύκλου όπως ανωορρηξία.

B) Ψυχική υγεία

Ως προς τις ψυχολογικές συνέπειες, πολλές γυναίκες – θύματα υποστηρίζουν ότι είναι πολύ πιο σοβαρές και δύσκολο να τις αντιμετωπίσουν σε σχέση με τις σωματικές, καθώς αποτελεί μεγάλο παράγοντα για να οδηγήσει το θύμα στον αλκοολισμό, στην χρήση ουσιών αλλά και στην αυτοκτονία. Στους ψυχολογικούς παράγοντες που επηρεάζουν το θύμα της κακοποίησης, επικρατεί το σύνδρομο της κακοποιημένης γυναίκας όπου χαρακτηρίζεται από επαναλαμβανόμενους τραυματισμούς, χρήση ουσιών, ψυχολογικές διαταραχές και κοινωνική απομόνωση. Τα θύματα εμφανίζουν διάφορες ψυχιατρικές παθήσεις, όπως συναισθηματικές διαταραχές που περιλαμβάνουν συναισθήματα θυμού, ντροπής, ενοχής, ανικανότητας, απαξίωσης, άγχους, πανικού, φοβίες και ψυχοσωματικές διαταραχές. Ακόμη εμφανίζονται πεπτικά προβλήματα, αδυναμία ή και δύσπνοια, αποκτούν διαταραχές στον ύπνο, με έντονους εφιάλτες και συχνά μεγάλη απώλεια ύπνου, καθώς και ανορεξία, βουλιμιά και γενικότερα διατροφικές διαταραχές, και τέλος δυσκολίες στην συγκέντρωση και την προσοχή. (ΓΓΔΟΠΙΦ, 2021)

Βάσει ερευνών καταδεικνύεται ότι όσο πιο σοβαρή είναι η βία που ασκείται τόσο πιο έντονα και συχνά είναι τα συμπτώματα που ακολουθούν. Μία μελέτη από τους Orava, McLeod και Sharpe (1996) έδειξε ότι «οι κακοποιημένες γυναίκες είχαν ελαττωμένη αυτοαποτελεσματικότητα, περισσότερη μελαγχολία και χαμηλότερη αυτοεκτίμηση» και χαρακτηρίζονται από συμπτώματα κατάθλιψης, άγχους, θυμού, χαμηλής αυτοεκτίμησης και συναισθήματα αδυναμίας. Επιπλέον, κυριαρχούν τα συναισθήματα της ανικανότητας, της απομόνωσης και του φόβου καθώς και συμπτώματα αποφυγής. Ακόμη, το θύμα χαρακτηρίζεται από υψηλής διέγερσης συμπεριφορές, όπως άγχος, φοβία, διαταραχές ύπνου και όρεξης, σεξουαλικές δυσλειτουργίες (ειδικά όταν υπάρχει συζυγικός βιασμός), και μία υπεραγρύπνηση για επερχόμενους κίνδυνους (Walker 1994). Ακόμη διαπιστώθηκαν και κάποια συμπτώματα ψυχικής αποσύνδεσης, όπου η κακοποιημένη γυναίκα μαθαίνει «να ξεχωρίζει το συνειδητό μέρος του μυαλού της από το σώμα της μπλοκάροντας έτσι τον πόνο από τη βία όταν έρχεται. Αυτό δεν γίνεται συνειδητά αλλά αυθόρμητα χωρίς σκέψη ειδικότερα όταν το θύμα υφίσταται φόβο και στρες. «Όσο απειλητικότερη είναι η εμπειρία στην ψυχολογική και σωματική της ακεραιότητα, τόσο πιθανότερο να στραφεί προς την αποσυνδετική στάση ούτως ώστε να περάσει μέσα από την εμπειρία» (Walker 1994).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας υποφέρει από καταθλιπτικά επεισόδια και έντονες κρίσεις άγχους και πανικού. Λόγω αυτών των διαταραχών, και της κατάστασης στην οποία βρίσκεται το θύμα, αισθάνεται ότι χάνει τον έλεγχο της καθημερινότητας, όπως και των μελλοντικών σχεδίων του, και εν τέλη της ίδιας της ζωής, με αποτέλεσμα να πιστεύει ότι βρίσκεται σε ένα αδιέξοδο, με την μόνη για το θύμα λύση, την αυτοκτονία.

Ακόμη, η κατάχρηση ουσιών είναι ένας δημοφιλής τρόπος «θεραπείας» με στόχο την αντιμετώπιση και την αποφυγή της πραγματικότητας, όπου περιλαμβάνει το αλκοόλ, το κάπνισμα, ψυχοδραστικές και αναλγητικές ουσίες, όπως και αγχολυτικά και υπνωτικά φάρμακα.

Η διαταραχή μετατραυματικού στρες ή αλλιώς PTSD είναι μια διαταραχή που μπορεί να αναπτυχθεί σε μερικούς ανθρώπους μετά την εμπειρία ενός τραύματος. Σύμφωνα με το National Center for PTSD, περίπου το 7-8% των ανθρώπων θα διαγνωστούν με PTSD στη διάρκεια της ζωής τους, αριθμός που είναι πολύ χαμηλότερος από τον

αριθμό των ατόμων που έχουν βιώσει τραύμα. Σε κατάσταση ισορροπίας, τα συμπτώματα υποτροπής, αποφυγής και υπερευαισθησίας αλληλοεπιδρούν δυναμικά σε μια προσπάθεια αναζήτησης λειτουργικής σταθερότητας μετά από αλλαγές από τη βασική γραμμή σταθερής κατάστασης (Wilson, 2004). Ως αποτέλεσμα του τραύματος, τα θύματα συχνά βιώνουν πολύ έντονα συναισθήματα φόβου και αδυναμίας και ξαναζούν το τραύμα μέσα από ενοχλητικά όνειρα, με αποτέλεσμα να υποφέρουν από αϋπνία, διαταραγμένο ύπνο και εφιάλτες. Προσπαθούν να αποφύγουν καταστάσεις που τους θυμίζουν το τραυματικό γεγονός και νιώθουν συναισθηματική αποξένωση.

Οι επιπτώσεις του τραύματος μπορεί να επηρεάσουν τις σχέσεις, την εργασία, την υγεία και τη συνολική οπτική του ατόμου για τη ζωή. Ως αποτέλεσμα τραύματος, συγκεκριμένοι νευρωνικοί πληθυσμοί (νευρώνες που σχετίζονται με την επιβίωση) μπορεί να διασυνδεθούν πιο στενά και να απομονωθούν από τον υπόλοιπο εγκέφαλο με την πάροδο του χρόνου. Αυτό προκαλεί κάποια μορφή ακαμψίας στο νευρωνικό δίκτυο. Αυτά τα δίκτυα παραμένουν κολλημένα σε ένα μοτίβο και αντιστέκονται σε νέες πληροφορίες. Σε τραυματικές καταστάσεις, οι ανασφάλειες ή η έλλειψη αυτοεκτίμησης μπορεί να επιμείνουν, ακόμη και όταν οι περιστάσεις δεν είναι επικίνδυνες διότι, η νέα πληροφορία δεν μπορεί να φτάσει στα τμήματα του εγκεφάλου που έχουν αποθηκεύσει το τραύμα. (National Center for PTSD)

Λόγω της απρόσμενης βίας που δέχονται τα θύματα, αποκτούν μια έντονη αίσθηση κινδύνου, επίμονες μνήμες ή εικόνες των περιστατικών που έχουν ζήσει, αποκτούν σκέψεις αυτοκτονίας και έχουν μια μόνιμη στάση ψυχικής ετοιμότητας, φοβούμενες τι θα συμβεί στην επόμενη συμπλοκή, και αυτό προκύπτει από μετατραυματικό στρες που έχει δημιουργηθεί. Στατιστικές εκτιμήσεις υπολογίζουν ότι σχεδόν το 37% των κακοποιημένων γυναικών έχουν διαγνωστεί με κατάθλιψη, και ότι 1 στις 10 από ψυχολογική κατάπτωση. (ΓΓΔΟΠΙΦ, 2021)

Γ) Διαπροσωπικές σχέσεις.

Οι σωματικές και ψυχολογικές επιπτώσεις που δημιουργούνται μετά την κακοποίηση, αποτελούν έναν μεγάλο παράγοντα που εμποδίζουν το θύμα να επανέλθει στην φυσιολογική του καθημερινότητα μετρά την κακοποίηση, καθώς αδυνατούν να πραγματοποιήσουν μια υγιή κοινωνική αλληλεπίδραση και να ενταχθούν ξανά στην κοινωνία. Όταν μια γυναίκα έχει υποστεί κακοποίηση από τον σύντροφο της,

αδυνατεί να ενσωματωθεί σωστά στην κοινότητά της λόγω προβλημάτων κοινωνικοποίησης που προκαλούνται από ένα τραυματικό γεγονός στη ζωή της.

Προβλήματα παρουσιάζονται στο εργασιακό περιβάλλον του θύματος, καθώς δεν μπορεί να αποδώσει στις εργασιακές της υποχρεώσεις, δεν μπορεί να συγκεντρωθεί και να φέρει εις πέρας ότι της ανατεθεί, και να παραλείπει τις υποχρεώσεις της όπως π.χ. κάποια επαγγελματικά ραντεβού. Επιπλέον, δέχεται πολύ συχνά ψυχολογική πίεση από τον θύτη να διακόψει την δουλειά της ή θα δημιουργήσει προβλήματα λόγω υποψιών για κάποια υποτιθέμενη απιστία. Ο βίαιος σύντροφος αντιλαμβάνεται το εργασιακό της περιβάλλον και τους συναδέλφους της ως αντίπαλους, με αποτέλεσμα να δημιουργεί προβλήματα και απειλές. Η κατάσταση που θα δημιουργηθεί θα την οδηγήσει σε ένα πλαίσιο απομόνωσης με αποτέλεσμα να οδηγηθεί σε εξαναγκαστική παραίτηση ή απόλυση. (ΓΓΔΟΠΠΦ, 2021)

Η ψυχολογική πίεση που βιώνει το θύμα σε συνδυασμό με τις καθημερινές συνέπειες που αντιμετωπίζει στο κοινωνικό και εργασιακό περιβάλλον ωθούν το θύμα στην συναισθηματική αποδοχή της κατάστασης, με αποτέλεσμα να εξαντλείται η πιθανότητα ενσωμάτωσης στην κοινωνία και η μη πραγματοποίηση των καθημερινών δραστηριοτήτων. Υστέρα και από την αποδεσμοποίηση από τον κακοποιητικό σύντροφο ακόμη δυσκολεύονται να προσαρμοστούν κοινωνικά και δεν θεωρούν κατάλληλες τον εαυτό τους να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους. (Swanberg & Logan 2005)

1.8 Ποσοστά θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας: Έξαρση του φαινομένου

Στην τελευταία υποενοότητα, θα παρουσιαστούν τα ποσοστά θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας και την έξαρση του φαινομένου. Πιο συγκεκριμένα, μέσω βιβλιογραφικών πηγών, ερευνών και στατιστικών επιβεβαιώνουν την έξαρση του φαινομένου.

Αναλυτικά, στην ερευνα που πραγματοποιήθηκε «Δείκτες Ισότητας των φύλων» ως προς την πρόοδο που επιτεύχθηκε από το έτος 2005, διαπιστώθηκε ότι το έτος 2013 υπήρξε ένα μεγάλο χάσμα συγκρίσεων στον τομέα της βίας σε σχέση με τους υπόλοιπους τομείς (γνώσεις, εργασία, χρήματα κλπ.) στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι βασισμένο στην έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών δικαιωμάτων

της ΕΕ (FRA) για τη βία κατά των γυναικών και τα στοιχεία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ο Δείκτης Ισότητας των Φύλων του 2015 ακολουθήσε μια σύνθετη μέθοδο μέτρησης της βίας κατά των γυναικών. Πιο συγκεκριμένα, αναλύθηκαν οι στάσεις και το μέτρο ευαισθητοποίησης έναντι στην βία κατά των γυναικών αλλά και η εμπιστοσύνη στην συνεργασία με τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές. Η ανάλυση δείχνει ότι στις χώρες με υψηλότερα επίπεδα ισότητας των φύλων βάσει των μετρήσεων του Δείκτη, ο βαθμός αποδοχής της βίας κατά των γυναικών φαίνεται να είναι μικρότερος και η πιθανότητα καταγγελίας των θυμάτων μεγαλύτερη. Το γεγονός ότι τα ποσοστά καταγγελίας ενδοοικογενειακής βίας είναι χαμηλότερα δεν αποδεικνύει σε καμία περίπτωση ότι είναι αντίστοιχα χαμηλότερες και οι πράξεις βίας κατά των γυναικών.

Η Ελλάδα κατατάσσεται στην τελευταία θέση στην ΕΕ ως προς την ισότητα των φύλων με βαθμολογία 52,2%, και με 15,7% χαμηλότερη σε σχέση με την ΕΕ. Το 2010 οι δείκτες ισότητας στην Ελλάδα, κυμαινόταν στο 48,6%, το 2012 αυξήθηκαν στους 50,1% και το 2015 μειώθηκε ελάχιστα στο 50%. Τέλος το 2017 και 2018 αυξήθηκε στους 51,2% και 52,2% αντίστοιχα. Σύμφωνα με μια μελέτη του 2014 από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, το 31% των γυναικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν υποστεί σωματική βία από σύντροφο από την ηλικία των 15 ετών και το 7% των γυναικών έχουν υποστεί σωματική βία.

Παγκοσμίως, εκτιμάται ότι 736 εκατομμύρια γυναίκες — σχεδόν μία στις τρεις — έχουν υποστεί σωματική ή/και σεξουαλική βία από στενό σύντροφο, σεξουαλική βία από μη σύντροφο ή και τα δύο τουλάχιστον μία φορά στη ζωή τους (30 τοις εκατό των γυναικών ηλικίας 15 ετών και άνω). Τα ποσοστά κατάθλιψης, αγχώδεις διαταραχές, απρογραμματίστες εγκυμοσύνες, σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις και HIV είναι υψηλότερα σε γυναίκες που έχουν υποστεί βία σε σύγκριση με γυναίκες που δεν έχουν υποστεί βία, καθώς και πολλά άλλα προβλήματα υγείας που μπορεί να διαρκέσουν ακόμη και μετά το τέλος της βίας. Η περισσότερη βία κατά των γυναικών διαπράττεται από νυν ή πρώην συζύγους ή στενούς συντρόφους καθώς το 26% των γυναικών σε ηλικία 15 ετών και άνω έχουν υποστεί κάποιο είδος βίας. Ακόμη έφηβα κορίτσια σε ηλικία από 15–19 ετών έχουν υποστεί σεξουαλική ή σωματική βία από τον σύντροφο τους.

Παγκοσμίως 81.000 γυναίκες και κορίτσια σκοτώθηκαν το 2020, περίπου 47.000 από αυτά (58%) πέθαναν στα χέρια ενός στενού συντρόφου ή ενός μέλους της οικογένειας, που ισοδυναμεί με μια γυναίκα ή ένα κορίτσι που σκοτώνεται κάθε 11 λεπτά στο σπίτι τους. Το 58 % των δολοφονιών που διαπράχθηκαν από στενούς συντρόφους ή άλλα μέλη της οικογένειας, το θύμα ήταν γυναίκα ή κορίτσι. (FRA, 2014) Σύμφωνα με τη Eurostat, οι γυναίκες και τα κορίτσια αποτελούν πάνω από το 90% των θυμάτων βιασμού και πάνω από το 80 % των θυμάτων σεξουαλικών επιθέσεων. (FRA, 2014)

Από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Ισότητας των Φύλων για το φαινόμενο της συντροφικής βίας, στα έτη 2012–2017 παρουσιάστηκε αύξηση 49% στις τηλεφωνικές καταγγελίες στην αστυνομία για περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας. Σύμφωνα με δημοσκοπική έρευνα για τη βία κατά των γυναικών (2014, FRA / Fundamental Rights Agency – Europa / Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης) με τη συμμετοχή πάνω από 42.000 γυναικών, ηλικίας από 18 έως 74 ετών, από 28 κράτη μέλη της ΕΕ, έδειξε ότι 1 στις 3 γυναίκες στην ΕΕ έχει υποστεί σωματική βία από την ηλικία των 15 ετών και άνω, 1 στις 2 γυναίκες έχει βιώσει ψυχολογική βία από τον σύντροφό της, και 1 στις 8 γυναίκες έχει υποστεί οικονομική βία από τον σύντροφό της. Ακόμη, 1 στις 20 γυναίκες έχει πέσει θύμα βιασμού όπως και, 1 στις 3 γυναίκες έχει παρενοχληθεί σεξουαλικά στον χώρο εργασίας, 1 στις 5 νεαρές γυναίκες, μεταξύ 18-29 ετών έχει παρενοχληθεί σεξουαλικά στο διαδίκτυο, και τέλος, 1 στις 5 γυναίκες έχει βιώσει εξακολουθητική παρακολούθηση (stalking), με αποτέλεσμα 50 γυναίκες να χάνουν τη ζωή τους κάθε εβδομάδα εξαιτίας της ενδοοικογενειακής βίας στην ΕΕ.

Στην Ελλάδα την περίοδο του πρώτου lockdown της πανδημίας COVID και πιο συγκεκριμένα την περίοδο Μαρτίου - Απριλίου 2020, απευθυνθήκαν συνολικά 549 γυναίκες σε δομές και Συμβουλευτικά Κέντρα για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας. Στην γραμμή SOS 15900 απευθύνθηκε το 39%, και το 61% απευθύνθηκε σε άλλον φορέα. Αναλυτικά, τον Απρίλιο του 2020, στα Συμβουλευτικά Κέντρα, σχεδόν το 55% εξυπηρετήθηκε στην Αθήνα, στον Πειραιά, στην Πάτρα, Θεσσαλονίκη και Αλεξανδρούπολη, ενώ στην Κρήτη, Κω, Κέρκυρα, Χίο και Μυτιλήνη το 28% των συμβουλευτικών κέντρων του δικτύου. Στους δύο μήνες αναφοράς, η πιο διαδεδομένη μορφή βίας κατά των γυναικών ήταν η ενδοοικογενειακή βία, με σχεδόν 84%, ενώ το 28% των γυναικών έλαβε ψυχολογική υποστήριξη και το 26% έλαβε

νομική υποστήριξη. Η σχέση μεταξύ του θύματος και του δράστη ήταν κατά κύριο λόγο σχέση συζύγων (πρώην και νυν), με ποσοστό 56% τον Μάρτιο του 2020 και 51% τον Απρίλιο του 2020. Ακόμη, οι ηλικιακές ομάδες γυναικών που εξυπηρετούνται στα συμβουλευτικά κέντρα υποστήριξης κυμαίνονται στα 26 – 35 ετών με συμμετοχή περίπου 7%, στα 25% οι ηλικίες 36 – 45 ετών, και τέλος στα 23% στα 46 – 55 ετών. Οι γυναίκες που βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 60+, σε περίπου 5% τον Μάρτιο 2020 και 12% τον Απρίλιο 2020, με κυρίαρχες μορφές την σωματική παραμέληση και κακοποίηση από σύζυγο/σύντροφο, αλλά και ψυχολογική και οικονομική βία, σε ενήλικα παιδιά τους, σε άλλους συγγενείς ή τους φροντιστές τους.

Ως προς το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών που απευθύνονται σε συμβουλευτικά κέντρα είναι μεταξύ δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας, ενώ όσον αφορά το εργασιακό τους καθεστώς, περίπου το 42% είναι άνεργοι, το 36% είναι μισθωτοί και το 5% συνταξιούχοι. Στους ξενώνες φιλοξενίας, υπήρξαν 19 νέες εισαγωγές κατά την περίοδο αναφοράς όπου, έως και τις 30 Απριλίου 2020, φιλοξενήθηκαν 35 γυναίκες πρόσφυγες από τις οποίες 25 από αυτές είναι μητέρες. Αναφορικά με τα προσωρινά καταλύματα ασφαλούς διαμονής (όπου το σύστησε η ΓΓΟΠΠΦ) λειτούργησαν ως ασφαλές καταφύγιο για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, φιλοξενώντας συνολικά 12 γυναίκες θύματα Ενδοοικογενειακής βίας, σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ρόδο και Μυτιλήνη. Από τις γυναίκες που απομακρυνθήκαν με ασφάλεια από το κακοποιητικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκονταν κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι 7 είναι πρόσφυγες και μετανάστες, ενώ ο συνολικός αριθμός των παιδιών που τοποθετήθηκαν με τις μητέρες τους σε ασφαλή προσωρινή στέγαση ήταν 10. Το προσωπικό του συμβουλευτικού κέντρου εξυπηρετεί και γυναίκες που έχουν ανάγκη προσωρινή διαμονή αλλά και παραπέμπει σε ιατρικές εξετάσεις και ειδικούς ταυτόχρονα με την παρακολούθηση ανηλίκων παιδιών από επαγγελματίες στο «Χαμόγελο του παιδιού».

Η τηλεφωνική γραμμή SOS 15900 κατέγραψε 325 κλήσεις τον Μάρτιο που αφορούσαν βίαια επεισόδια, ενώ 69 κλήσεις αφορούσαν «ενημερώσεις». Σε σύγκριση με τους δύο μήνες αναφοράς τον Απρίλιο του 2020, παρατηρήθηκε ότι οι κλήσεις που σχετίζονται με «βίαια επεισόδια» αυξήθηκαν κατά 227,4%, και με αντίστοιχη αύξηση 142% για τις «ενημερώσεις». Από τον συνολικό αριθμό κλήσεων που καταγράφηκαν από την τηλεφωνική γραμμή SOS 15900 τον Μάρτιο του 2020, αφορούσαν

καταγγελίες για περιστατικά βίας ή ενημέρωση, με το 85% να είναι ωφελούμενες ή τρίτα πρόσωπα που καλούσαν για πρώτη φορά ενώ αντίστοιχα το 91% για τον Απρίλιο. Η ελληνική περιφέρεια που κατέγραψε τις περισσότερες κλήσεις σε μια δεδομένη περίοδο ήταν η Αττική σε 42% τον Μάρτιο 2020 και 45% τον Απρίλιο 2020, η Κεντρική Μακεδονία σε 9% και η Κρήτη σε 4%. Τον Μάρτιο του 2020 το 92% των κλήσεων αφορούσε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας και 87% τον Απρίλιο. Στην σχέση θύματος - δράστη που κάλεσε την ανοιχτή γραμμή επικοινωνίας και ανέφερε το περιστατικό βίας, ο δράστης ήταν ο σύζυγος στο 57% των περιπτώσεων τον Μάρτιο του 2020 και στο 54% των περιπτώσεων τον Απρίλιο του 2020, και τα υψηλότερα αιτήματα κλήσεων για τους δύο μήνες αναφοράς αφορούσαν νομικές συμβουλές, με ποσοστό 41% τον Μάρτιο του 2020 και 33% τον Απρίλιο του 2020. Τέλος, το ποσοστό αναζήτησης της Γραμμής SOS 15900 ήταν 36% για ψυχοκοινωνική υποστήριξη τον Μάρτιο του 2020 και 41% τον Απρίλιο του 2020.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Δημόσιες πολιτικές για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει εκτενής αναφορά στις δημόσιες πολιτικές κατά της ενδοοικογενειακής βίας σε διεθνές, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο αναλύοντας συγκεκριμένα νομοσχέδια και δράσεις που έχουν εφαρμοστεί από το παρελθόν έως σήμερα.

2.1 Ιστορική αναδρομή

Επιχειρώντας μια ιστορική αναδρομή του φαινομένου, πρέπει να σημειωθεί ότι η ενδοοικογενειακή βία καταγράφεται ως κοινωνικό πρόβλημα από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας δεν εξετάζονταν ως υπόθεση καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς θεωρούνταν ιδιωτική υπόθεση. Κατά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και αρχές του 20^{ου} παρατηρείται το πρώτο φεμινιστικό κίνημα, που έλαβε χώρα στη Μ. Βρετανία το οποίο εστίαζε στη κατοχύρωση στοιχειωδών δικαιωμάτων των γυναικών όπως είναι το δικαίωμα στη ψήφο, στην εκπαίδευση, στη κατοχή ιδιωτικής περιουσίας, στην εκπροσώπηση στο δικαστήριο,

στη σύναψη συμβολαίων (Bartley, 2007). Κατά την ίδια περίοδο το κίνημα των σουφραζετών στις ΗΠΑ εμφανίζεται, διεκδικώντας συμμετοχή στα κοινά και ίση μεταχείριση με τους άντρες. Οι σουφραζέτες μιλούν δημόσια και διαδηλώνουν για το δικαίωμα στην ψήφο, συγκρούονται με την αστυνομία από την οποία κακοποιούνται, συλλαμβάνονται, και φυλακίζονται (Marlow, 2000). Όλες αυτές οι αλλαγές όχι μόνο επηρέασαν την κοινωνική αλλά και την πολιτική ζωή της Ελλάδας. Πιο συγκεκριμένα, αναδύεται το πρώτο φεμινιστικό κίνημα το 1920 στην Ελλάδα με ονομασία «Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας». Σύμφωνα με το καταστατικό της, περιγράφεται ως μια μη κομματική οργάνωση της οποίας τα μέλη μπορούν να ανήκουν σε οποιοδήποτε πολιτικό κόμμα που υιοθετεί τις αρχές του δημοκρατικού πολιτεύματος, αποκρούοντας κάθε είδους βίας. Το 1923, ο Σύνδεσμος εκδίδει το περιοδικό «Ο Αγώνας της Γυναίκας» προβάλλοντας διεκδικήσεις και αγώνες για την ισότητα των γυναικών και των ανδρών. Μέσω της ανάδειξης απόψεων και συζητήσεων πάνω στα γυναικεία θέματα το περιοδικό συνεχίζει να αποτελεί πηγή ευαισθητοποίησης πάνω στα προβλήματα των γυναικών (Παναρέτου, 2015). Αξιοσημείωτη μέρα, αποτελεί η 23^η Απριλίου 1944 καθώς για πρώτη φορά οι γυναίκες έχουν πλήρη πολιτικά δικαιώματα, συμμετέχοντας στις εκλογές για τη ανάδειξη του Εθνικού Συμβουλίου. Το Σύνταγμα του 1952 δεν κατοχύρωσε άμεσα τα πολιτικά δικαιώματα των Ελληνίδων, ωστόσο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Ελλάδα ήταν υποχρεωμένη να εφαρμόσει τις διεθνείς συμβάσεις που είχε υπογράψει, οι οποίες κατοχύρωναν την πολιτική ισότητα των γυναικών. Έτσι, στις 7 Ιουνίου 1952, με τον νόμο 2159, οι Ελληνίδες απέκτησαν εκλογικό δικαίωμα και για τις βουλευτικές εκλογές. Ένα πρώτο ορόσημο για την εξέλιξη του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα αποτελεί το έτος 1975 όπου κατοχυρώνεται συνταγματικά η ισότητα των φύλων. Πιο συγκεκριμένα, η αρχή της ισότητας των φύλων εγκαθιδρύεται στο άρθρο 4 § 1 και 2 του Συντάγματος, όπου ορίζεται ρητώς ότι «Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου» καθώς και ότι «οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις».

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 στην Ελλάδα εδραιώνεται το κράτος πρόνοιας. Μια βασική πτυχή αφορά την αλλαγή του οικογενειακού δικαίου, δίνοντας έμφαση στην ισότητα των φύλων. Πιο αναλυτικά, επήλθαν σημαντικές αλλαγές όπως η κατάργηση της έννοιας της πατριαρχικής οικογένειας, όπου ο άντρας ήταν ο αρχηγός της οικογένειας, έχοντας μόνο εκείνος το προνόμιο να αποφασίζει για κάθε τι που

αφορούσε το συζυγικό βίο. Αυτό αντικαταστάθηκε με την οικογένεια της ισότητας όπου ο άνδρας και η γυναίκα αποφασίζουν για όλα τα θέματα που αφορούν την οικογενειακή τους και συζυγική τους ζωή. Με τον Νόμο 1329/83, καταργείται η προίκα που υποχρεούνταν ο πατέρας να δίνει περιουσία (χρήματα, ρουχισμό, οικιακά σκεύη) στο μελλοντικό σύζυγο της κόρης του. Αντίθετα, με τη κατάργηση αυτού του θεσμού και οι δυο είναι υπόχρεοι να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των αναγκών της οικογένειας. Με τις ρυθμίσεις του Αστικού Κώδικα, που είναι αναγκαστικού δικαίου και δημοσίας τάξεως, ρυθμίζεται επίσης και η νομική κατάσταση των συζύγων από πλευράς επωνύμου, αναφέροντας ειδικώς ότι με το γάμο, ο κάθε σύζυγος διατηρεί το επώνυμο του (1810/1987). Όσον αφορά το επώνυμο του παιδιού μπορεί να είναι είτε το επώνυμο του ενός από τους γονείς είτε συνδυασμός και των δυο. Με τον ίδιο νόμο καθιερώθηκαν για πρώτη φορά στην Ελλάδα και άλλες νέες ρυθμίσεις όπως η θεσμοθέτηση του συναινετικού διαζυγίου. Σε αυτό δίνεται η δυνατότητα μετά από τέσσερα χρόνια διάστασης να εκδίδεται διαζύγιο ακόμη και εάν ο ένας από τους δύο συζύγους διαφωνεί στην έκδοσή του.

Επόμενο σημαντικό βήμα για την χώρα, όταν η Ελλάδα επικύρωσε τη Διεθνής Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για την εξάλειψη όλων των Μορφών Διάκρισης κατά των Γυναικών (CEDAW) το 1983. Η Σύμβαση CEDAW αναγνωρίζεται από το Διεθνές Δίκαιο και οι κυβερνήσεις των χωρών που την έχουν επικυρώσει αναλαμβάνουν τη δέσμευση να εφαρμόσουν τα άρθρα της. Είναι δηλαδή υποχρεωμένες να προωθούν τα ίσα δικαιώματα των γυναικών αλλά και των κοριτσιών, επικεντρώνοντας στην εξάλειψη όλων των μορφών διάκρισης. Το άρθρο 16 της Σύμβασης αναφέρετε στον γάμο και στην οικογενειακή ζωή. Πιο συγκεκριμένα, οι χώρες πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι γυναίκες έχουν ίσα δικαιώματα με τους άνδρες τόσο στην επιλογή των συντρόφων τους όσο και στην επιλογή για το αν θα παντρευτούν ή όχι. Επίσης, έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν αν θα γεννήσουν παιδιά ή αν θα προβούν σε υιοθεσία. Όσον αφορά στην ανατροφή των παιδιών, γυναίκες και άνδρες έχουν ίσα δικαιώματα και ίσες υποχρεώσεις.

Από την ελληνική νομοθεσία των παλιότερων χρόνων, αναγνωρίζονται οι προσπάθειες να προστατεύσουν το έννομο αγαθό της διατηρήσεως της σωματικής ακεραιότητας, της ψυχικής υγείας, της αξιοπρέπειας, της ηρεμίας και ασφάλειας και εν γένει της προσωπικότητας του ατόμου μέσα την οικογένεια

2.2 Διεθνές νομοθετικό πλαίσιο.

Το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών εμφανίζεται ανεξαιρέτως σε διεθνές επίπεδο, τόσο σε πολιτικά καθεστώτα όπου τα δικαιώματα των γυναικών δεν κατοχυρώνονται νομικά όσο και σε ανεπτυγμένες κοινωνίες με δημοκρατικό κράτος, όπου, παρά την εγγυημένη νομική προστασία, η παραβίαση του εσωτερικού δικαίου αναδεικνύει την επιδείνωση της κοινωνικής διάστασης του φαινομένου.

Για να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών σαν μια μορφή διάκρισης και παραβίασης της ισότητας, έχουν υπογραφεί αρκετές διεθνείς συμβάσεις οι οποίες κατοχυρώνουν την έννομη προστασία τους. Πιο συγκεκριμένα, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ΔΣΟΚΠΔ), που έχει υιοθετηθεί από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών. Οι κατωτέρω διεθνείς πράξεις συνιστούν, κατά χρονολογική σειρά, σημαντικά κείμενα που υπογράφηκαν από τον ΟΗΕ και καταδεικνύουν τις πρώτες προσπάθειες εξάλειψης κάθε είδους μορφής διάκρισης κατά των γυναικών:

- Η «Σύμβαση για την Καταστολή και Εξάλειψη της Σωματεμπορίας και της Εκμετάλλευσης της Πορνείας Άλλων» του 1949
- Η «Σύμβαση για Συναίνεση σε Γάμο, ελάχιστη ηλικία για γάμο και εγγραφή γάμων» του 1962.
- Η «Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των Γυναικών» του 1979.
- Η «Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας» του 1984.

Τον Δεκέμβριο του 1991 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ αποφάσισε να ανακηρύξει τη 25η Νοέμβριου ως Διεθνή Ημέρα για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών με σκοπό να τιμήσει την μνήμη των τριών αδελφών Μιραμπάλ, πολιτικών αγωνιστριών από την Δομινικανή Δημοκρατία, που βασανιστήκαν, ξυλοκοπηθήκαν και στραγγαλιστήκαν μέχρι θανάτου, με εντολή του δικτάτορα Τρουχίλο, στις 25 Νοέμβριου 1960. Σημαντική επίσης αποτέλεσε η Διακήρυξη της Βιέννης και το Πρόγραμμα Δράσης της 25ης Ιουνίου 1993 που εγκρίθηκε από την Παγκόσμια

Διάσκεψη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που υιοθετήθηκε από τον ΟΗΕ, αναγνωρίζοντας ρητά τα δικαιώματα των γυναικών καθώς και το γεγονός ότι η παραβίασή τους συνιστά παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Περαιτέρω, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, αφενός με το υπ' αριθμό 2003/44 ψήφισμά της, σχετικά με την ενσωμάτωση των δικαιωμάτων των γυναικών στο σύστημα του ΟΗΕ αφετέρου με τα υπ' αριθμ. 2003/45 και 2005/41 ψηφίσματά της στις 23.4.2003 και 19.4.2005 αντίστοιχα για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών, επιβεβαίωσε για ακόμη μια φορά την ανάγκη θεσμοθέτησης ενός νομοθετικού οπλοστασίου για την προστασία των γυναικών από τις εκδηλώσεις βίας των ανδρών και μεταξύ άλλων την ενίσχυση της οικονομικής τους ανεξαρτησίας, προκειμένου να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τα φαινόμενα βίατης συμπεριφοράς.

Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε το ψήφισμα 58/147 σχετικά με την εξάλειψη της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών στις 19 Φεβρουαρίου 2004, τονίζοντας την ανάγκη θεσμοποίησης από τα κράτη συγκεκριμένων νομοθετικών μέτρων για την ποινικοποίηση της βίας κατά των γυναικών και την εξασφάλιση παροχής βοήθειας στα θύματα. Ανάλογης σπουδαιότητας είναι και η υιοθέτηση του ψηφίσματος 19 στις 3 Δεκεμβρίου 2006 από την Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, με τίτλο «Έντατικοποίηση των προσπαθειών για την εξάλειψη όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών» που επέστησε την προσοχή των Κρατών – Μελών στην προώθηση και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών αρχών των γυναικών (Fisher, 2012).

Στις 26 Νοεμβρίου 2012 με αφορμή την διεθνή ημέρα για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών υπογράφηκε στη Βιέννη η Διακήρυξη για τη Γυναικοκτονία, στην οποία αναγνωρίζεται η αύξηση των γυναικοκτονιών σε παγκόσμια κλίμακα καθώς και η ατιμωρησία των δολοφόνων, γεγονός που επιτείνει την υποταγή και την αδυναμία των γυναικών, διακινώντας το μήνυμα ότι η βία κατά των γυναικών είναι αποδεκτή και αναπόφευκτη. Στα πλαίσια αυτά η διακήρυξη όρισε την γυναικοκτονία ως <<δολοφονία γυναικών και κοριτσιών λόγω του φύλου τους, η οποία μπορεί να λάβει μεταξύ άλλων τις παρακάτω μορφές:

1. Δολοφονία γυναικών ως αποτέλεσμα είναι ενδοοικογενειακής/ συντροφικής βίας
2. Εξαιτίας βασανιστηρίων και εκφράσεων μισογυνισμού

3. Δολοφονίες γυναικών και κοριτσιών στο όνομα της τιμής
4. Στοχευμένες δολοφονίες γυναικών και κοριτσιών στο πλαίσιο ένοπλων συγκρούσεων
5. Δολοφονίες που σχετίζονται με την προίκα
6. Δολοφονίες κοριτσιών και γυναικών λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου
7. Βρεφοκτονίες και εμβρυοκτονίες στη βάση του φύλου
8. Δολοφονίες κοριτσιών και γυναικών που συνδέονται με συμμορίες, εμπόριο ναρκωτικών και εμπορία ανθρώπων.

Στο πλαίσιο της εκστρατείας για την καταπολέμηση της Ενδοοικογενειακής Βίας κατά των Γυναικών στην Ευρώπη, το Συμβούλιο της Ευρώπης υιοθέτησε **τη Διεθνή Σύμβαση ή Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης**, η οποία αποτελεί το πρώτο διεθνές δεσμευτικό εργαλείο για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών σε διεθνές επίπεδο. Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, ο όρος «βία κατά των γυναικών» ορίζεται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μια μορφή διάκρισης κατά των γυναικών που προκαλεί ή είναι πιθανό να προκαλέσει σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη στις γυναίκες ή ταλαιπωρία, συμπεριλαμβανομένων των απειλών, να διαπράξει τέτοιες πράξεις, εξαναγκασμό ή αυθαίρετη στέρηση της ελευθερίας, είτε στη δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης υπεγράφη το έτος 2011 και τέθηκε σε ισχύ στη 1 Αυγούστου 2014. Η ΕΕ υπέγραψε τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης στις 13 Ιουνίου 2017, ενώ από τον Μάρτιο του 2019, έχει υπογραφεί από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και έχει κυρωθεί από τα 21. Μία σημαντική καινοτομία της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης είναι η συμμετοχή των εθνικών Κοινοβουλίων στην παρακολούθηση της εφαρμογής της, με τη Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης να διαδραματίζει εξίσου σημαντικό ρόλο, η οποία καλείται να προβεί σε απολογισμό της εφαρμογής της Σύμβασης σε τακτά χρονικά διαστήματα. Αναπόσπαστο μέρος, που διασφαλίζει την αποτελεσματικότητά της, είναι η αρμόδια Ομάδα Εμπειρογνομώνων, η «GREVIO» (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence). Η Σύμβαση επηρέασε σημαντικά τα Ευρωπαϊκά κράτη διότι τα ενέπνευσε

να προχωρήσουν σε προοδευτικές και ριζοσπαστικές αλλαγές στις εθνικές πολιτικές τους και μέσα από αυτό αναδύθηκε ταυτόχρονα και η ανάγκη για δημόσιες συζητήσεις, στρέφοντας την προσοχή των πολιτών σε θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική βία και τον βιασμό (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2019).

2.3 Ευρωπαϊκό Επίπεδο

Στο Ευρωπαϊκό επίπεδο, το θέμα της βίας εις βάρος των γυναικών, αναφέρθηκε για πρώτη φορά στο πλαίσιο της ανακοίνωσης του 1996 σχετικά με τη σωματεμπορία γυναικών, μετά την οποία ξεκίνησε η πρωτοβουλία του προγράμματος «ΔΑΦΝΗ» το **1997**, που αφορά στη διεξαγωγή μελετών με έμφαση στην εκδηλούμενη βία κατά των γυναικών. Ειδικότερα, η ΕΣΔΑ αποτέλεσε το πρώτο βήμα για την υλοποίηση της ανωτέρω πρωτοβουλίας, η οποία αποτελεί το μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση του φαινομένου της βίας κατά των ευάλωτων ομάδων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κινήθηκε προς την προώθηση της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών και την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών, θεσπίζοντας ένα σύνολο δράσεων (1997-2000) με ψήφισμα του 1997. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με ψήφισμά του στις **26 Νοεμβρίου 2009** σχετικά με την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών υπογράμμισε την αναγκαιότητα λήψης προληπτικών μέτρων μέσω εκστρατειών ευαισθητοποίησης σχετικά με τις διάφορες μορφές, που μπορεί να προσλαμβάνει η βία κατά των γυναικών. (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2010).

Σε συνάρτηση με τα ανωτέρω, στο πλαίσιο των διεθνών πρωτοβουλιών και δράσεων για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέλαβε από κοινού με τα Ηνωμένα Έθνη την πρωτοβουλία με την ονομασία Spotlight Initiative ("Lighthouse Initiative") το 2017, με στόχο την προαγωγή των αξιών της Ένωσης και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ειδικότερα, την προστασία της αξιοπρέπειας, τη διαφύλαξη της πρόσβασης στη δικαιοσύνη και την προώθηση της ισότητας των φύλων. Η ισότητα των φύλων, η παραβίαση της οποίας αποτελεί εμπόδιο στην εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών, αποτελεί έναν από τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης του Ο.Η.Ε. (στόχος 5) και επιπλέον εντάσσεται στη «Νέα Ευρωπαϊκή Συναίνεση για την Ανάπτυξη», τη νέα πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε εναρμόνιση με την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη που εγκρίθηκε από όλα τα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών το 2015. (ΟΗΕ, 2015).

Για την περίοδο 2020-2025, η στρατηγική της ΕΕ για την ισότητα των φύλων αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες συστηματικές προσπάθειες σε ευρωπαϊκό επίπεδο καθορίζοντας στόχους πολιτικής και βασικές δράσεις. Απώτερος σκοπός της είναι η δημιουργία μιας Ευρώπης όπου η έμφυλη βία, οι διακρίσεις λόγω φύλου και η διαρθρωτική ανισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών θα αποτελούν παρελθόν. Η υλοποίηση της θα επιτευχθεί με τη λήψη στοχευμένων μέτρων για την επίτευξη της ισότητας των φύλων σε συνδυασμό με εντονότερη συνεκτίμηση της διάστασης του φύλου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022).

Στις 6 Οκτωβρίου 2021 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε την έκθεση με θέμα: «Αντίκτυπο της Συντροφικής Βίας και των δικαιωμάτων επιμέλειας στις γυναίκες και τα παιδιά». Οι προτάσεις στόχευαν στην εξάλειψη σημερινών ελλείψεων που διαπιστώνονται στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών και εξακολουθούν να υπονομεύουν τα δικαιώματα των θυμάτων συντροφικής ή ενδοοικογενειακής βίας στις υποθέσεις οικογενειακού δικαίου και ότι αφορά τα δικαιώμα επιμέλειας.

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας το έτος 2022, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε κανόνες ενωσιακού επιπέδου για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022). Τα βασικά στοιχεία των νέων κανόνων είναι τα εξής:

1. Ποινικοποίηση του βιασμού, του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων και της κυβερνοβίας. Η Επιτροπή προτείνει την ποινικοποίηση του βιασμού με βάση την έλλειψη συναίνεσης, τον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων, τη παρενοχλητική κυβερνοπαρακολούθηση, τη μη συναινετική κοινολόγηση εικόνων προσωπικής φύσης, τη κυβερνοπαρενόχληση και την υποκίνηση βίας ή μίσους στον κυβερνοχώρο. Η συγκεκριμένη πρόταση επιπλέον ορίζει το παράνομο διαδικτυακό περιεχόμενο που σχετίζεται με την κυβερνοβία. Επιπροσθέτως, η πρόταση προβλέπει ταχεία δικαστική διαδικασία για τη γρήγορη αφαίρεση του σχετικού διαδικτυακού περιεχομένου.

2. Ασφαλείς διαδικασίες καταγγελίας και διαδικασίες εκτίμησης επικινδυνότητας. Στη πρόταση, εισάγονται νέοι τρόποι για την καταγγελία βίαιων πράξεων, οι οποίοι λαμβάνουν είναι ασφαλέστεροι, ευκολότεροι, πιο προσβάσιμοι και φιλικόι προς τα παιδιά. Επιπλέον παρέχονται οδηγίες για τους επαγγελματίες υγείας καθώς και για τις αρχές.

3. Σεβασμός της ιδιωτικότητας των θυμάτων στις δικαστικές διαδικασίες και δικαίωμα αποζημίωσης.

Βάσει της πρότασης της Επιτροπής, αποδεικτικά στοιχεία ή ερωτήματα που αφορούν την ιδιωτική ζωή των θυμάτων, θα χρησιμοποιούνται μόνο αν είναι απολύτως αναγκαία. Τα θύματα θα έχουν το δικαίωμα της πλήρους αποζημίωσης από τον δράστη για τη ζημιά που υπέστησαν, συμπεριλαμβανομένης αποζημίωσης για τις δαπάνες τους για υγειονομική περίθαλψη και υπηρεσίες υποστήριξης, τα απολεσθέντα εισοδήματά τους και τη σωματική και ψυχολογική βλάβη τους .

4. Υποστήριξη των θυμάτων μέσω τηλεφωνικών γραμμών βοήθειας και κέντρων υποστήριξης θυμάτων βιασμού.

Η πρόταση της Επιτροπής προβλέπει την παροχή από τα κράτη μέλη εξειδικευμένων υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας κέντρων υποστήριξης θυμάτων βιασμού. Βάσει της πρότασης, θα πρέπει να υπάρχει εθνική τηλεφωνική γραμμή βοήθειας για την υποστήριξη των θυμάτων βίας κατά των γυναικών και ενδοοικογενειακής βίας, η οποία να είναι διαθέσιμη δωρεάν 24 ώρες το εικοσιτετράωρο και 7 ημέρες την εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Όταν το θύμα είναι παιδί, οι αρχές θα πρέπει να παρέχουν κατάλληλη για την ηλικία του υποστήριξη που θα αποσκοπεί στην προάσπιση του συμφέροντος του παιδιού.

5. Καλύτερος συντονισμός και συνεργασία με την συλλογή δεδομένων σχετικά με τη βία κατά των γυναικών και την ενδοοικογενειακή βία.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να ανταλλάσσουν βέλτιστες πρακτικές και να διαβουλεύονται μεταξύ τους σε ποινικές υποθέσεις, μεταξύ άλλων μέσω της Eurojust και του Ευρωπαϊκού Δικαστικού Δικτύου. Η Επιτροπή προτείνει επίσης τη θέσπιση υποχρέωσης των κρατών μελών να συλλέγουν δεδομένα σχετικά με τη βία κατά των γυναικών και την ενδοοικογενειακή βία.

Εν κατακλείδι, με δεδομένο ότι το πρώτο βήμα τόσο σε διεθνές, περιφερειακό και ενωσιακό επίπεδο έχει δημιουργηθεί με ένα δυνατό νομικό εργαλείο για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, το επόμενο βήμα για την επίτευξη των στόχων των διακηρύξεων και των νομικά δεσμευτικών κειμένων είναι η εφαρμογή των ισχυουσών διατάξεων μέσω της άμεσης και έγκαιρης ενεργοποίησης των μηχανισμών ελέγχου όπως των αστυνομικών αρχών και των δικαιοδοτικών φορέων, ώστε από κοινού να συμβάλουν στην αποκατάσταση της επελθούσας

προσβολής των εννόμων αγαθών των θυμάτων και στη διασφάλιση του προληπτικού και κατασταλτικού χαρακτήρα της δράσης τους για την αποτροπή πράξεων βίας.

2.4 Εθνικό νομοθετικό πλαίσιο

Ακλουθώντας τις εξελίξεις στην Ελλάδα κάποια από τα σημαντικότερα μέτρα για την επίτευξη της ουσιαστικής ισότητας των φύλων ελήφθησαν μεταξύ 1982-1986. Από τις πιο σημαντικές και γνωστές αλλαγές αποτελεί ο Ν. 1329/1983 για την κατάργηση της προίκας, ο Ν. 1414/1984 για την εφαρμογή της αρχής της ισότητας στις εργασιακές σχέσεις, ο Ν. 1419/1984 για την αυτεπάγγελτη δίωξη του βιασμού, ο Ν. 1483/1984 για την προστασία και διευκόλυνση των εργαζομένων με οικογενειακές υποχρεώσεις και ο Ν. 1609/1986 για τη νομιμοποίηση των αμβλώσεων. Επίσης, αποτελεί η κύρωση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη με το Ν. 1426 της 20/21 Μαρτίου 1984, που υπογράφηκε στο Τουρίνο της Ιταλίας στις 18 Οκτώβρη 1961, με τον οποίο διασφαλίζονται τα κοινωνικά δικαιώματα, χωρίς διάκριση που να βασίζεται στη φυλή, στο χρώμα, στο φύλο, στο θρήσκευμα, στις πολιτικές πεποιθήσεις, στην εθνική καταγωγή ή την κοινωνική προέλευση

Την 24η Οκτωβρίου του 2006 ψηφίστηκε ο ν. 3500/2006 αποτελώντας το πρώτο εξειδικευμένο νομικό κείμενο για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα, ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή την 25η Ιανουαρίου 2007. Μεταξύ άλλων, στον νόμο, η ενδοοικογενειακή βία ορίζεται ως η τέλεση αξιόποινης πράξης σε βάρος μέλους της οικογένειας, σύμφωνα με τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος και τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα. Ως οικογένεια θεωρούνται σύζυγοι ή γονείς και συγγενείς πρώτου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους. Σύμφωνα λοιπόν με τον νόμο ν. 3500/2006 ορίζεται ότι:

- Η άσκηση βίας κάθε μορφής μεταξύ των μελών της οικογένειας απαγορεύεται.
- Η άσκηση ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί τεκμήριο κλονισμού του γάμου.
- Η άσκηση σωματικής βίας σε βάρος ανηλίκου, ως μέσου σωφρονισμού στα πλαίσια της ανατροφής του, συνιστά κακή άσκηση γονικής μέριμνας.
- Στα εγκλήματα της ενδοοικογενειακής σωματικής βλάβης και ενδοοικογενειακής παράνομης βίας και απειλής διώκονται αυτεπάγγελα. Δηλαδή, δεν είναι απαραίτητο η γυναίκα-θύμα να καταθέσει έγκληση κατά του βίαιου συντρόφου της, όπως απαιτούνταν πριν από την ψήφιση και

εφαρμογή του ν. 3500/2006, αλλά η αστυνομία είναι υποχρεωμένη να επιληφθεί τέτοιων περιστατικών, όταν αυτά υποπέσουν στην αντίληψή της. Οι αστυνομικές αρχές επίσης, έχουν την υποχρέωση όχι μόνο να παραπέμψουν την υπόθεση στον εισαγγελέα για να γίνει ποινική δίωξη αλλά και να προστατέψουν το θύμα. Τέτοιες αξιόποινες πράξεις αποτελούν:

1. Σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας με συνεχή συμπεριφορά. Ο θύτης, τιμωρείται τουλάχιστον με ποινή ενός έτους.
2. Βαριά σωματική βλάβη, όπου επιβάλλεται φυλάκιση, τουλάχιστον, δύο ετών.
3. Αν προκαλέσει ο θύτης βαριά σωματική ή διανοητική πάθηση στο θύμα, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Σε περίπτωση που ο υπαίτιος επιδίωκε ή γνώριζε την πράξη του, τιμωρείται με κάθειρξη.
4. Εάν η πράξη τελέστηκε σε βάρος εγκύου ή σε οποιοδήποτε άλλο μέλος που αδυνατεί να αντισταθεί τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 2 ετών και εάν η πράξη τελέστηκε ενώπιον ανηλίκου, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 1 έτους).
5. Αν το θύμα είναι ανήλικος, η ποινή είναι κάθειρξη τουλάχιστον 10 ετών
6. Ο βιασμός μέσα στο γάμο, σύμφωνα με το άρθρο 9, περί ενδοοικογενειακής προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας, τιμωρείται. Το άρθρο 8 του ν.3500/2006 τροποποίησε τις διατάξεις των άρθρων 336 παρ.1 απαλείφοντας τον όρο «εξώγαμη» (συνουσία) ώστε ο βιασμός και η ασέλγεια να καθίστανται αξιόποινες πράξεις και όταν τελούνται εντός γάμου.

Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Ν. 3500/2006 **περί αρωγής των θυμάτων**, τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας δικαιούνται ηθική συμπαράσταση καθώς και την αναγκαία υλική υποστήριξη από νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, και από κοινωνικές υπηρεσίες των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Στο ίδιο άρθρο, αναφέρεται ότι οι αστυνομικές αρχές που επιλαμβάνονται, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας υποχρεούνται, εφόσον το ζητήσει το θύμα, να ενημερώσουν αυτό και τους παραπάνω φορείς, ώστε να παρασχεθεί αμέσως η απαραίτητη, κατά περίπτωση, αρωγή. Με βάση το Άρθρο 22 Στα θύματα

ενδοοικογενειακής βίας, τα οποία ζητούν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων για προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης, εξαιτίας του συγκεκριμένου περιστατικού, παρέχεται το ευεργέτημα της πενίας με μόνη την απόδειξη του περιστατικού βίας, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 194 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, αν αδυνατούν να καταβάλουν, έστω και προσωρινά, τις απαιτούμενες δικαστικές δαπάνες.

Με το Ν. 4531/2018 (ΦΕΚ Α'62/5-4-2018) το ελληνικό κοινοβούλιο κύρωσε τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης), η κύρωση της οποίας επέφερε τροποποιήσεις στον Ν. 3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, στον Ποινικό Κώδικα (ΠΚ) και σε άλλες διατάξεις. Οι τροποποιήσεις περιλαμβάνουν:

- Την ενίσχυση της ποινικής νομοθεσίας για την αντιμετώπιση εγκλημάτων που διαπράττονται σε βάρος των γυναικών
- Τροποποίηση του Ν. 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία, με στόχο την ευρύτερη και αποτελεσματικότερη εφαρμογή του.
- Τροποποίηση του Ν. 3811/2009 για την Ελληνική Αρχή Αποζημίωσης, με στόχο την ευχερέστερη πρόσβαση των θυμάτων στην αποζημίωση που προβλέπει ο εν λόγω νόμος.
- Τροποποίηση του Ν. 2168/1993 περί όπλων, ώστε να μην χορηγούνται άδειες σε όσους διώκονται ποινικά ή έχουν καταδικασθεί για αδικήματα ενδοοικογενειακής βίας.
- Προστασία των αλλοδαπών που είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας και προσέρχονται στις αρμόδιες αρχές για να υποβάλουν τη σχετική καταγγελία.

Ο Ν. 4604/2019 για την «Προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας» διέπεται από μια συνολική θεώρηση των έμφυλων σχέσεων και χωρίς να αντιμετωπίζεται το γυναικείο φύλο ως «ειδική κατηγορία». Όσον αφορά τη βία κατά των γυναικών ο νόμος προβλέπει ότι:

- Η ΓΓΟΠΠΦ είναι αρμόδια για τον συντονισμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των πολιτικών και μέτρων πρόληψης και

καταπολέμησης κάθε μορφής βίας που καλύπτεται από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης

(άρθρο 3).

- Οι Δημοτικές Επιτροπές Ισότητας, συνεργάζονται με τις δομές του Δικτύου της ΓΓΟΠΠΦ για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, καθώς και με φορείς της κοινωνίας των πολιτών (άρθρο 6).

- Οι Περιφερειακές Επιτροπές Ισότητας των Φύλων, συνεργάζονται με τις δομές του Δικτύου της ΓΓΟΠΠΦ για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, στην περιφέρεια, καθώς και με φορείς της κοινωνίας των πολιτών (άρθρο 7).

- Η ΓΓΟΠΠΦ επιβραβεύει τις επιχειρήσεις του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα που διακρίνονται, μεταξύ άλλων, για την εφαρμογή πολιτικών για την προώθηση των προϊόντων ή υπηρεσιών της οικείας επιχείρησης κατά τρόπο που συμβάλει στην πρόληψη της έμφυλης βίας και αποθαρρύνει τη βία κατά των γυναικών και τον σεξισμό με τη χορήγηση «Σήματος Ισότητας» (άρθρο 21).

- Στα άρθρα 25 έως 30 προβλέπεται η λειτουργία του Δικτύου Δομών για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας και των πολλαπλών διακρίσεων κατά των γυναικών.

2.5 Εθνικοί μηχανισμοί και δράσεις

Ο Εθνικός Μηχανισμός Ισότητας των Φύλων περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες και φορείς σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο που είναι υπεύθυνοι για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών, μέτρων και δράσεων για την προώθηση της ισότητας των φύλων και της ίσης μεταχείρισης γυναικών και ανδρών, καθώς και για την παρακολούθηση και αντιμετώπιση των διακρίσεων λόγω φύλου, ταυτότητας φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού. Ο εθνικός μηχανισμός, σε κεντρικό επίπεδο περιλαμβάνει:

- **Τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (ΓΓΠΟΙΦ)**
- **Το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)**, το οποίο είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου του ευρύτερου Δημοσίου Τομέα που Ιδρύθηκε με το Ν.1835/89 (ΦΕΚ 76 Α), ενώ συστάθηκε και λειτουργεί από το 1994

(ΠΔ 42/94 ΦΕΚ 33 Α). Συμβάλλει στην προώθηση των γυναικών σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής και έχει ως κύριο την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών. Διεξάγει έρευνες, εκπονεί μελέτες και πραγματοποιεί εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα δράσης σε θέματα ισότητας των φύλων. Επίσης, έχει την ευθύνη λειτουργίας των 14 Συμβουλευτικών Κέντρων του Εθνικού Δικτύου για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών.

- **Το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ)**, που σύμφωνα με το άρθρο 6 του Ν.3106/2003, είναι αρμόδιο για τον συντονισμό του δικτύου παροχής υπηρεσιών κοινωνικής στήριξης σε άτομα, οικογένειες και πληθυσμιακές ομάδες που περιέρχονται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης.
- **Το Τμήμα Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας**, όπου με βάση το Προεδρικό Διάταγμα (Π.Δ.) 37/2019 είναι αρμόδιο για την παρακολούθηση υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας του Ν. 3500/2006 ,τη μελέτη μέτρων πρόληψης και καταστολής των εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας, την καθοδήγηση, εποπτεία και τον συντονισμό των περιφερειακών Υπηρεσιών για την εφαρμογή τους.
- **Τον Τομέα Ίσης Μεταχείρισης του Συνηγόρου του Πολίτη**, που είναι αρμόδιος για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης
- **Το Εθνικό Συμβούλιο Ισότητας των Φύλων (ΕΣΙΦ)**, το οποίο υπάγεται στην ΓΓΟΠΠΦ και είναι αρμόδιο για τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων με γυναικείες οργανώσεις και οργανώσεις που προωθούν την ισότητα των φύλων.

Σε **περιφερειακό επίπεδο** περιλαμβάνει:

- τις Περιφερειακές Επιτροπές Ισότητας των Περιφερειών,
- το Αυτοτελές Γραφείο Ισότητας σε κάθε περιφέρεια,
- τον Τομέα Ισότητας της Ένωσης Περιφερειών και
- το Γραφείο Ισότητας των Φύλων της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας (ΕΝΠΕ) που συνιστώνται, σύμφωνα με την παρ. 9 του άρθρου 282 του Ν. 3852/2010.

Σε **τοπικό επίπεδο** περιλαμβάνει:

- τις υπηρεσιακές μονάδες άσκησης κοινωνικής πολιτικής και πολιτικών ισότητας των φύλων, σύμφωνα με το άρθρο 97 του Ν. 3852/2010.
- τις Δημοτικές Επιτροπές Ισότητας
- την Επιτροπή Ισότητας της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ)
- το Γραφείο Ισότητας της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδας που συνιστώνται, σύμφωνα με την παρ. 9 του άρθρου 282 του Ν. 3852/2010.

Η Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ.) με αφορμή την πρόσφατη δημιουργία του Ελληνικού κινήματος #metoo που ορίστηκε από τον Πρωθυπουργό, Κυριάκο Μητσοτάκη, ως ο αρμόδιος κυβερνητικός φορέας για την παρακολούθηση της κεντρικής διαδικτυακής πύλης metoo.gov.gr, για τη συλλογή πληροφοριών για ζητήματα σεξουαλικής παρενόχλησης, κακοποίησης και εξουσιαστικής βίας καθώς και για τον συντονισμό δράσεων για την καταπολέμηση τους.

Η ΓΓΟΠΙΦ ως αρμόδιος φορέας για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών έχει σχεδιάσει και συνεχίζει να υλοποιεί από το 2010 το «Εθνικό Πρόγραμμα για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών», το οποίο αποτελεί για την Ελλάδα το πρώτο ολοκληρωμένο Δίκτυο Δομών για την πρόληψη και αντιμετώπιση όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών. Το Δίκτυο Δομών περιλαμβάνει: α) την 24ωρη γραμμή βοήθειας SOS 15900, β) 43 Συμβουλευτικά Κέντρα, παρέχοντας κοινωνική, ψυχολογική, νομική και εργασιακή στήριξη, ενημέρωση, παραπομπή ή συνοδεία, γ) 19 Ξενώνες Φιλοξενίας, δ) 73 Ειδικές Υπηρεσίες Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας.

Το νέο «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021 με 2025» για την «Πρόληψη και καταπολέμηση έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας» επικεντρώνεται σε μέτρα για την προστασία των γυναικών από την άσκηση κάθε μορφής βίας, στην εφαρμογή των προβλέψεων της σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, στην ενίσχυση και αναβάθμιση του δικτύου δομών για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών.

Εν κατακλείδι, οι δημόσιες πολιτικές για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών είναι σχετικά πρόσφατες στην Ελλάδα. Παρόλο που έχει αναπτυχθεί μεγάλο εύρος στοχευμένων δράσεων και θεσμικών παρεμβάσεων σε τυπικό και

ουσιαστικό επίπεδο, υπάρχουν πεδία που χρήζουν περαιτέρω ανάλυση και ενίσχυση. Για παράδειγμα οι γυναίκες και τα νεαρά κορίτσια συνεχίζουν να είναι θύματα κακοποίησης, εξαναγκασμού, και βίας, που σημαίνει πως ακόμη παραβιάζονται θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και πως ακόμη δεν έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων. Είναι αναγκαίο επίσης να αναπτυχθούν στρατηγικές αλλά και να κατανοηθεί ο τρόπος που οι έμφυλες ανισότητες και διακρίσεις αλληλοδιαπλέκονται (intersectionality) για ομάδες γυναικών με διαφορετικά χαρακτηριστικά (π.χ. ηλικία, θρήσκευμα, εργασιακή κατάσταση, σεξουαλικός προσανατολισμός κ.λπ.). Η αναγνώριση των εμποδίων, θα βοηθήσει όχι μόνο στην παροχή κατάλληλων και στοχευμένων υπηρεσιών από τους φορείς αλλά και στη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ομάδων αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)

Το τρέχον κεφάλαιο πραγματεύεται για τις δράσεις των ΜΚΟ που αφορούν την ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών. Επισημαίνεται η στάση των ΜΚΟ στην Ελλάδα που μεριμνούν τόσο για την ενδοοικογενειακή βία όσο και για την ισότητα των φύλων.

3.1 Ορισμοί των ΜΚΟ

Αν και δεν υπάρχει κοινά αποδεκτός ορισμός για τις ΜΚΟ, λόγω της ανομοιογένειας των ίδιων των οργανώσεων, πρόκειται για νομικά συγκροτημένους οργανισμούς που δημιουργούνται από φυσικά νομικά πρόσωπα ανεξάρτητα από κάθε κυβέρνηση. Ο όρος ΜΚΟ χρησιμοποιήθηκε αρχικά στο άρθρο 71 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. Όταν οι ΜΚΟ χρηματοδοτούνται αποκλειστικά ή εν μέρει από τις κυβερνήσεις, οι ΜΚΟ υποστηρίζουν το μη κυβερνητικό προσωπικό αποκλείοντας τους εκπροσώπους των κυβερνήσεων από την ένταξή τους στην οργάνωση (Martens, 2002).

Σύμφωνα με τον ορισμό της Παγκόσμιας Τράπεζας, οι ΜΚΟ αποτελούν «ιδιωτικούς οργανισμούς που ασκούν δραστηριότητα για να απαλύνουν τον πόνο, να προωθήσουν τα συμφέροντα των φτωχών, την προστασία του περιβάλλοντος, την παροχή βασικών

κοινωνικών υπηρεσιών ή αναλαμβάνουν την ανάπτυξη της κοινότητας». (Martens, 2002).

Επίσης, σύμφωνα με έναν άλλο ορισμό, οι ΜΚΟ αποτελούν «επίσημες (επαγγελματικές) ανεξάρτητες κοινωνίες οργανώσεις των οποίων ο πρωταρχικός στόχος είναι η προώθηση κοινών στόχων σε εθνικό ή σε διεθνές επίπεδο». (Martens, 2002).

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή «Οι ΜΚΟ, ή μη κυβερνητικές οργανώσεις, είναι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που λειτουργούν ανεξάρτητα από τις εθνικές κυβερνήσεις. Συχνά έχουν τη μορφή φιλανθρωπικών ιδρυμάτων και τείνουν να δραστηριοποιούνται ιδίως στους τομείς της καταπολέμησης της φτώχειας, της ανεπαρκούς υγειονομικής περίθαλψης, των περιβαλλοντικών ζητημάτων και του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι ΜΚΟ μπορούν να λάβουν ποικίλες μορφές, από τοπικές πρωτοβουλίες σε επίπεδο κοινότητας έως διεθνείς οργανώσεις με δραστηριότητες σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι ΜΚΟ, που χρηματοδοτούνται συνήθως από δωρεές, συνενώνουν ανθρώπους που μοιράζονται ένα κοινό ενδιαφέρον και επιδιώκουν να επιτύχουν κάτι ξεχωριστό ή να συμβάλουν στην επίτευξη μιας αλλαγής.» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

Συνοψίζοντας από τα παραπάνω, το βασικό και κοινό χαρακτηριστικό των ΜΚΟ είναι ότι πρόκειται για οργανισμούς με συγκεκριμένη νομική μορφή, που ιδρύονται με ιδιωτική πρωτοβουλία, με την απουσία συμμετοχής κρατικών φορέων. Οι ΜΚΟ βασίζονται στην ιδιωτική πρωτοβουλία και την εθελοντική υπηρεσία. Δέχονται κρατικές επιχορηγήσεις, ιδιωτικές χορηγίες και δωρεές. Χαρακτηριστικό γνώρισμα επίσης του κάθε οργανισμού είναι η απουσία κερδοσκοπικού κινήτρου, η ανεξάρτητη δημοκρατική διαχείριση, η δημοκρατική λήψη αποφάσεων, και η ελεύθερη συμμετοχή εθελοντών. Στόχοι τους είναι η προάσπιση ανθρωπιστικών και δημοκρατικών αρχών, η εξυπηρέτηση κοινωνικών σκοπών, και η εκπροσώπηση των αιτημάτων των πολιτών.

3.2 Ιστορική αναδρομή

Η ιστορία των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων ξεκινά από τον 18^ο αιώνα, όπου δημιουργούνται τα πρώτα εργατικά κινήματα κατά της δουλείας και δραστηριοποιούνται κυρίως στις ΗΠΑ, Λονδίνο και Παρίσι. Μερικές από αυτές είναι

οι Quakers 1788, στην Πενσυλβάνια των ΗΠΑ, η Sierra Leone Company 1787, στο Λονδίνο, η Société des Amis des Noirs 1788, στο Παρίσι (Κουτσαούτης, 2016).

Λίγο αργότερα, ξεκίνησε δυναμικά το κίνημα υπέρ της ψήφου των γυναικών. Το 1881 ιδρύθηκε το Διεθνές Συμβούλιο Γυναικών και το 1903 ιδρύθηκε στη Βρετανία η «Κοινωνική και Πολιτική Ένωση Γυναικών» από την ακτιβίστρια Έμμελιν Πάνκχερστ και τις κόρες της (Ιωσιφίδης, 2013)

Στον κλάδο των ανθρωπιστικών οργανώσεων, ακολουθεί μια από τις πιο γνωστές ΜΚΟ, που είναι ο Ερυθρός Σταυρός με αξιοσημείωτες ανθρωπιστικές δράσεις σε παγκόσμια κλίμακα. Η ίδρυση του οφείλεται στο Ελβετό επιχειρηματία Ερρίκο Ντυνάν, ο οποίος ήταν αυτόπτης μάρτυρας σε μια από τις πιο αιματηρές μάχες για την Ιταλική ανεξαρτησία, το 1859, γνωστή ως η Μάχη στο Σολφερίνο. Τον Αύγουστο του 1863, μαζί με πέντε πολίτες της Γενεύης ιδρύουν τη Διεθνή Επιτροπή για τη Βοήθεια των Τραυματιών, η οποία το 1876 μετονομάστηκε σε Διεθνή Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού. Στόχος της είναι η στήριξη ευπαθών ομάδων, μεταναστών, τραυματιών σε περιόδους πολέμου και ειρήνης, προσφύγων, ανθρώπους με σοβαρές οικονομικές δυσκολίες (Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, 2022).

Στον ίδιο τομέα, δημιουργήθηκαν αργότερα παρόμοιες ΜΚΟ όπως οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα, το 1971 από μια μικρή ομάδα Γάλλων γιατρών και δημοσιογράφων. Αποτελεί διεθνή ανεξάρτητη ιατρική ανθρωπιστική οργάνωση που παρέχει φροντίδα σε ανθρώπους αποκλεισμένους από την υγειονομική περίθαλψη σε θύματα βίας φυσικών καταστροφών ή ένοπλων συγκρούσεων (Γιατροί Χωρίς Σύνορα, 2022).

Εκείνη την περίοδο, συγκεκριμένα το 1972, ιδρύεται στο Ηνωμένο Βασίλειο η ActionAid με σκοπό την παροχή υλικής βοήθειας, όπως νερό, τροφή και είδη πρώτης ανάγκης, καθώς και στην εξασφάλιση εκπαίδευσης για τα παιδιά. Από το 1991 η ActionAid είναι σύμβουλος του ΟΗΕ σε θέματα παγκόσμιας ανάπτυξης, υλοποιώντας αναπτυξιακά προγράμματα και δράσεις σε περισσότερες από 40 χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου, έχοντας συνεργασία με εκατομμύρια φτωχούς και περιθωριοποιημένους ανθρώπους με στόχο την βελτίωση των συνθηκών ζωής τους. Σήμερα, η Οργάνωση συνεργάζεται με περισσότερες από 2.000 τοπικές οργανώσεις και ομάδες που εργάζονται για την καταπολέμηση του HIV/AIDS, την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των γυναικών, καθώς και το δικαίωμα στην εκπαίδευση, την τροφή, το νερό, την υγεία, την ισότιμη εργασία (Action Aid, 2022).

Με την πάροδο του χρόνου εμφανίζονται περισσότερες οργανώσεις με περισσότερη ανθρωπιστική δράση. Πιο συγκεκριμένα στην Ουάσινγκτον το 1888 ιδρύεται το Διεθνές Συμβούλιο των Γυναικών (International Council of Women) στρέφοντας την προσοχή στα δικαιώματα των γυναικών, καταβάλλοντας προσπάθειες για την αντιμετώπιση της κοινωνικής αδικίας με βάση το φύλο. Να σημειωθεί επίσης, ότι μετά την ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών, η ICW έγινε ένας από τους αρχικούς μη κυβερνητικούς οργανισμούς σε γενικό συμβουλευτικό καθεστώς με διάφορες υπηρεσίες του ΟΗΕ (International Council of Women, 2022).

Το 1922, ιδρύεται η διεθνής ΜΚΟ «FIDH» (Διεθνής Ομοσπονδία για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα) δίνοντας την προσοχή της στα ανθρώπινα δικαιώματα, που συνενώνει 192 οργανισμούς από 117 χώρες. Η συγκεκριμένη, υπερασπίζεται όλα τα ατομικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα όπως ορίζονται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (FIDH, 2022).

Σημαντική δράση της UNICEF που ιδρύθηκε το 1946. Η UNICEF μάχεται για τα δικαιώματα των παιδιών, προσφέροντας υπηρεσίες παγκοσμίως σε παιδιά που βρίσκονται σε ανάγκη. Επιπλέον έργο τους, είναι η δημιουργία συνεργασιών με όλη την παγκόσμια κοινότητα στοχεύοντας στην ισότητα των φύλων. Για αυτό τον λόγο, στα έργα τους ενσωματώνουν στρατηγικές που αντιμετωπίζουν τις διακρίσεις και τα μειονεκτήματα που σχετίζονται με το φύλο (UNICEF, 2022).

Το 1980 στη Γαλλία, ιδρύεται η διεθνής, ιατρική ανθρωπιστική Μη Κυβερνητική και ανεξάρτητη οργάνωση «Οι Γιατροί του Κόσμου / Médecins du Monde». Η συγκεκριμένη οργάνωση δίνει έμφαση στους ευάλωτους πληθυσμούς, παρέχοντας τους άμεση ιατρική περίθαλψη. Η ομάδα που απαρτίζει την Οργάνωση υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα ενώ παράλληλα αντιτίθενται στο ρατσισμό, την ξενοφοβία, τον κοινωνικό αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση κοινωνικών ομάδων (Γιατροί του Κόσμου, 2022).

3.3 Οι ΜΚΟ στην Ελλάδα

Οι Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις τοποθετηθήκαν στην Ελλάδα για πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία το έτος 1998-1999. Συμπεριλήφθησαν στον τομέα της ανάπτυξης και της αναπτυξιακής βοήθειας, με αποτέλεσμα να επικεντρωθούν στην περιγραφή του σχεδίου δράσης που προόριζαν και στην έλλειψη του γενικού ορισμού

που ορίζει τις ΜΚΟ. Η λειτουργία των ΜΚΟ στηρίζεται στην κατοχύρωση της ελεύθερης έκφρασης, ανάπτυξης της προσωπικότητας, όπως και την ελευθερία του «συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι», δικαιώματα που εντάσσονται στις θεμελιώδεις αρχές του Συντάγματος. Ακόμη, υπάγονται στο άρθρο 11 της Προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Παρόλα αυτά παρατηρούνται αρκετές αλλαγές και τροποποιήσεις του θεσμικού πλαισίου της λειτουργίας των ΜΚΟ ανά χώρα (Καλαβρή, 2010).

Η κάθε ΜΚΟ επικεντρώνεται στο δικό της αντικείμενο που έχει επιλέξει και πραγματοποιεί την δράση της. Για παράδειγμα, υπάρχουν ΜΚΟ που έχουν στρέψει το ενδιαφέρον τους στην πρόνοια, παρέχοντας εθελοντική βοήθεια σε κοινωνικές ομάδες που βρίσκονται σε κρίση, τροφή μέσω διοργανώσεων συσσιτίων, ψυχολογική υποστήριξη σε ανθρώπους που εντάσσονται στις ευπαθείς ομάδες όπως το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» που παρέχει είδη πρώτης ανάγκης σε ηλικιωμένους και ανθρώπους με ειδικές ανάγκες, ή το πρόγραμμα στήριξης άστεγων «ΚΛΙΜΑΚΑ». Σε αυτά τα προγράμματα συμμετέχουν εθελοντικά ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί κ.α.

Επιπλέον, υπέχει ο μεγάλος κλάδος της υγείας που δραστηριοποιείται ως προς την ενημέρωση και χρηματοδότηση της πρόληψης ασθενειών όπως το AIDS με σχετικό πρόγραμμα το «Κέντρο Ζωής» ή ο καρκίνος, με το «Άλμα Ζωής» για τον καρκίνο του μαστού. Κάποιες από τις οργανώσεις στρέφουν το ενδιαφέρον τους στον τομέα της υγείας των ηλικιωμένων για ανίατες ασθένειες της τρίτης ηλικίας όπως το «Γραμμή Ζωής-Silver Alert» και κάποιες οργανώσεις επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση επιδημιών του τρίτου κόσμου για την αναβάθμιση συνθηκών ζωής και υγιεινής με πιο δημοφιλής την «ACTIONAID HELLAS» και τους «Γιατρούς του Κόσμου».

Ακόμη, υπάρχουν οργανώσεις που απευθύνονται σε Πρόσφυγες και Μετανάστες σχετικά με την ένταξη τους στην κοινότητα των Ελλήνων πολιτών, την αναβάθμιση του τρόπου διαβίωσης, την διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους, όπως και στον σεβασμό της θρησκείας και της κουλτούρας τους. Σημαντική είναι και η βοήθεια προσαρμογής στα νέα πολιτικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά και κοινωνικά δεδομένα.

3.4 Συμβολή των ΜΚΟ στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα

Οι ΜΚΟ έχουν συμβάλει σημαντικά στην πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου ενδοοικογενειακής βίας με θύματα τις γυναίκες, μέσω των κινητοποιήσεων, των δράσεων και το εύρος υπηρεσιών που παρέχουν. Στην Ελλάδα, πολλές είναι αυτές που στοχεύουν στην αντιμετώπιση της έμφυλης βίας, στην ισότητα των φύλων, στην καταπολέμηση των διακρίσεων με βάση το φύλο, στη συνενοχή σε διαδικασίες χάραξης πολιτικής και λήψης αποφάσεων, στην διαφύλαξη και προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Μέσω των διαθέσιμων ιστοσελίδων των ΜΚΟ που στοχεύουν στην αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας καθώς επίσης και μέσω των ερευνητικών αποτελεσμάτων που παρουσιάζονται στο 5^ο Κεφάλαιο, γίνεται φανερό η συμβολή και η συνεισφορά στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Πιο συγκεκριμένα, μέσω ποικίλων υπηρεσιών με στόχο τη στήριξη και ενδυνάμωση γυναικών ή ομάδων γυναικών, όπως συμβουλευτική υποστήριξη, νομική καθοδήγηση, ψυχοκοινωνική υποστήριξη βοηθούν γυναίκες που έχουν υποστεί οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης.

Το 1965 ιδρύθηκε ο Ξενώνας «Φοίβη». Η αφηγηρία του σωματείου σημειώνεται από μια από μια ομάδα Χριστιανών, οι οποίοι παραχωρούν έναν χώρο φιλοξενίας. Να σημειωθεί ότι ήταν ο πρώτος ξενώνας που δημιουργήθηκε στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τα λεγόμενα της προέδρου του Σωματείου Κλαίρη Δανηλίδου-Τσιμικάλη: «Η ιδέα προήλθε από μια κυρία που επισκεπτόταν τις φυλακές και παρατηρούσε ότι οι φυλακισμένες ξανά-έκλεβαν για να μπουν πάλι στη φυλακή, καθώς δεν είχαν που να μείνουν». Από το 2004 μέχρι σήμερα ο ξενώνας φιλοξενίας γυναικών αποτελεί νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου και φιλοξενεί γυναίκες ανεξαρτήτως εθνικότητας, χρώματος και θρησκείας. Εξυπηρετεί άγαμες μητέρες, κακοποιημένες γυναίκες καθώς και άτομα με άλλα κοινωνικά προβλήματα. Οι υπηρεσίες που παρέχει είναι στέγη, τροφή, ψυχολογική υποστήριξη και νομική καθοδήγηση (Ξενώνας «Φοίβη», 2022).

Το 1989 κατόπιν πρωτοβουλίας μιας ομάδας γυναικών, με διαφορετικές επιστημονικές προελεύσεις ίδρυσαν το Κέντρο Διοτίμα, μη κερδοσκοπικός φορέας με προφίλ γυναικείας Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης. Οι δράσεις τους στοχεύουν στην ανάδειξη και αντιμετώπιση των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών, σε όλα τα

επίπεδα της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής, προσφέροντας εύρος υπηρεσιών στους εξυπηρετούμενους. Αρχικά, το Κέντρο Διοτίμα, πραγματοποιεί έρευνες πεδίου, δημιουργεί εργαλεία άσκησης πολιτικής για την προώθηση της έμφυλης ισότητας με σκοπό την ενσωμάτωση της οπτικής του φύλου, της φυλής, της κοινωνικής τάξης, της ηλικίας σε κοινωνικές, εργασιακές, μεταναστευτικές, ενταξιακές και άλλες πολιτικές. Από το 1996, παρέχει υπηρεσίες νομικής βοήθειας και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης σε επιζώσες έμφυλης βίας, υλοποιεί δράσεις ενδυνάμωσης και προγράμματα ανάπτυξης δεξιοτήτων και προώθησης στην (αυτο)-απασχόληση, για όλες τις γυναίκες. Επίσης, το Κέντρο Διοτίμα, αποτελεί και φορέας υλοποίησης δράσεων συνηγορίας υπέρ των έμφυλων δικαιωμάτων καθώς και φορέας ευαισθητοποίησης. Το τελευταίο επιτυγχάνεται με την διοργάνωση ημερίδων, εκδηλώσεων, ανοιχτών δημόσιων συζητήσεων κλπ. Παράλληλα, πραγματοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα και παρεμβάσεις για την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την ενδυνάμωση των γυναικών. (ΔΙΟΤΙΜΑ, 2022). Ένα πρόσφατο χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί η ενημερωτική καμπάνια #HereforUs του Κέντρου Γυναικείων Ερευνών και Μελετών – ΔΙΟΤΙΜΑ. Σχεδιάστηκαν διάφορα πλαίσια δράσης για την πρόληψη της έμφυλης βίας, η οποία είχε σκοπό την άμεση προσέγγιση του προσφυγικού πληθυσμού εν μέσω της πανδημίας Covid-19 και της καραντίνας και την επισήμανση της συντροφικότητας και της αλληλοφροντίδας. Το υλικό της καμπάνιας περιέχει πληροφορίες, όπως την αναγνώριση της έμφυλης βίας που δέχεται κοντινό άτομο του περιβάλλοντος μας, νομικές πληροφορίες για το φαινόμενο και οδηγίες για την φροντίδα και σημασία του χώρου που χρειάζονται τα θύματα, ώστε να εκφράσουν τους φόβους και τις ανησυχίες τους.

Το 1995, στην Ελλάδα ιδρύεται «Το Χαμόγελο του Παιδιού», με σκοπό την προστασία, την στήριξη, την προώθηση δικαιωμάτων, την παροχή κάθε δυνατής βοήθειας σε παιδιά που βρίσκονται σε κίνδυνο. Στο έργο του συμπεριλαμβάνεται και η στήριξη σε γυναίκες που υφίστανται ενδοοικογενειακή βία και τα παιδιά τους, παρέχοντας υπηρεσίες με στόχο την ολιστική υποστήριξή τους. Ο Οργανισμός επίσης συνεργάζεται και έχει συνάψει σχετικά Σύμφωνα συνεργασίας με τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των φύλων καθώς και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά της Βίας. Πιο συγκεκριμένα, «Το Χαμόγελο του Παιδιού» παρέχει σε γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής Βίας και τα παιδιά τους, 365 ημέρες τον χρόνο, όλο το 24ωρο, πανελλαδικά και δωρεάν, τα εξής: α) Εθνική Τηλεφωνική

Γραμμή για τα Παιδιά SOS 1056, β) Λήψη επώνυμων ή ανώνυμων αναφορών, γ) Επιτόπια παρέμβαση για άμεση απομάκρυνση των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και την μεταφορά τους σε ασφαλές περιβάλλον με την ταυτόχρονη ενημέρωση των αρμόδιων Αστυνομικών και Εισαγγελικών Αρχών, δ) Διάθεση Διαμερισμάτων για τη φιλοξενία γυναικών και των παιδιών τους, ε) Κάλυψη υλικών αναγκών, στ) Ιατρική παρακολούθηση, ζ) Ψυχολογική υποστήριξη, η) Εξατομικευμένες Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας σε Παιδιά και Εφήβους, θύματα Ενδοοικογενειακής Βίας (Το Χαμόγελο του Παιδιού, 2022).

Το έτος 2000, ιδρύεται ο Σύνδεσμος Μελών Γυναικείων Σωματείων Ηρακλείου και Νομού Ηρακλείου, φορέας που ανήκει εξίσου στις Εθελοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, ο οποίος δραστηριοποιείται σε θέματα υπεράσπισης της Ισότητας των φύλων και της αντιμετώπισης της Βίας στην Οικογένεια. Η ίδρυση οφείλεται στην κινητοποίηση ευαισθητοποιημένων γυναικών του Συνδέσμου Γυναικείων Σωματείων Ηρακλείου με στόχο την ίδρυση ενός Ξενώνα όπου θα μπορούσαν να φιλοξενηθούν γυναίκες και παιδιά που έχουν υποστεί βία. Ο φορέας είναι στελεχωμένος με εξειδικευμένο προσωπικό και εθελοντές που προσφέρουν στήριξη και βοήθεια σε θύματα βίας που βρίσκονται σε κρίση και σε έντονη συναισθηματική φόρτιση (Σύνδεσμος Γυναικείων Σωματείων Ηρακλείου, 2022).

Η Μη Κυβερνητική Οργάνωση W.I.N. HELLAS- Διεθνής Υποστήριξη Γυναικών ιδρύθηκε στην Ελλάδα τον Σεπτέμβριο του 2006 από τη Μάντα Τσαγκιά – Παπαδάκου με σκοπό την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και της προώθηση της ισότητας των φύλων. Η W.I.N. HELLAS προσφέρει ψυχο – κοινωνική στήριξη στις γυναίκες που υφίστανται οποιασδήποτε μορφής κακοποίηση, στο οικογενειακό, κοινωνικό και επαγγελματικό τους περιβάλλον μέσω του δικτύου των επιστημονικών συνεργατών της όπως ψυχολόγοι, σύμβουλοι ψυχικής υγείας, δικηγόροι κλπ. Μέσω εξειδικευμένων ψυχο-εκπαιδευτικών προγραμμάτων, εκτός από ψυχολογική στήριξη παρέχει νομική συμβουλευτική και διασύνδεση με αρμόδιες υποστηρικτικές δομές και φορείς μέσω της γραμμής υποστήριξης γυναικών – θυμάτων βίας (WIN HELLAS, 2022).

Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, ως φορέας προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας και της μη διάκρισης, υποστηρίζει γυναίκες θύματα έμφυλης βίας, μέσω της τηλεφωνικής γραμμής ψυχοκοινωνικής υποστήριξης

«10205». Με αφορμή την αυξανόμενη έμφυλη βία, τον Μάρτιο του 2020 δημιουργείται η τηλεφωνική γραμμή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού (10205), η οποία αποτελεί συνέχεια της Υπηρεσίας Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας (Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, 2022).

Το Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας (ΚΜΟΠ), είναι μία από τις παλαιότερες οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών στην Ελλάδα, με έτος ίδρυσης το 1977. Μέσα από τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, την έρευνα και την ανάπτυξη τεχνογνωσίας σε ζητήματα κοινωνικής πολιτικής και την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, στοχεύουν στην υποστήριξη των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, την καταπολέμηση των διακρίσεων, και την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ΚΜΟΠ, 2022). Στις 21 Ιουλίου 2022, το Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας διοργάνωσε συνέδριο με θέμα «Ενδοοικογενειακή βία εναντίον γυναικών Ρομά – Τρόποι πρόληψης και καταπολέμησης» όπου παρουσιάστηκε το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «PATTERN – Prevent And combaT domesTic violEnce against Roma women». Σκοπός του προγράμματος είναι η ενδυνάμωση των γυναικών Ρομά και η εκπαίδευσή τους με στόχο την αναγνώριση των μορφών ενδοοικογενειακής βίας και την ενημέρωσή τους για τους διαθέσιμους μηχανισμούς υποστήριξης. Το πρόγραμμα έκτος από την Ελλάδα, υλοποιείται και στην Βουλγαρία, Ισπανία, Ρουμάνια και στην Πορτογαλία.

Κάποια από τα προγράμματα και δράσεις που υλοποιήθηκαν μέσω των ΜΚΟ και των Οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών ήταν το πρόγραμμα ARIADNE II, όπου είχε στόχο «την Ανάπτυξη διεπιστημονικών διαδικασιών για την αστυνομική καταγραφή με στόχο την πρόληψη και ανταπόκριση στην ενδοοικογενειακή βία κατά των μεταναστριών και προσφυγιών.» Μέσω του προγράμματος ARIADNE II, προωθήθηκαν δράσεις και συνεργασίες μεταξύ των υπαλλήλων της αστυνομίας και οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών, για την πρόληψη και αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας κατά των μεταναστριών και προσφυγιών, που περιλαμβάνουν προγράμματα εκπαίδευσης, διαβούλευσης και παροχής πρακτικών μεθόδων. Συντονιστές και φορείς του έργου ήταν το Κέντρο Μελετών Ασφάλειας (ΚΕΜΕΑ), Κέντρο Μελετών γα Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ), ο Δήμος Αθηναίων, το Κέντρο Γυναικών Καρδίτσας, το Κέντρο Γυναικείων Ερευνών και Μελετών – ΔΙΟΤΙΜΑ και η ActionAid. Κατά την διάρκεια υλοποίησης του έργου στελεχώθηκαν γραφεία της

Ελληνικής Αστυνομίας για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και εκπαιδεύτηκαν για ζητήματα πρόληψης και αντιμετώπισης της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας.

Επιπλέον πρόγραμμα που αφορά τις γυναίκες που έχουν δεχτεί κακοποιητική συμπεριφορά, είναι της ActionAid, το «Speak Out» σε συνεργασία με το Women on Top. Το συγκεκριμένο, αφορά την υποστήριξη των θυμάτων που έχουν δεχτεί σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο εργασίας τους, και την ενημέρωση και άσκηση των δικαιωμάτων τους μέσω της νομικής συμβουλευτικής. Η υπηρεσία πραγματοποιείται και εξ αποστάσεως για να είναι πρόσβαση σε όλη την Ελλάδα.

ΜΕΡΟΣ Β' - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4-ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΈΡΕΥΝΑΣ

4.1 Σκοπός Έρευνας

Με αφορμή τα κοινωνικά δρώμενα που σημειώνονται περί ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, κυρίως από το 2016 και μετά, δημιουργήθηκε η ανάγκη για περαιτέρω διερεύνηση του φαινομένου. Σύμφωνα με την βιβλιογραφική ανασκόπηση που πραγματοποιήθηκε, ΜΚΟ που ασχολούνται με την έμφυλη βία γενικότερα, και με την ενδοοικογενειακή βία ειδικότερα, καταγράφουν αυξημένη ανάγκη και ζήτηση για βοήθεια κυρίως στην περίοδο του ελληνικού #metoo αλλά και μετά από στυγερές γυναικοκτονίες που συντελέστηκαν το 2021.

Σκοπός της παρούσας έρευνας, λοιπόν αποτελεί η διερεύνηση της επίδρασης των ΜΚΟ στην άμβλυνση της ενδοοικογενειακής βίας και της δημόσιας πολιτική που έχει υιοθετηθεί στην Ελλάδα με στόχο την προστασία των θυμάτων.

4.2 Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία προκύπτουν από τον σκοπό εκπόνησης της έρευνας, είναι τα εξής: Αρχικά, ερευνάται ποιοι είναι οι λόγοι του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών. Μέσω των απαντήσεων που έδωσαν οι εξυπηρετούμενες αλλά και οι ΜΚΟ, εντοπίζονται οι λόγοι που ώθησαν τον θύτη να ασκήσει οποιαδήποτε μορφή βίας εναντίον τους. Επιπλέον μέσω του ερωτηματολογίου εξετάζεται αν η ενδοοικογενειακή βία έγινε συχνότερη και απειλητικότερη κατά την περίοδο της πανδημίας και των μέτρων περιορισμού μετακίνησης.

Επιπροσθέτως, στο ερευνητικό μέρος εξετάζονται οι δημοσιές πολιτικές που στοχεύουν στην αποτελεσματική αντιμετώπιση και κατ' επέκταση στην ολοκληρωτική εξάλειψη του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας.

Τέλος, μέσα από την διαδικασία των συνεντεύξεων με τους αρμόδιους των ΜΚΟ θα επιχειρηθεί να διερευνηθούν ζητήματα όπως ο ρόλος των ΜΚΟ και η συμβολή τους στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας.

4.3 Μεθοδολογία Έρευνας

Η προτεινόμενη έρευνα αποτελεί μια περιγραφική/διερευνητική μελέτη ποιοτικού τύπου. Μέσω της ποιοτικής μεθοδολογίας έρευνας δίνεται η δυνατότητα για ρεαλιστική αποτύπωση τους φαινομένου ενδοοικογενειακής βίας όχι μόνο από την οπτική μέσω της επαγγελματικής εμπειρίας του ειδικού προσωπικού των ΜΚΟ, αλλά και από τα βιώματα των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας που δέχονται υποστήριξη από τις εκάστοτε ΜΚΟ. Βασικό εργαλείο στην ποιοτική έρευνα εκτός της βιβλιογραφικής ανασκόπησης (ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία), αποτελεί το ερωτηματολόγιο, από το οποίο μέσω των ανοιχτών και κλειστών τύπων ερωτήσεων θα διευρυνθεί το φαινόμενο ενδοοικογενειακής βίας, το προφίλ του θύτη και του θύματος και η συμβολή των ΜΚΟ.

4.4 Ερευνητικά Εργαλεία και Μεθοδολογία Ανάλυσης

Για την συλλογή των παραπάνω πληροφοριών όπως προαναφέρθηκε θα γίνει χρήση ερωτηματολογίων ανοιχτού και κλειστού τύπου. Αναλυτικότερα, το πρώτο ερωτηματολόγιο συντάχθηκε με σκοπό να απαντηθεί από το ειδικό προσωπικό των ΜΚΟ. Σε αυτό, στόχος μας είναι να εξετάσουμε τις διαθέσιμες υπηρεσίες των ΜΚΟ,

τις αρμοδιότητες των επαγγελματιών που ασχολούνται με την υποστήριξη των θυμάτων, και τις απόψεις τους σχετικά με την εξέλιξη του φαινομένου ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών γενικότερα αλλά και ειδικότερα κατά τη διάρκεια της πανδημίας βασιζόμενοι πρωτίστως στην επαγγελματική τους πορεία. Το δεύτερο ερωτηματολόγιο έχει συνταχθεί με σκοπό να απαντηθεί από τις εξυπηρετούμενες των ΜΚΟ. Σε αυτό, εξίσου μέσω ανοιχτών και κλειστών ερωτήσεων, δίνοντας παράλληλα την επιλογή να παραλείψουν ορισμένες ερωτήσεις εάν δεν επιθυμούν να απαντήσουν, θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε τις μορφές βίας που υπέστη τα θύματα, τον τρόπο αντίδρασης τους, τι είδους σχέση είχε το θύμα με το θύτη (συντροφική, οικογενειακή κλπ.), τα χαρακτηριστικά του θύτη, πληροφορίες σχετικά με την περίοδο της πανδημίας Covid-19 ειδικότερα με τον εγκλεισμό (πχ αύξηση της επιθετικής συμπεριφοράς), τις προσδοκίες των γυναικών-θυμάτων για το μέλλον, τις υπηρεσίες που δέχτηκαν από την ΜΚΟ στην όποια απευθύνθηκαν.

Τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των ΜΚΟ (email) μέσω της πλατφόρμας google forms, ενώ τα ερωτηματολόγια που απευθύνονται στις εξυπηρετούμενες τα προώθησαν οι εκάστοτε ΜΚΟ. Μετά την καταγραφή των απαντήσεων, ακολούθησε η ανάλυση δεδομένων του συνόλου των συνεντεύξεων μέσω των προγραμμάτων Microsoft Excel και Microsoft Word, όπου και εξήχθησαν συμπεράσματα ύστερα από κατηγοριοποίηση των πληροφοριών και επισήμανση σημαντικών ερευνητικών ευρημάτων.

4.5 Πληθυσμός και Δείγμα

Ο πληθυσμός μελέτης μας αποτελούν ΜΚΟ από την περιοχή της Αθήνας, Αττική και από την περιοχή του Ηρακλείου, Κρήτης που δραστηριοποιούνται στην καταπολέμηση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας και στην προστασία των θυμάτων. Πιο συγκεκριμένα, στην έρευνα συμμετείχαν: ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός Ηρακλείου Κρήτης, ο Σύνδεσμος Μελών Γυναικείων Σωματείων Ηρακλείου & Ν. Ηρακλείου, η ΔΙΟΤΙΜΑ, η WIN HELLAS και οι ΓΙΑΤΡΟΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ. Για την αποστολή ερωτηματολογίων, προηγήθηκε τηλεφωνική επικοινωνία με τους επαγγελματίες για σχετική ενημέρωση, καθώς επίσης τους στείλαμε την ειδική βεβαίωση από την Γραμματεία του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου που επιβεβαιώνει ότι πρόκειται για ερευνητική εργασία

στα πλαίσια των ακαδημαϊκών μας σπουδών. Μαζί με την ειδική βεβαίωση, ενημερώσαμε τις ΜΚΟ με σχετικό έγγραφο, για την θεματική της ερευνητικής μας εργασίας, τον σκοπό, τον στόχο, τα μέσα διεξαγωγής έρευνας, και πληροφορίες σχετικά με τα ερωτηματολόγια.

4.6 Τόπος και Χρόνος Έρευνας

Τόπο διεξαγωγής της έρευνας αποτέλεσαν ηλεκτρονικές πλατφόρμες, καθώς τα ερωτηματολόγια δόθηκαν, απαντήθηκαν και στάλθηκαν ηλεκτρονικά. Όσον αφορά στον χρόνο διεξαγωγής, η έρευνα διήρκησε περίπου τέσσερις (6) μήνες (Απρίλιος 2022 – Σεπτέμβριος 2022). Το παραπάνω χρονικό διάστημα ολοκληρώθηκε η επιλογή του δείγματος, η σύνταξη του ερωτηματολογίου, η προετοιμασία των συνεντεύξεων, η συγκέντρωση, ανάλυση και επεξεργασία του ερευνητικού υλικού.

4.7 Περιορισμοί της Έρευνας

Κατά τη διάρκεια της πτυχιακής εργασίας πρόέκυψαν δυσκολίες, οι οποίες δυσχέραναν και καθυστέρησαν το έργο μας. Μια από τις δυσκολίες, ήταν η αδυναμία να συμπληρωθεί το ερωτηματολόγιο που απευθύνονταν στο ειδικό προσωπικό των ΜΚΟ σε σύντομο χρονικό διάστημα, λόγω του φόρτου εργασίας που είχαν οι επαγγελματίες. Επίσης, χρειάστηκε περισσότερο διάστημα από τον προβλεπόμενο, να εξεταστεί το αίτημα μας από τις ΜΚΟ. Περιορισμός στο έργο μας, αποτέλεσε η διστακτικότητα πολλών επαγγελματιών των ΜΚΟ, όσων αφορά στην διανομή των ερωτηματολογίων προς τις εξυπηρετούμενες. Πιο συγκεκριμένα, ορισμένες ΜΚΟ αρνήθηκαν να δώσουν τα ερωτηματολόγια που απευθύνονταν στις εξυπηρετούμενες, λόγω της επιβαρυσμένης ψυχολογικής του κατάστασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - Ερευνητικά αποτελέσματα

5.1 Ενδοοικογενειακή βία και ΜΚΟ: αποτελέσματα και συζήτηση

Στο παρακάτω κεφάλαιο, αναλύεται η συμβολή των ΜΚΟ στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Πιο συγκεκριμένα, θα αναλυθούν οι υπηρεσίες που παρέχουν οι ΜΚΟ και ο τρόπος με τον οποίο βοηθούν τις γυναίκες που υπέστη οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης. Τα παραπάνω, θα παρουσιάζονται σε υποκεφάλαια ως απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι στα αποτελέσματα της έρευνας ανά ενότητα, ενσωματώνονται και στοιχεία που αφορούν την σύνδεση των τελευταίων με τη θεωρία και την διεθνή

βιβλιογραφία. Με την επιλογή του ερωτηματολογίου, δίνεται η ευκαιρία συλλογής, όσο το δυνατόν πλουσιότερου ερευνητικού υλικού, τοποθετώντας τους συμμετέχοντες στο επίκεντρο της ερευνητικής προσοχής. Οι συμμετέχοντες μιλούν για τις υπηρεσίες που παρέχει η δομή στην οποία ασκούν το επάγγελμά τους, για τις σκέψεις τους, τις εμπειρίες τους, ελεύθερα και σε βάθος, αναδεικνύοντας σημαντικές διαστάσεις της κοινωνικής πραγματικότητας της ενδοοικογενειακής βίας. Επιπροσθέτως, επιχειρείται να αναδειχθεί η σύνδεση της ατομικής αντίληψης με τη θεωρία, η οποία είναι διακριτή, και σε καμία περίπτωση δεν μεταβάλλει και δεν αλλοιώνει τα ευρήματα της πτυχιακής εργασίας.

A) Συμβολή των ΜΚΟ στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας

Στην παρακάτω ενότητα, περιέχονται οι υπηρεσίες των ΜΚΟ που ασχολούνται με την ενδοοικογενειακή βία καθώς και οι ομάδες επαγγελματιών που προσφέρουν στήριξη και βοήθεια στις κακοποιημένες γυναίκες.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν μερικά από τα μέλη των επιστημονικών ομάδων των ΜΚΟ, διαπιστώνεται ότι παρά την ενασχόλησή τους με το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας με θύματα τις γυναίκες, οι υπηρεσίες διαφέρουν από φορέα σε φορέα. Το κοινό χαρακτηριστικό των υπηρεσιών των ΜΚΟ που ερωτήθηκαν είναι ότι παρέχουν συμβουλευτική υποστήριξη στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας καθώς επίσης και πληθώρα εθελοντών που συνεισφέρουν στο έργο των ΜΚΟ. Παρόλα αυτά εντοπίζονται διαφορές ως προς το εύρος των υπηρεσιών. Για παράδειγμα, οι Γιατροί του Κόσμου και ο Σύνδεσμος Μελών Γυναικείων Σωματείων Ηρακλείου (Σ.Μ.Γ.Σ.Η) παρέχουν επιπλέον τηλεφωνική υποστήριξη και ξενώνες φιλοξενίας, με βασικό κριτήριο την «*διαθεσιμότητα των ξενώνων καθώς και με την αξιολόγηση κινδύνου ανά περίπτωση*». Επίσης διαπιστώθηκε πως δεν παρέχουν όλες οι ΜΚΟ νομική υποστήριξη όπως ο Σ.Μ.Γ.Σ.Η, η ΔΙΟΤΙΜΑ και η WIN HELLAS. Πιο συγκεκριμένα, οι Γιατροί του Κόσμου παρόλο που στην επιστημονική τους ομάδα υπάρχει επαγγελματίας δικηγόρος, ο φορέας δεν παρέχει στις γυναίκες νομική καθοδήγηση. Το ίδιο, παρατηρείται και στον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό.

Αξιοσημείωτες διαφορές παρατηρούνται και ως προς τις ομάδες επαγγελματιών που βοηθούν τις κακοποιημένες γυναίκες. Πιο αναλυτικά, ο Σ.Μ.Γ.Σ.Η, η ΔΙΟΤΙΜΑ και οι Γιατροί του Κόσμου περιλαμβάνουν ομάδα επαγγελματιών, εξειδικευμένων στην διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας όπως Ψυχολόγοι, Κοινωνικοί Λειτουργοί, Σύμβουλοι Ψυχικής Υγείας και Δικηγόροι. Από την άλλη, η επιστημονική ομάδα της WIN HELLAS δεν περιλαμβάνει Κοινωνικό Λειτουργό ενώ στον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό Ηρακλείου οι κακοποιημένες γυναίκες υποστηρίζονται μόνο από Κοινωνικούς Λειτουργούς.

Μέσω των αντίστοιχων επαγγελματικών ομάδων που διαθέτει ο εκάστοτε φορέας, η συνεισφορά τους γίνεται με τους ακόλουθους τρόπους. Σύμφωνα με την ΔΙΟΤΙΜΑ, την WIN HELLAS και τον Σ.Μ.Γ.Σ.Η, στην ενδυνάμωση των γυναικών συμβάλλουν μέσω ψυχο-εκπαιδευτικών προγραμμάτων και σεμιναρίων, μέσω της ενίσχυσης συναισθηματικής ανεξάρτησης από τον θύτη και ανάκτηση του αυτοελέγχου και της αυτοεκτίμησης τους, μέσω παροχής πληροφοριών και ειδικών γνώσεων ώστε να μπορούν να αναγνωρίσουν τις μορφές βίας στα πρώιμα στάδιά τους και να τις αποτρέψουν και μέσω της παρακολούθησης από εκπαιδευμένους εισηγητές, ψυχολόγους και συμβούλους ψυχικής υγείας. Εν αντιθέσει, ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός παρέχει πληροφορίες σχετικά με τα στάδια και τις μορφές βίας όπως και οι Γιατροί του Κόσμου, με την επιπρόσθετη συμβολή του στην παρακολούθηση από λειτουργούς υγείας όπως ψυχολόγοι, εισηγητές, συμβούλους ψυχικής υγείας.

B) Πως οι εξυπηρετούμενες έρχονται σε επικοινωνία με τη δομή

Σύμφωνα με τα ερευνητικά μας δεδομένα, εκτός από τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό, ο Σ.Μ.Γ.Σ.Η, η ΔΙΟΤΙΜΑ, η WIN HELLAS και οι Γιατροί του Κόσμου διαθέτουν ηλεκτρονική ιστοσελίδα, που ανά πάσα στιγμή μπορεί ο πολίτης να ανατρέξει είτε για βοήθεια είτε για πληροφορίες σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία, τις κοινωνικές δράσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, και για ενημέρωση των προγραμμάτων ενδυνάμωσης των γυναικών.

Με βάση τις απαντήσεις των επαγγελματιών των ΜΚΟ, οι περισσότερες εξυπηρετούμενες έχουν έρθει σε επικοινωνία με τη δομή μέσω της **τηλεφωνικής γραμμής και μέσω του διαδικτύου**. Επίσης, αρκετές εξυπηρετούμενες απευθύνθηκαν στη δομή έπειτα από παρότρυνση από πρόσωπο του οικογενειακού

τους περιβάλλοντος, ενώ λιγότερες ήταν εκείνες που απευθύνθηκαν έπειτα από παραπομπή Συμβούλων Ψυχικής Υγείας και πολύ μικρός αριθμός δέχθηκε ελάχιστη έως καθόλου την παρότρυνση από το κοινωνικό περιβάλλον.

Γ) Αύξηση του φαινομένου ενδοοικογενειακής βίας-αίτια

Σύμφωνα με την **γραμμή SOS 15900**, της ΓΓΟΠΠΦ, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα. Οι κλήσεις που καταγράφηκαν το Μάρτιο του 2020 πρώτου μήνα της καραντίνας ήταν 325, η 69 για τον ίδιο μήνα του 2019, τον Απρίλιο 2020 εκτοξεύτηκαν σε 1064, αντί 167 που καταγράφηκαν το 2019. Τον Μάιο και τον Ιούνιο του 2020 με την σταδιακή άρση των περιοριστικών μέτρων οι αριθμοί παρέμειναν εξαιρετικά υψηλοί, με 789 κλήσεις τον Μάιο, και 606 τον Ιούνιο αντί για 114,83 αντίστοιχα, για τους ίδιους μήνες του 2019. Όσον αφορά τις γυναικοκτονίες το 2020 καταγράφηκαν 10, εκ των οποίων τρεις κατά τη διάρκεια του πρώτου lockdown και 5 απόπειρες γυναικοκτονιών.

Από την μελέτη και ανάλυση των απαντήσεων των επαγγελματιών που ρωτήθηκαν, παρατηρείται ομοφωνία ως προς την αύξηση των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και των γυναικοκτονιών στην Ελλάδα, κυρίως κατά την περίοδο της πανδημίας του Covid-19. Πολλές γυναίκες απευθύνθηκαν στις δομές έπειτα από το κίνημα *#metoo* που ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 2020 και πήρε μεγαλύτερη έκταση τον Ιανουάριο του 2021, ύστερα από τη δημόσια αφήγηση της αθλήτριας Σοφίας Μπεκατώρου, για σεξουαλική επίθεση που είχε δεχτεί στο παρελθόν (1998), από μέλος της Ελληνικής Ιστιοπλοϊκής Ομοσπονδίας.

Για το 2020, η ΔΙΟΤΙΜΑ υποστήριξε 1.951 επιζώσες ενδοοικογενειακής βίας σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λέσβο και Σάμο, ενώ το 2021 υποστηρίχθηκαν 1.361, καθώς επίσης 800 γυναίκες έλαβαν εξειδικευμένη νομική βοήθεια και δικαστική εκπροσώπηση. Κατά την περίοδο της πανδημίας οι περισσότερες δομές υποστήριζαν τουλάχιστον 150 γυναίκες η κάθε μια . Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός Ηρακλείου, και η ΜΚΟ Γιατροί του Κόσμου, ανέφεραν ότι για την χρονική περίοδο 2020-2022 περίπου 30 με 50 γυναίκες απευθύνθηκαν στις δομές τους.

Αίτια

Βασικοί λόγοι στους οποίους αποδίδεται η ισχύς του φαινομένου σύμφωνα με τους ερωτηθέντες, είναι η πανδημία του Covid-19 και ο εγκλεισμός λόγω αυτής. Είναι χαρακτηριστική η διατύπωση συμμετέχοντα στην έρευνα: *«Η ενδοοικογενειακή βία απέκτησε μεγαλύτερη ορατότητα κυρίως μετά το κίνημα metoo που ανέδειξε το φαινόμενο», καθώς και ο εγκλεισμός εξαιτίας της πανδημίας, που συνεπαγόταν την μεγαλύτερη παραμονή των θυμάτων με τους κακοποιητές*. Επιπλέον οι συμμετέχοντες αποδίδουν την ραγδαία αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας τόσο στην *«ελλιπή πληροφόρηση, στην οικειοποίηση και στην αποδοχή του φαινομένου»* όσο και σε οικονομικούς λόγους και πιο συγκεκριμένα *«στην οικονομική κρίση, την επαγγελματική αβεβαιότητα, την υψηλή ανεργία και στη πίεση από την εργασία»*.

Δ) Προφίλ θύτη – Συχνότητα χαρακτηριστικών

Με βάση την έρευνα που πραγματοποιήθηκε ως προς την διερεύνηση των κοινών χαρακτηριστικών που παρατηρούνται στο προφίλ του ανθρώπου που ασκεί οποιαδήποτε μορφή βίας, το γενικό σύνολο των ερωτώμενων ΜΚΟ έδωσαν αρκετά παρόμοιες απαντήσεις. Πιο συγκεκριμένα, οι ερωτώμενοι υποστήριξαν ότι υπερτερούν σε μεγάλο βαθμό τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: *«επιθετικότητα, χειριστικότητα, εξαναγκασμός, παθολογική ζήλια, αυταρχικότητα, χαμηλή αυτοεκτίμηση, και τέλος άσκηση σωματικής, λεκτικής και ψυχολογικής βίας»* και σε λιγότερη ένταση οι *«διαταραχές της προσωπικότητας»*. Επιπλέον όπως προαναφέρθηκε και πιο πάνω στο «προφίλ του θύτη», συναντάμε τα ίδια, αλλά και παρόμοια χαρακτηριστικά ως προς το προφίλ της προσωπικότητας του με την *«χειριστικότητα»*, την *«έλλειψη αυτοπεποίθησης»* και την *«επιθετικότητα»* να υπερτερούν, ώστε να καταφέρει να ελέγξει το θύμα του και να το κάνει μέρος της ιδιοκτησίας του.

ΣΤ) Προφίλ θύματος – Συχνότητα χαρακτηριστικών

Στις απαντήσεις των ΜΚΟ αναγνωρίστηκαν τα εξής χαρακτηριστικά που παρατηρούνται σε μεγαλύτερο ή σε μικρότερο βαθμό, στα θύματα ενδοοικογενειακής

βίας που εξυπηρετούν. Πιο συγκεκριμένα, οι απαντήσεις των ΜΚΟ είχαν ως επί το πλείστον κοινά στοιχεία, όσον αφορά τα χαρακτηριστικά των θυμάτων, τα οποία επιβεβαιώνουν και όσα αναφέρονται και στην ενότητα «προφίλ θύματος». Αναλυτικά, αναφέρεται η χαμηλή αυτοεκτίμηση που είχε ή απέκτησε στην πορεία το θύμα, η παθητική συμπεριφορά που ενισχύεται όλο και περισσότερο, ο φόβος, η ανασφάλεια και το ενοχικό συναίσθημα να υπερισχύουν, και ύστερα η εξάρτηση να κυμαίνεται σε μέτριο προς αυξημένο βαθμό. Επιπροσθέτως, οι ερωτώμενοι επισήμαιναν σε λιγότερο βαθμό τα σωματικά και ψυχολογικά προβλήματα, ενώ τονίστηκε ότι η οικονομική εκμετάλλευση δεν είναι ιδιαίτερα κοινό χαρακτηριστικό των θυμάτων.

Z) Συχνότητα συμπεριφορών που αποκτούν τα θύματα

Επιπροσθέτως, αναλύθηκαν και οι συμπεριφορές που εμφανίζουν τα θύματα αφού απευθυνθούν στις ανερχόμενες υπηρεσίες. Σύμφωνα με την εμπειρία των επαγγελματιών που συνέβαλαν στην συγκεκριμένη έρευνα επήλθαν τα συγκεκριμένα αποτελέσματα.

Όσον αφορά την ανάγκη των εξυπηρετούμενων να επιστρέψουν στον βίαιο σύντροφο τους, οι ερωτώμενοι παρατήρησαν ότι αποτελεί μια συμπεριφορά που εμφανίζει μέτρια ή και αυξημένη συχνότητα. Τα θύματα τείνουν να δικαιολογούν τις βίαιες συμπεριφορές των συντρόφων τους, στηριζόμενοι είτε στην σωματική κούραση, είτε στην κακή ψυχολογία τους. Όλοι οι ενδιαφερόμενοι επαγγελματίες επιβεβαιώνουν αυτή την συμπεριφορά των θυμάτων, υποστηρίζοντας ότι συμβαίνει σε μέτριο ή μεγάλο βαθμό.

Ακόμη, μια από τις προβλεπόμενες αντιδράσεις των θυμάτων είναι η άρνηση στο να αποδεχτούν την κατάσταση τους.

Τέλος, οι εργαζόμενοι στις δομές παρατήρησαν ότι κατά βάση η συνεργασία τους με τις εξυπηρετούμενες υπήρξε ομαλή χωρίς όμως να λείπουν προβληματικές συμπεριφορές.

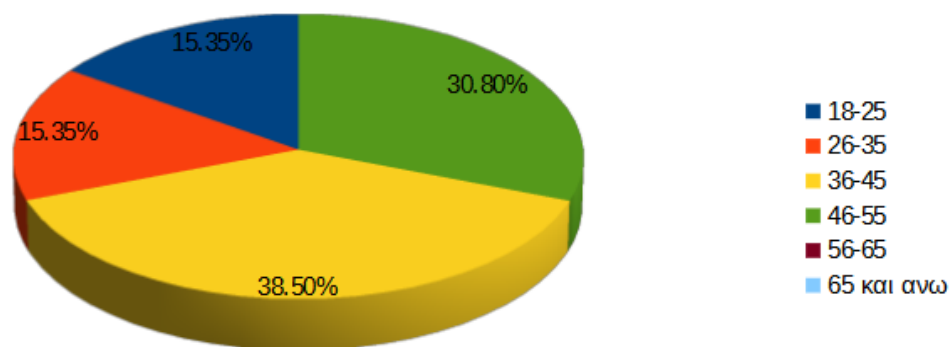
H) Παρατηρήσεις Επαγγελματιών

Από το σύνολο των ΜΚΟ που ερωτήθηκαν, ελάχιστες περιπτώσεις αναφέρθηκαν όπου διατηρείται επικοινωνία με τις γυναίκες που έχουν λάβει υποστήριξη, επισημαίνοντας μάλιστα ότι ορισμένες γυναίκες έχουν επιστρέψει στο σύντροφο που τις κακοποιούσε. *«Κάποιες γυναίκες έχουν επιστρέψει στο σύντροφό που τις κακοποιούσε ενώ ορισμένες ενώ ζητούσαν βοήθεια, διέκοψαν την επικοινωνία με την Κοινωνική Υπηρεσία λόγω φόβου».* Στις παραπάνω περιπτώσεις πρέπει να προστεθούν όμως και αυτές όπου *«οι γυναίκες που έρχονται στην δομή υποστηρίζονται νομικά και ψυχολογικά και έπειτα πιο ενδυναμωμένες συνεχίζουν τη ζωή τους».*

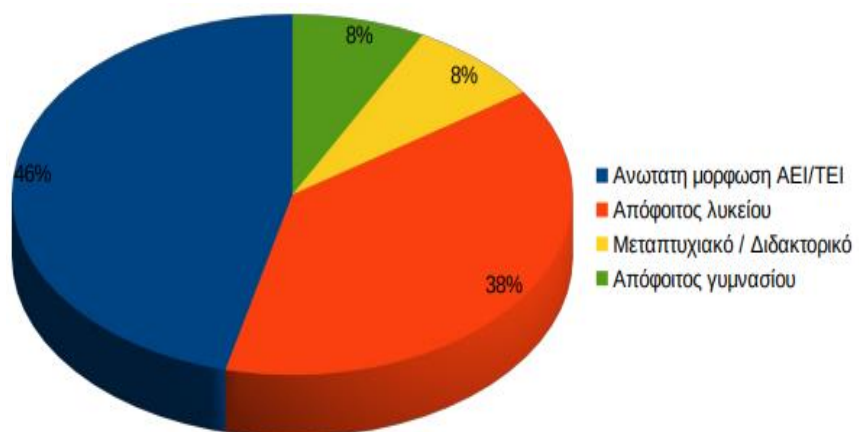
5.2 Ενδοοικογενειακή βία και εξυπηρετούμενες των ΜΚΟ

A) Δημογραφικά χαρακτηριστικά

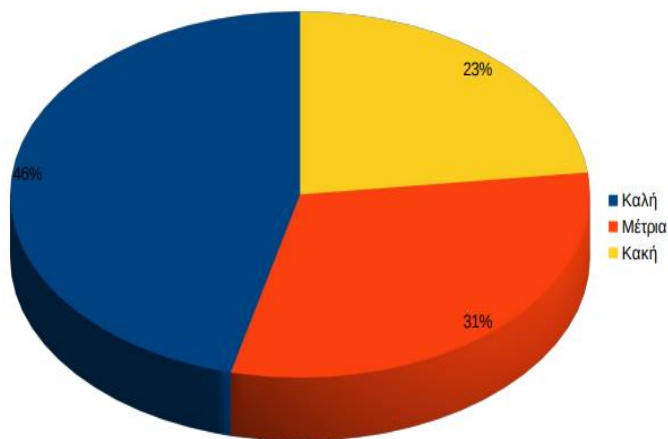
Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα και με βάση τις απαντήσεις των εξυπηρετούμενων των ΜΚΟ που έχουν δεχθεί στήριξη και βοήθεια, οι περισσότερες γυναίκες βρίσκονται στην ηλικία των 36 με 45 ετών, με ποσοστό 38,5% ενώ στην ηλικία των 46 με 55 κυμαίνεται στο 30,8%. Μικρό ποσοστό είχαν οι γυναίκες στην ηλικία των 18 - 25 και 26 - 35. Από το σύνολο η πλειοψηφία εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα, ενώ άλλες δήλωσαν πως δεν εργάζονται. Επιπλέον, ορισμένες ασχολούνται με οικιακές εργασίες. Όσον αφορά την εκπαίδευση το 46% του συνόλου έχει ολοκληρώσει την Ανώτατη εκπαίδευση (ΑΕΙ, ΤΕΙ), ενώ το 38% είναι απόφοιτοι Λυκείου. Ελάχιστο είναι το ποσοστό γυναικών που είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με ποσοστό 8%. Σχετικά με την οικονομική κατάσταση, από τις περισσότερες ερωτώμενες γυναίκες έχει χαρακτηριστεί καλή έως μέτρια. Παρόλα αυτά το 23% αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες περιγράφοντας την ως κακή.

Πίνακας 1. Ηλικία

Πίνακας 2. Μορφωτικό επίπεδο

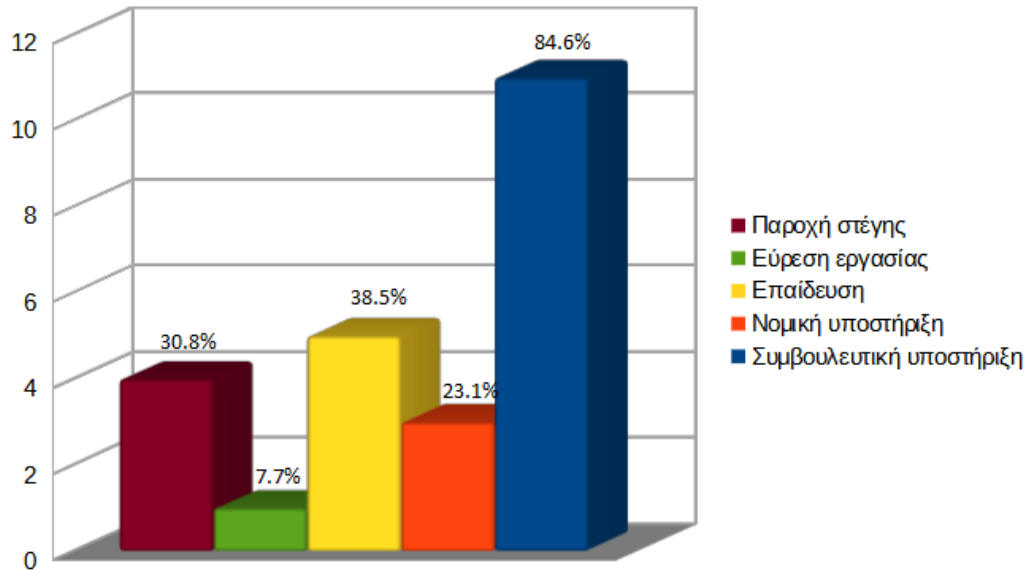
Πίνακας 3. Οικονομική κατάσταση

Β) Απευθυνόμενος φορέας- Τρόποι επικοινωνίας με την ΜΚΟ

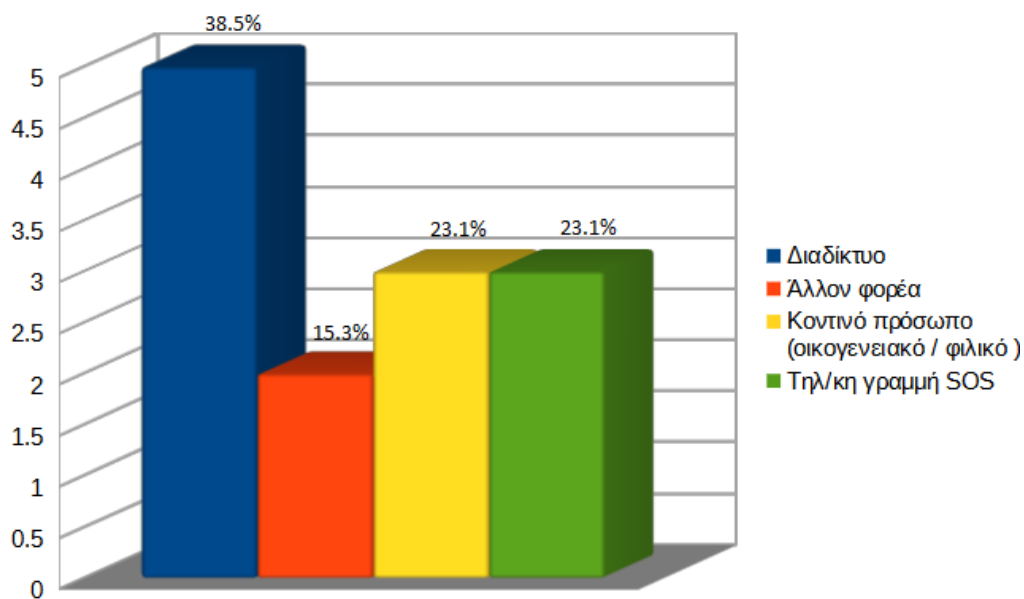
Με βάση τα ερευνητικά μας δεδομένα, διαπιστώνεται ότι κάθε γυναίκα που έχει πέσει θύμα κακοποιητικής συμπεριφοράς δέχεται διαφορετικές υπηρεσίες, ανά περίπτωση. Για παράδειγμα, οι περισσότερες εξυπηρετούμενες έχουν δεχτεί συμβουλευτική υποστήριξη από τον φορέα στον οποίο απευθύνθηκαν, ενώ ελάχιστες είναι αυτές που έχουν δεχθεί νομική υποστήριξη και παροχή στέγης. Ορισμένες γυναίκες παρακολουθούν το ψυχρό-εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Νέο ξεκίνημα - Μαθαίνω να φροντίζω τον εαυτό μου», με στόχο την ενδυνάμωση των γυναικών, όπου μέσα από αυτά τα σεμινάρια επιτυγχάνεται η απενεχοποίηση των θυμάτων, η συναισθηματική τους ανεξάρτηση από τον θύτη και η ανάκτηση του αυτοελέγχου και της αυτοεκτίμησής τους. Όσον αφορά εξυπηρετούμενες άλλης δομής, έχουν δεχθεί εξίσου συμβουλευτική υποστήριξη, καθώς και εύρεση εργασίας, παροχή στέγης, εκπαίδευση και νομική βοήθεια, παρά του ότι το τελευταίο δεν περιλαμβάνεται στις υπηρεσίες της συγκεκριμένης ΜΚΟ.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων, οι περισσότερες γυναίκες που έχουν πέσει θύματα κακοποιητικής συμπεριφοράς έχουν έρθει σε επαφή με τον απευθυνόμενο φορέα **κυρίως μέσω του διαδικτύου**. Πιο συγκεκριμένα, μέσω της διαθέσιμης ιστοσελίδας και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Μετά το διαδίκτυο, ως κύρια πηγή ενημέρωσης, αποτελεί η τηλεφωνική γραμμή SOS και η ενημέρωση από κοντινό πρόσωπο του θύματος (οικογενειακό ή φιλικό). Διαφορετική απάντηση

δίνουν μερικές εξυπηρετούμενες, οι οποίες ενημερώθηκαν για τον συγκεκριμένο φορέα από διαφορετική ΜΚΟ που είχαν απευθυνθεί εξ αρχής.

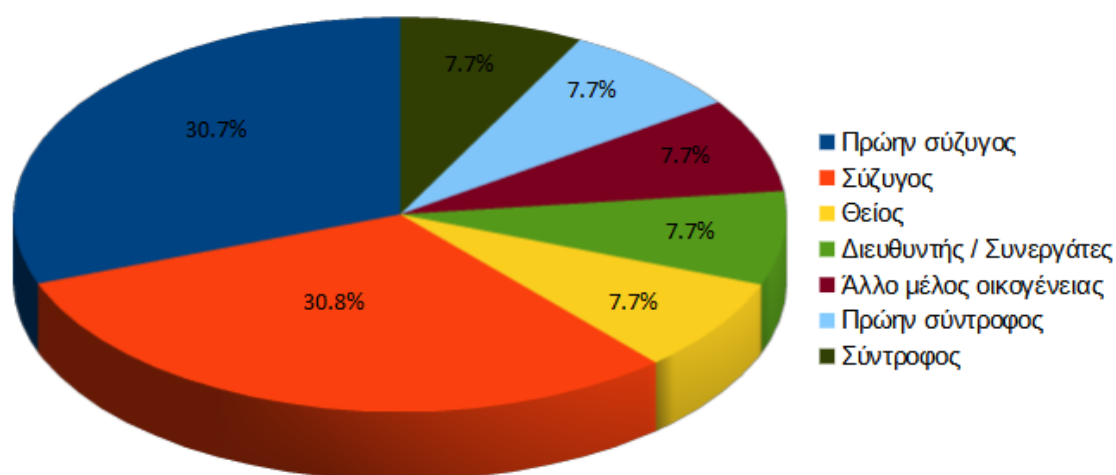
Πίνακας 4. Υπηρεσίες που έχουν λάβει οι εξυπηρετούμενες στις ΜΚΟ

Πίνακας 5. Τρόποι ενημέρωσης για τον φορέα

Γ) Σχέση θύματος με θύτη

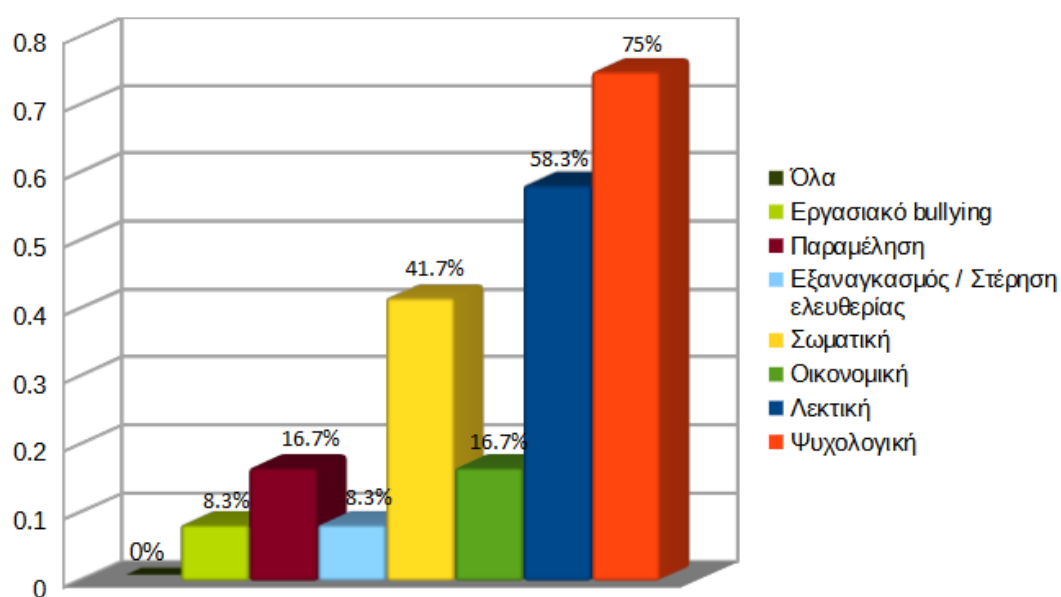
Στην συνέχεια της έρευνάς μας, εξετάζουμε το κύριο πρόσωπο που ασκεί βία στο θύμα, πώς συνδέεται μεταξύ τους, αλλά και το αν υπάρχει ομοιότητα με τους υπόλοιπους θύτες των θυμάτων. Με βάση τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί στην ενότητα «προφίλ θύτη» καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τις περισσότερες φορές το πρόσωπο που ασκεί την ενδοοικογενειακή βία είναι ο σύζυγος/σύντροφος και ο πρώην σύζυγος/σύντροφος. Από το σύνολο των θυμάτων που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο επήλθαν τα ακόλουθα συμπεράσματα. Από τις 13 εξυπηρετούμενες, το 30,8% δέχτηκε ενδοοικογενειακή βία από τον σύζυγο, το 30,7% από τον πρώην σύζυγο και το 7,7% από τον σύντροφο και πρώην σύντροφο. Επιπλέον, το 7,7% δέχτηκε εργασιακό bullying από τον διευθυντή και τους συναδέλφους της, από το οικογενειακό περιβάλλον, πιο συγκεκριμένα από θείο, και από ένα άλλο ανεξάρτητο μέλος. Τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνουν ότι το πιο συχνό πρόσωπο που αποκτά τον ρόλο του θύτη είναι ο σύζυγος /ή πρώην σύζυγος.

Πίνακας 6. Σχέση θύματος με θύτη

Δ) Μορφές ενδοοικογενειακής / συντροφικής βίας

Οι πιο συχνές μορφές ενδοοικογενειακής βίας αποτελούν η σωματική, ψυχολογική, λεκτική, οικονομική και σεξουαλική βία. Στο ερωτηματολόγιο που μοιράστηκε στις εξυπηρετούμενες των ΜΚΟ που έχουμε ήδη αναφερθεί και αναλύσει, μια από τις ερωτήσεις, αφορούσε τις μορφές βίας που δέχτηκαν τα θύματα. Πιο συγκεκριμένα, το ερωτηματολόγιο είχε σαν επιλογή 6 μορφές βίας, με την επιλογή να επιλέξουν είτε μια ή περισσότερες. Αυτές ήταν η λεκτική, ψυχολογική, σωματική και οικονομική βία, η παραμέληση από τον σύντροφο και ο εξαναγκασμός /ή στέρηση της ελευθερίας. Με βάση το υλικό που συλλέξαμε, το 75% υποστήριξε ότι δέχτηκε ψυχολογική βία από τον σύντροφο τους κατά την διάρκεια της σχέσης τους, το 58,3% λεκτική βία, και το 41,7% σωματική βία. Ακόμη, το 16,7% δέχτηκε οικονομική εκμετάλλευση, και το 16,7% παραμέληση από τον σύντροφο τους. Επίσης από τις 13 ερωτώμενες, το 8,3% υπέφερε από εξαναγκασμό ή τους στερούσαν η ελευθερία. Το 8,3% από εργασιακό bullying και αρκετά χαμηλότερο μισθό λόγω φύλου. Αξίζει φυσικά να αναφερθεί ότι μια εξυπηρετούμενη δεν θέλησε να απαντήσει στην συγκεκριμένη ερώτηση και ακόμη μια υποστήριξε ότι δέχτηκε όλες τις προαναφερόμενες μορφές.

Πίνακας 7. Μορφές ενδοοικογενειακής βίας

E) Κοινά χαρακτηριστικά θύτη

Όπως και στις ΜΚΟ, έτσι και στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας ερευνήσαμε το γενικότερο και ειδικότερο προφίλ του προσώπου που ασκεί ενδοοικογενειακή βία. Με βάση των απαντήσεων των εξυπηρετούμενων, τα 12 από τα 13 θύματα (92,3%) ανέφεραν ότι ο σύντροφος τους ήταν χειριστικός, το 53,8% ότι διέθετε μέτρια προς πολύ χαμηλή αυτοεκτίμηση και το 38,5% από τις εξυπηρετούμενες τόνισε ότι δέχτηκαν πολύ αυταρχική συμπεριφορά. Επιπλέον, το 30,8% των γυναικών παρατήρησε ανταγωνισμό από τον σύντροφο τους που κυμαίνονταν σε μέτριο βαθμό, ενώ το 30,8% δέχτηκε πολύ επιθετικότητα. Το 46,2% ένιωσε ότι ο θύτης τους υπέβαλε σε εξαναγκασμό και τέλος, το 30,8% των θυμάτων παρατήρησε έντονη παθολογική ζήλια.

ΣΤ) Πόσο αναπτύχθηκαν οι προηγούμενες μορφές βίας κατά την περίοδο της πανδημίας Covid-19

Ακόμη, εξετάστηκε και το θέμα της ανάπτυξης, της μείωσης ή της στασιμότητας των κακοποιητικών συμπεριφορών κατά την περίοδο του εγκλεισμού. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις μαρτυρίες των γυναικών, το 38,5% υποστήριξε ότι η βία συμπεριφορά έγινε εντονότερη. Ωστόσο το 46,2% υποστήριξε ότι η συμπεριφορά του θύτη παρέμεινε στάσιμη και δεν αναπτύχθηκε ιδιαίτερα, ενώ το 7,7% υποστήριξε ότι δεν αναπτύχθηκε σχεδόν καθόλου. Έτσι λοιπόν, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η κακοποιητική συμπεριφορά έγινε πιο έντονη κατά την περίοδο της πανδημίας σε μέτριο προς μεγάλο βαθμό.

Z) Παράγοντες που πιθανόν να έπαιξαν ρόλο στην εκδήλωση κακοποιητικής συμπεριφοράς

Κάποια από τα βασικότερα αίτια που ωθούν τον θύτη στην βία και κακοποιητική συμπεριφορά είναι η ψυχολογική κατάσταση, το οικογενειακό περιβάλλον στο οποίο έχει αναπτυχθεί και οι διάφορες εξαρτήσεις όπως αλκοόλ, ναρκωτικά κ.α. Οι εξυπηρετούμενες επιβεβαίωσαν κάποια από τα προηγούμενα αίτια, προσθέτοντας

κάποια καινούργια που αντιμετωπίζονται ως δευτερεύοντα αίτια κακοποιητικής συμπεριφοράς. Συγκεκριμένα, από τις 13 εξυπηρετούμενες, το 69,2% δήλωσε ότι η ελλιπή κοινωνική μόρφωση ήταν ένας από τους παράγοντες που ο σύντροφος τους άσκησε βίαιη συμπεριφορά απέναντι τους. Ακολουθεί το έντονο άγχος ή στρες που τονίστηκε από το 53,8% των θυμάτων, ενώ το 38,5% σημείωσε την εξάρτηση στο αλκοόλ ως αίτιο. Τέλος, το 30,8% ανέφερε την εξάρτηση από τυχερά παιχνίδια όπως π.χ. τζόγος και το 7,7% την εξάρτηση στα ναρκωτικά.

Η) Πως αντέδρασαν τα θύματα την πρώτη φορά που δέχτηκαν οποιαδήποτε μορφή βίας

Μια ακόμη στάση ή συμπεριφορά που θέλαμε να διερευνήσουμε στην συγκεκριμένη εργασία ήταν η αντίδραση των θυμάτων, ύστερα από την πρώτη κακοποιητική συμπεριφορά. Λάβαμε απαντήσεις και από τις 13 επιζώσες και καταλήγουμε στα ακόλουθα αποτελέσματα. Από τις 13 εξυπηρετούμενες, οι 76,9% πίστεψαν ότι ήταν η αιτία που δέχτηκαν βίαιη συμπεριφορά και ανέλαβαν όλη την ευθύνη. Στην συνέχεια, οι 69,2% ένιωσαν το συναίσθημα του φόβου, το 53,8% δεν ήξεραν πώς να αντιμετωπίσουν την κατάσταση, όπως και ότι δεν έδωσαν ιδιαίτερη βαρύτητα. Το ίδιο ποσοστό ανέφερε ότι δεν το είχαν εκμυστηρευτεί σε κανέναν. Επιπροσθέτως, το 38,5% από τις 13 εξυπηρετούμενες μίλησαν για το συγκεκριμένο περιστατικό σε κάποιο κοντινό πρόσωπο, το 23,1% κάλεσε σε γραμμή τηλεφωνικής στήριξης (15900), ενώ το 23,1% θεώρησε ότι ήταν ένα τυχαίο γεγονός και ότι δεν θα ξανά συμβεί. Τέλος το 23,1% των θυμάτων κατάφερε να αμυνθεί με τον ίδιο ή με διαφορετικό τρόπο και το 7,7% κατάφερε να απευθυνθεί στις αστυνομικές αρχές. Εν κατακλείδι, το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών θεώρησε ότι οι ίδιες ευθύνονται για την βίαιη συμπεριφορά που δέχονται από τον θύτη, ενώ μικρό ποσοστό κατάφερε να μιλήσει για την συγκεκριμένη κατάσταση και να ζητήσει βοήθεια.

Θ) Υποστηρικτικό περιβάλλον

Τα στοιχεία που πρόεκυψαν από την ερευνητική μέθοδο που ακολουθήθηκε σχετικά με την υποστήριξη που έλαβαν τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, είναι τα

ακόλουθα. Υψηλός βαθμός υποστήριξης παρατηρήθηκε από τον φορέα που απευθύνθηκαν με ποσοστό 53,8% καθώς και από το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον με ποσοστό για το καθένα 38,4%. Αντιθέτως, με τον χαμηλότερο βαθμό υποστήριξης επέδειξαν οι αστυνομικές αρχές με ποσοστό που ανέρχεται στα 76,9%, ο εργασιακός χώρος με 69,2%, η γειτονιά με 61,5% και οι Κοινωνικές Υπηρεσίες της περιοχής που διαμένουν με ποσοστό στα 53,8%.

I) Εμπειρίες εξυπηρετούμενων

Σεβόμενοι το απόρρητο και την ψυχολογική κατάσταση των γυναικών που υπέστη κακοποιητική συμπεριφορά, μερικές από τις εξυπηρετούμενες των ΜΚΟ που ερωτήθηκαν δεν επιθυμούσαν να αναφέρουν περιστατικό ή να μας εκφράσουν μερικά από τα συναισθήματα που είχαν βιώσει στο παρελθόν. Για παράδειγμα, μια εξυπηρετούμενη ανέφερε χαρακτηριστικά ότι *«Κατά την περίοδο της πανδημίας δεν με άφηνε να έχω επικοινωνία με το κοντινό μου περιβάλλον»* ενώ εξυπηρετούμενη που είχε δεχθεί λεκτική βία ανέφερε ότι *«Όταν συγκρουόμασταν μου μίλαγε άσχημα και προσβλητικά»*. Επίσης γυναίκα που υπέστη εργασιακό bullying λόγω του φύλου της ανέφερε ότι *«Σκεφτόμουν μέρες πώς να ζητήσω άδεια στη δουλειά γιατί δεν μπορούσα να επικοινωνήσω με έναν αρνητικό διευθυντή και με ένα συνάδελφο που θα με κάλυπτε γιατί τους χαλούσα το πρόγραμμα, βασανίζόμουν στην ιδέα και μόνο γιατί έπρεπε κάθε φορά να υπενθυμίζω στον πρώτο ότι είναι νόμιμο δικαίωμα και στον δεύτερο ότι είναι δουλειά του και αυτό έφερνε εντάσεις, ή όταν εξέφραζα άποψη λόγω πείρας έπαιρνα την απάντηση «δεν είναι δική σου δουλειά» και όταν δε μιλούσα και γίνονταν λάθη έφταιγα που δεν μιλούσα»*.

K) Προσδοκίες εξυπηρετούμενων

Αρκετές γυναίκες εξέφρασαν ορισμένες από τις προσδοκίες τους. Αναλυτικότερα, *«Προσδοκώ μετά από ένα χρόνο να είμαι ακόμα καλύτερα μιας και εδώ και ένα χρόνο μετά το διαζύγιο η ψυχολογική μου κατάσταση βελτιώνεται»*, *«Να μπορώ να επικοινωνώ με τα συναισθήματά μου και να βάζω πιο γρήγορα τα όρια μου πριν ξεφύγει κατάσταση»*, *«Να αφήνω πίσω μου αυτά τα περιστατικά και να ζήσω*

ευτυχισμένη με την οικογένειά μου», «Να αναγνωρίζω τα σημάδια στο μέλλον και να μην ανέχομαι τέτοιες συμπεριφορές», «Να έχω μια ήρεμη καθημερινότητα για μένα και για τα μέλη της οικογένειάς μου», «Να ξεπεράσω τις δυσκολίες και να γίνω πιο δυνατός χαρακτήρας», «Να μάθω να διαχειρίζομαι τα αρνητικά συναισθήματα που βίωσα», «Να αποκτήσω ένα καλύτερο μέλλον».

Λ) Μηνύματα προς τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας

Στην προσπάθειά μας να κινητοποιήσουμε γυναίκες που βιώνουν από κάποιο πρόσωπο οποιαδήποτε μορφή βίας, να σπάσουν τον κύκλο βίας και να μιλήσουν ανοιχτά γι' αυτό που βιώνουν, ζητήσαμε από τις ερωτώμενες να μας εκφράσουν τις απόψεις τους και να δώσουν συμβουλές, μέσα από την δική τους εμπειρία, σε γυναίκες που είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Οι απαντήσεις που ακλουθούν δίνουν αισιόδοξα μηνύματα και δύναμη σε όλες τις γυναίκες. Πιο συγκεκριμένα, *«Να απευθυνθεί σε ειδικό άμεσα», «Να απομακρυνθεί όσο πιο γρήγορα μπορεί», «Αντιμετωπίστε το πρόβλημα και ζητήστε βοήθεια», «Να απευθυνθεί σε ειδικό άμεσα και να μην αφήσει να περνάει ο καιρός», «Να έχει εμπιστοσύνη στον εαυτό της, να μην ντρέπεται και να μη φοβάται», «Να μην ανέχεται τέτοιου είδους συμπεριφορές και να απευθυνθεί στις αρχές», «Να μιλήσει με επαγγελματία Ψυχολόγο για να την βοηθήσει να ξεπεράσει το πρόβλημα, να σπάσει τον κύκλο βίας, να είναι συνέχεια σε επαφή με κοινωνικούς φορείς που θα μπορούν να την βοηθήσουν εκείνη την ώρα», «Όσες γυναίκες είναι στην Ευρώπη έχουν την επιλογή να μιλήσουν με κοινωνικό λειτουργό και την αστυνομία και αυτό πρέπει να κάνουν, όσες γυναίκες είναι σε άλλες χώρες δεν μπορούν να κάνουν τίποτα».*

5.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Συμπεράσματα

Από την παρούσα έρευνα, διαπιστώθηκε ότι η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί ένα μείζον κοινωνικό πρόβλημα, που παρά τις προσπάθειες σε θεσμικό και κοινωνικό επίπεδο συνεχίζει να παρουσιάζει ραγδαία αύξηση. Μέσω της αναζήτησης

βιβλιογραφικών αναφορών, όπως και επίσης της συνεργασίας μας με τις ΜΚΟ, αλλά και της θέλησης των εξυπηρετούμενων να συμμετάσχουν στην έρευνα μας, καταφέραμε να αποκτήσουμε μια πληρέστατη και σαφέστατη εικόνα για το φαινόμενο αυτό.

Ένα από τα κύρια θέματα που διερευνήθηκαν είναι οι υπηρεσίες των ΜΚΟ και η συμβολή τους στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας μέσω των ποικίλων υπηρεσιών και μέσω των εξειδικευμένων προγραμμάτων που προσφέρουν. Χάρης στο έργο τους, διαπιστώσαμε πως καθημερινά γυναίκες καταφέρνουν να ξεπεράσουν τις δυσκολίες τους, τους φόβους και τις ανασφάλειες τους, αποκτώντας δύναμη για να δημιουργήσουν την ζωή που επιθυμούν.

Όσον αφορά τα ποσοστά ενδοοικογενειακής βίας κατά την περίοδο της πανδημίας, παρόλο που σημειώθηκε αύξηση των περιστατικών, οι ειδικοί επισήμαναν ότι η ενδοοικογενειακή βία προϋπήρχε πριν την πανδημία αλλά βρίσκονταν μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας

Στο ερώτημα από ποιον φορέα έχετε υποστηριχθεί, οι αστυνομικές αρχές είχαν τα λιγότερα ποσοστά. Ο προβληματισμός που πρόέκυψε σε αυτό το σημείο είναι εάν στην Ελλάδα έχει επιτευχθεί σε σημαντικό βαθμό η κατάλληλη εκπαίδευση των αστυνομικών αρχών για την αντιμετώπιση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, όπως αρμόζει με βάση τον ποινικό κώδικα. Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι ορισμένοι αστυνομικοί λειτουργούν με αντίληψη στερεοτυπική και παρουσιάζουν ρατσισμό απέναντι στο γυναικείο φύλο. Επίσης υπάρχει και ένα ποσοστό αστυνομικών που προσπαθούν να αποτρέψουν την γυναίκα να διαφύγει σε νομικά μέτρα είτε επειδή δεν γνωρίζουν την νομοθεσία για την βία κατά των γυναικών είτε γιατί προσπαθούν να αποφύγουν την γραφειοκρατία. Ακόμη, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι οι απαντήσεις των θυμάτων στην παρούσα έρευνα, επιβεβαίωσε τις πληροφορίες που έχουμε ήδη αναλύσει προηγουμένως. Είναι τρομακτικό το γεγονός ότι πάρα πολλές γυναίκες όταν δέχτηκαν ενδοοικογενειακή βία θεώρησαν ότι ήταν οι ίδιες η αιτία, και ότι οι ίδιες το προκάλεσαν. Σε αυτό το σημείο, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι δεν είναι επαρκής η ενημέρωση που πραγματοποιείτε στον κόσμο, και ότι πρέπει να μετακινηθούμε από το στάδιο της θεραπείας, στο στάδιο της πρόληψης, της ενημέρωσης και της ρήξης των στερεοτύπων και προκαταλήψεων γύρω από το ευρύτερο φαινόμενο που ονομάζεται «ενδοοικογενειακή βία».

Προτάσεις

Στο τελευταίο κομμάτι της πτυχιακής μας εργασίας, θα γίνει μια προσπάθεια παροχής προτάσεων για εξέλιξη και βελτίωση. Οι προτάσεις που θα ακολουθήσουν προέκυψαν από τους προβληματισμούς μας που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής μας εργασίας. Λαμβάνοντας υπόψη λοιπόν την πραγματική έκταση και σοβαρότητα του φαινομένου θεωρούμε σημαντικό να υπάρχει:

- Μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση του πληθυσμού για το φαινόμενο και τις σχετικές δομές που λειτουργούν για τα θύματα οικογενειακής βίας
- Κατάλληλη και συστηματική εκπαίδευση των επαγγελματιών υγείας και των αστυνομικών αρχών για την ορθότερη αντιμετώπιση των περιστατικών βίας. Με την κατάλληλη εκπαίδευση, θα καταστεί δυνατό και για το σύστημα να δράσει και σε προληπτικό επίπεδο (Keynaertetal., 2014).
- Καλύτερος συντονισμός αλλά και οργάνωση μεταξύ των υπηρεσιών υγείας, ψυχικής υγείας, πρόνοιας και εκπαίδευσης για την αντιμετώπιση του φαινομένου.
- Διεξαγωγή ερευνών στην Ελλάδα για την ενδοοικογενειακή βία καθώς και χάραξη πολιτικών δράσεων για την άμεση αντιμετώπιση του φαινομένου.
- Ευαισθητοποίηση γονέων και παιδιών νεαρής ηλικίας να αναγνωρίζουν τα πρώιμα σημάδια βίας και να εφαρμόζουν τεχνικές αντιμετώπισης σε καταστάσεις βίας.
- Συνεχής ενημέρωση των διαφόρων φορέων και της τοπικής κοινότητας με σκοπό την ευαισθητοποίηση και πρόληψη κατά της βίας των γυναικών.

Φτάνοντας στο τέλος αυτής της μελέτης, θα θέλαμε να εκφράσουμε τον ενθουσιασμό μας που ασχοληθήκαμε με ένα τόσο πολυδιάστατο φαινόμενο. Μέσω της προθυμίας και της θέλησης των ΜΚΟ αλλά και των εξυπηρετούμενων να συμμετέχουν στην έρευνα μας, μας έδωσε την ευκαιρία αφενός να μελετήσουμε το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βία και αφετέρου μέσω των αποτελεσμάτων της έρευνας να αναδειχθούν περαιτέρω προβληματισμοί και προτάσεις σχετικά με το φαινόμενο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- 1st ANNUAL REPORT ON VIOLENCE AGAINST WOMEN - isotita.gr. Ανακτήθηκε 22 Ιανουαρίου, 2022, από: https://isotita.gr/wpcontent/uploads/2017/04/Convention_violence-against-women_2011_el_edited.pdf.
- Bartley P. (2007). Votes for Women, 1860-1928. Hodder Education Publisher. (First published 2003).
- BIG V.. Ανακτήθηκε 30 Απριλίου, 2022, από: <http://www.big-berlin.info/>.
- Choisissez la langue de votre document - European Parliament. Ανακτήθηκε 27 Απριλίου, 2022, από: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2014-0162_EL.html.
- Chrisler, J.C. & Gerguson, S. (2006). Violence against women as a public health issue. Annals of the New York Academy of Sciences.
- Definición de Violencia Intrafamiliar. Ανακτήθηκε 25 Ιανουαρίου, 2022, από: <https://gr.encyclopedia-titanica.com/significado-de-violencia-intrafamiliar>
- Demographic and Family Policy and Gender Equality. Ανακτήθηκε 22 Μαρτίου, 2022, από: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2021/04/Newsletter-Report-GSFPGE-11.2020-01.2021.pdf>.
- Diotima - Centre for gender rights & equality - ΔΙΟΤΙΜΑ. Ανακτήθηκε 20 Μαρτίου, 2022, από: https://diotima.org.gr/wp-content/uploads/2016/09/%CE%95%CE%A1%CE%95%CE%A5%CE%9D%CE%91-%CE%A1%CE%9F%CE%96%CE%91-_epimelhmeno-%CE%91%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AE.pdf
- Edward W. Gondolf & Ellen R. Fisher, (1991). Case Studies in Family Violence. Springer Science and Business Media, LLC.
- EIGE's indicators on intimate partner violence, rape and femicide: EU state of play. Ανακτήθηκε 5 Μαρτίου, 2022, από:

<https://eige.europa.eu/publications/eiges-indicators-intimate-partner-violence-rape-and-femicide-eu-state-play>.

- European Union Agency (2014). Βία κατά των Γυναικών: Πανευρωπαϊκή Έρευνα. Ανακτήθηκε στις 15 Ιουνίου από: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_el.pdf
- Facts and figures: Ending violence against women. Ανακτήθηκε 9 Μαρτίου, 2022, από: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures#notes>.
- Fisher H., (2012). Ελεύθερος από φόβο, ελεύθερος από βίας. Council of Europe.
- Gender equality | UNICEF. Ανακτήθηκε 18 Μαΐου, 2022, από: <https://www.unicef.org/gender-equality>.
- Gender Equality and Women. Ανακτήθηκε 5 Μαΐου, 2022, από: <https://www.refworld.org/women.html>.
- Girls on the move in Greece. Ανακτήθηκε 14 Ιουνίου, 2022, από: https://diotima.org.gr/wp-content/uploads/2021/11/SITE_%CE%91%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-2020-2.pdf
- Hirigoyen Marie – France, (2006). Η κακοποιημένη γυναίκα – η βία μέσα στο ζευγάρι (μτφ. Μ. Λυκούδης). Αθήνα: Πατάκη. (Έτος έκδοσης πρωτοτύπου Ιανουάριος 2007). <https://www.researchgate.net/publication/263776402>
- International Federation for Human Rights. Ανακτήθηκε 18 Μαΐου, 2022, από: <https://www.fidh.org/en/about-us/What-is-FIDH/>.
- James J. Walker, (1994). Hypertension in pregnancy. An International journal of Obstetrics & Gynaecology. (First published July 1994).
- Keygnaert, I. (2014). Sexual violence and sexual health in refugees, asylum seekers and undocumented migrants in Europe and the European neighbourhood: Determinants and desirable prevention. [Doctoral Dissertation, Ghent University]. Ανακτήθηκε 25 Ιουνίου 2022, από: https://www.researchgate.net/publication/263776402_Sexual_Violence_and_S

[Sexual Health in Refugees Asylum Seekers and Undocumented Migrants in Europe and the European Neighbourhood Determinants and Desirable Prevention](#)

- KMOP. Ανακτήθηκε 24 Μαΐου, 2022, από <https://www.kmop.gr/el/about-us/>.
- Levendosky, A., Huth-Bocks, A., Shapiro, D., & Semel, M. (17 September 2003). The impact of domestic violence on the maternal-child relationship and preschool-age children's functioning. *Journal of family psychology*.
- Mark, T. & Bennett, L. (July 2009). The co-occurrence of substance abuse and domestic violence: a comparison of dual-problem men in substance abuse. *Journal of Social Work Practice in the Addictions*.
- Marlow J. (London, 2000). *Suffragettes: The Fight for Votes for Women*. Kindle Edition.
- Martens, K. (September 2002). Defining Non Governmental Organizations. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*.
- Medecins du Monde Grece - Γιατροί του Κόσμου. Ανακτήθηκε 21 Μαΐου, 2022, από: <https://mdmgreece.gr/our-history/>.
- Metoo. Ανακτήθηκε 9 Μαΐου, 2022, από: <https://primeminister.gr/?s=metoo>.
- O'Leary, and White, Smith, Koss, and Figueredo (2000). Sex differences in physical aggression to partners: A reply to Frieze. *Psychological Bulletin*.
- Orava, T. A., McLeod, P. J., & Sharpe, D., (1996). Perceptions of control, depressive symptomatology, and self-esteem of women in transition from abusive relationships. *Journal of Family Violence*.
- Our history. Ανακτήθηκε 16 Μαΐου, 2022, από: <https://www.doctorswithoutborders.org/who-we-are/our-history>.
- Press corner | European Commission. Ανακτήθηκε 26 Απριλίου, 2022, από: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner>.
- Press corner. Ανακτήθηκε 13 Μαρτίου, 2022, από: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/qanda_22_1534?fbclid=IwAR0EZFc_CaJhL-NV9SBZrhQgaLHP2NSmIg7Csas9tbCDvafque7Q9w3mpdU.
- Press corner. Ανακτήθηκε 6 Απριλίου, 2022, από: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_16_549.

- R.E. Dobash, (1978). Negotiation of daily life and the 'provocation' of violence patriarchal concept in support of the wife beater. National Institute of Justice.
- Salamon, L.M. & Anheier, H.K. (1997). Defining the Non- Profit Sector: A Cross-National Analysis. Manchester University Press.
- Search Results | Sustainable Development. Ανακτήθηκε 30 Απριλίου, 2022, από: <https://sdgs.un.org/search?keyword=domestic+violence>.
- Steven R. Tracy (1 Σεπτεμβρίου 2007). Patriarchy and Domestic Violence: Challenging Common Misconceptions. Journal of the Evangelical Theological Society. Ανακτήθηκε 12 Ιανουαρίου, 2022, από: <https://mlhlsi.infiniteuploads.cloud/2021/01/PatriarchyDV.pdf>
- Straus, M. A., Gelles, R. J., & Steinmetz, (1980). Behind the closed doors: Violence in the American family. Garden City, NY: Doubleday. Unites States: National Institute of Mental Health.
- Swanberg, J. E., & Logan, T. K. (2005). Domestic Violence and Employment: A Qualitative Study. Journal of Occupational Health Psychology.
- Tackling violence against women and domestic violence in Europe. Ανακτήθηκε 12 Ιανουαρίου, 2022, από: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658648/IPOL_S_TU\(2020\)658648_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658648/IPOL_S_TU(2020)658648_EN.pdf).
- The International Council of Women. Ανακτήθηκε 18 Μαΐου, 2022, από: <http://www.icw-cif.com/01/03.php>.
- Unlock Your Power: Ενδοοικογενειακή βία και COVID-19. Ανακτήθηκε 9 Ιουνίου, 2022, από: <https://diotima.org.gr/unlock-your-power-endooikogeneiaki-via-kai-covid-19/>.
- Violence against women: an EU-wide survey - Fundamental Rights Agency. Ανακτήθηκε 25 Φεβρουαρίου, 2022, από: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_en.pdf.
- Violence against women: an EU-wide survey - Fundamental Rights Agency. Ανακτήθηκε 13 Μαρτίου, 2022, από: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-factsheet_el.pdf.

- Walker Lenore E., (1980). The Battered Woman Syndrome. New York: Springer.
- Wiener interventionsstelle gegen gewalt in der familie. Ανακτήθηκε 30 Απριλίου, 2022, από: <https://www.interventionsstelle-wien.at/>.
- Wilson, J. P., (2004). PTSD and Complex PTSD: Symptoms, Syndromes, and Diagnoses. In J. P. Wilson & T. M. Keane Eds., Assessing psychological trauma and PTSD. The Guilford Press.
- Women On Top. Ανακτήθηκε 30 Μαΐου, 2022, από: <https://womenontop.gr/speak-out/>.

Ελληνόγλωσση

- ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ-ΑΠΟΦΑΣΗ (1). Ανακτήθηκε 21 Ιανουαρίου, 2022, από: http://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis_DISPLAY.asp?cd=IPGLS5IIWGS7I18N5I05H4CTTHLBMA&apof=1041_2010&info=%D0%CF%C9%CD%C9%CA%C5%D3%20-%20%20%C5.
- Αρτινοπούλου Β. (2006). Ενδοοικογενειακή κακοποίηση γυναικών. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βία Κατά Των Γυναικών. Ανακτήθηκε 30 Μαρτίου, 2022, από: <https://womensos.gr/>.
- ΓΓΔΟΠΙΦ, (2021). «2η ΕΚΘΕΣΗ ΒΙΑ ΤΗ ΓΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ». Ανακτήθηκε 18 Ιουνίου, 2022, από: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2021/11/2h-ethsia-ekthesi.pdf>.
- Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων. Ανακτήθηκε 25 Φεβρουαρίου, 2022, από: <https://www.isotita.gr>.
- Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (ΓΓΟΠΙΦ).(2020). Διμηνιαίο Ενημερωτικό Δελτίο #1: Πολιτικές και Δράσεις της Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών στις Συνθήκες Πανδημίας του Covid-19. Ανάλυση Στατιστικών Στοιχείων από το Δίκτυο Δομών και της Γραμμής SOS15900 της ΓΓΟΠΙΦ. Αθήνα. Ανακτήθηκε 16 Μαρτίου 2020, από: <https://isotita.gr/wp->

[content/uploads/2020/12/1%CE%B7-%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7-%CE%92%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%93%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD.pdf](https://www.psychologynow.gr/arthra-psyxikis-ygeias/psyxikes-diataraxes/kliniki-psyxologia/11-epithetiki-ke-biei-siberifora-etiology-ke-dinatotita-problepsis-tu-oresti-yotaku.html) .

- Γιωτάκος, Ο. (15 Μαΐου, 2015). Επιθετική και βίαση συμπεριφορά: αιτιολογία και δυνατότητα πρόβλεψης. Ανακτήθηκε 16 Φεβρουαρίου, 2022, από: <https://www.psychologynow.gr/arthra-psyxikis-ygeias/psyxikes-diataraxes/kliniki-psyxologia/11-epithetiki-ke-biei-siberifora-etiology-ke-dinatotita-problepsis-tu-oresti-yotaku.html>.
- Γκίκα, Μ. (2021). Βία κατά των γυναικών στην οικογένεια: Θεωρητικές προσεγγίσεις και ανιχνεύσεις της πολλαπλότητας του φαινομένου. [ebook] Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Ανακτήθηκε 9 Μαΐου, 2022, από: <https://amitos.library.uop.gr/xmlui/handle/123456789/5973>
- Διαταραχή τραύματος και μετατραυματικού στρες (PTSD). Εθνικό Κέντρο για PTSD. Ανακτήθηκε 5 Μαρτίου, 2022, από: <https://mentalhealthtx.org/el/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%AD%CF%82-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B5%CF%82/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%87%CE%AE-%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%8D%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%84/>.
- Δουζένης Α., Τζεφεράκος Γ.. Έρευνα: Ποιοι άνδρες χτυπούν τις γυναίκες, τι συμβαίνει στο θύμα. Περιοδικό Ψυχιατρικής ΑΤΗ. Ανακτήθηκε στις 5 Ιουλίου, 2022 από: <http://erasmosverias.com/20-1-2020-jpgviolence-womwn2/>
- ΔΤ: Αστυνομικοί έδωξαν θύμα ενδοοικογενειακής βίας με πρόσχημα τον κορονοϊό. Ανακτήθηκε 22 Ιουνίου, 2022, από:

<https://diotima.org.gr/astynomikoi-edioxan-thyma-endoikogeneiakis-vias-koronoios/>.

- Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025. Ανακτήθηκε 30 Απριλίου, 2022, από: <http://www.opengov.gr/minlab/?p=5333>.
- ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ. Ανακτήθηκε 9 Μαΐου, 2022, από <https://womensos.gr/wp-content/uploads/ethniko-sxedio-drasis.pdf>.
- Ελληνική Αστυνομία-Ενδοοικογενειακή βία. Ανακτήθηκε 03 Φεβρουαρίου 2022, από: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=2030&Itemid=421&lang
- Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός. Ανακτήθηκε 16 Μαΐου, 2022, από <http://www.redcross.gr/default.asp?pid=7&la=1>.
- Έμφυλη Βία και Κοινωνικό-πολιτικές Πρακτικές. Η ακραία περίπτωση της Γυναικοκτονίας. Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου, 2022, από: <http://www.newsville.be/emfyli-bia-kai-koinonikopolitikes-praktikes-i-akraia-periptosi-tis-gynaikoktonias/>.
- Ενδοοικογενειακή βία - Το προφίλ του θύτη και του θύματος. Ανακτήθηκε 8 Φεβρουαρίου, 2022, από: <https://psychologyblog3.webnode.gr/l/endooikogeneiaki-via-to-profil-toy-thyti-kai-toy-thymatos/>.
- Ενδοοικογενειακή Βία - Το Χαμόγελο του Παιδιού ®. Ανακτήθηκε 24 Μαΐου, 2022, από: <https://www.hamogelo.gr/gr/el/endooikogeneiaki-via/>.
- Ενδοοικογενειακή βία & το προφίλ του άντρα που κακοποιεί. Ανακτήθηκε 12 Φεβρουαρίου 2022, από: <https://www.postmodern.gr/endooikogeneiaki-via-to-profil-toy-an/>
- Έρευνα: Ποιοι άνδρες χτυπούν τις γυναίκες τους, τι συμβαίνει στο θύμα. Ανακτήθηκε 10 Φεβρουαρίου, 2022, από: <https://boro.gr/116538/ereyna-poioi-andres-xytyoun-tis-gynaikes-toys-ti-symvainei-sto-thyma/>.
- Έρευνα: Ποιοι άνδρες χτυπούν τις γυναίκες τους, τι συμβαίνει στο θύμα. Ανακτήθηκε 17 Φεβρουαρίου, 2022, από: <https://boro.gr/116538/ereyna-poioi-andres-xytyoun-tis-gynaikes-toys-ti-symvainei-sto-thyma/>.

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016). Η Επιτροπή προτείνει την προσχώρηση της ΕΕ στη Διεθνή Σύμβαση για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών. Ανακτήθηκε 10 Απριλίου, 2022, από: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_16_549 .
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017). Η ΕΕ και ο ΟΗΕ ενώνουν τις δυνάμεις τους για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Ανακτήθηκε 15 Απριλίου, 2022, από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0105&from=EN>.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2021). Δελτίο Τύπου. Ενδοσυντροφική βία και επιμέλεια τέκνων: επείγουν τα μέτρα προστασίας των θυμάτων. Ανακτήθηκε 25 Απριλίου 2022, από: <https://www.europarl.europa.eu/portal/el>.
- ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ. Ανακτήθηκε 5 Μαΐου, 2022, από: https://www.kodiko.gr/nomologia/download_fek?f=fek/2019/a/fek_a_201_2019.pdf&t=0944027ffa9e155cd061e830a4b356b4.
- Η βία κατά των γυναικών σε αριθμούς. Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου, 2022, από <https://www.kethi.gr/nea/i-bia-kata-ton-gynaikon-se-arithmoys-0>.
- Η ενδοοικογενειακή βία στην περίοδο της καραντίνας. Ανακτήθηκε 14 Ιουνίου, 2022, από: https://insidestory.gr/article/endooikogeneiaki-via-karantina?token=F17RR2VD12&fbclid=IwAR0qVzuOJfP9SyJa6H_tIomrm6GFWJWRvSEJ5en5Iv9Fv4nMIZ2jLPkm8bE.
- Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση. Ανακτήθηκε 6 Απριλίου, 2022, από <https://rm.coe.int/prems-039019-grc-2574-brochure-questions-istanbul-convention-web-16x16/1680944850>.
- Ιωσιφίδης Ι., Κολόκα Κ., Πλωμαρίτου Δ. (2013). Συσχέτιση του Κοινωνικού Κεφαλαίου με την συμμετοχικότητα των ατόμων που δραστηριοποιούνται σε ΜΚΟ και εθελοντικές ομάδες στο Δήμο Ηρακλείου. Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης.
και η διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης.
- Κακοποίηση Γυναικών: Τύποι βίας και συνέπειες. Ανακτήθηκε 5 Μαρτίου, 2022, από: https://www.huffingtonpost.gr/entry/kakopoiese-yenaikon-tepoi-vias-kai-senepeiies_gr_60053f73c5b697df1a070d2c.

- Καταργείται η προίκα. Ανακτήθηκε 25 Μαρτίου, 2022, από: <https://greece2021.gr/timeline/25-timeline/599-katargeitai-i-proika.html>.
- Κουτσαύτης Δ. Π. (2016). Καλές πρακτικές λειτουργίας των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδας.
- Κουτσοπούλου, Ι. (9 Ιανουαρίου, 2021). Τραύμα. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου, 2022, από: <http://www.psixotherapeia.gr/arthra/trauma.html>.
- Λαμπροπούλου Ε. (2010). Οι τρόποι συλλογής και αξιοποίησης στοιχείων από τις ΜΚΟ για τα ανθρώπινα δικαιώματα: ο ρόλος και η συνεισφορά τους στην Ελλάδα. [ebook] Πάντειο Πανεπιστήμιο Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Ανακτήθηκε στις 13 Ιουνίου, 2022 από: <http://pandemos.panteion.gr/index.php?op=record&pid=iid:4616&lang=el>
- Μετατραυματική Αγχώδης Διαταραχή (PTSD). Ανακτήθηκε 3 Μαρτίου, 2022, από: <https://www.counselor.gr/blog/metatraymatiki-agxodis-diataraxi-ptsd>.
- ΜΚΟ: Τι, γιατί και πού;. Ανακτήθηκε 9 Μαΐου, 2022, από: https://ec.europa.eu/eures/public/ngos-what-why-and-where-2017-07-03_el.
- Νομοθεσία. Ανακτήθηκε 30 Μαρτίου, 2022, από: <https://www.winhellas.gr/nomothesia/>.
- Νόμος 3500/2006 - ΦΕΚ 232/Α/24-10-2006 (Κωδικοποιημένος). Ανακτήθηκε 26 Ιανουαρίου, 2022, από: <https://www.e-nomothesia.gr/oikogeneia/n-3500-2006.html>.
- Νόμος 3852/2010 - ΦΕΚ 87Α/7-6-2010 (Κωδικοποιημένος). Ανακτήθηκε 5 Μαΐου, 2022, από: <https://www.e-nomothesia.gr/autodioikese-demoi/n-3852-2010.html>.
- Νόμος 4604/2019 - ΦΕΚ 50/Α/26-3-2019 (Κωδικοποιημένος). Ανακτήθηκε 30 Απριλίου, 2022, από: <https://www.e-nomothesia.gr/autodioikese-demoi/nomos-4604-2019-phek-50a-26-3-2019.html>.
- ΞΕΝΩΝΑΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΟΥ. Ανακτήθηκε 24 Μαΐου, 2022, από: <https://kakopoiisi.gr/domes/%ce%be%ce%b5%ce%bd%cf%8e%ce%bd%ce%b1%cf%82-%ce%ba%ce%b1%ce%ba%ce%bf%cf%80%ce%bf%ce%b9%ce%b7%ce%bc>

[%ce%ad%ce%bd%ce%b7%cf%82-](#)

[%ce%b3%cf%85%ce%bd%ce%b1%ce%af%ce%ba%ce%b1%cf%82-](#)

[%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%cf%80/](#).

- Ξενώνας Γυναικών "Φοίβη". Ανακτήθηκε 21 Μαΐου, 2022, από:
<https://xenonas-foivi.org/>.
- Οδηγός Συμβουλευτικής για τη βία, (2018). Ανακτήθηκε 25 Φεβρουαρίου, 2022, από: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2018/07/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82-%CE%A3%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7-%CE%92%CE%99%CE%91.pdf>.
- Παναρέτου Σ. (2015). Ο Αγώνας της Γυναίκας. Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας.
- Παπακωνσταντής, Γ.(2006). Στοιχεία εγκληματολογίας και αντεγκληματικής πολιτικής. Αθήνα: Αντ. Ν. Σακκούλας.
- ΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ (STALKING). Ανακτήθηκε 25 Φεβρουαρίου, 2022, από:
[http://www.vaonakis.gr/symfony/new/web/post/poinikopoiisi-tis-parenoxlitikis-parakoloythisis-\(stalking\)/](http://www.vaonakis.gr/symfony/new/web/post/poinikopoiisi-tis-parenoxlitikis-parakoloythisis-(stalking)/).
- Ποιοι Είμαστε;. Ανακτήθηκε 18 Μαΐου, 2022, από:
<https://www.actionaid.gr/i-actionaid/poioi-eimaste>.
- Πρόγραμμα δράσης "ΑΡΙΑΔΝΗ": Ενάντια στη βία κατά των γυναικών!: Πράσινο Ινστιτούτο. Ανακτήθηκε 30 Μαΐου, 2022, από
<https://www.greeninstitute.gr/ariadni/>.
- Πώς τα ψυχικά τραύματα επηρεάζουν τον εγκέφαλο;. Ανακτήθηκε 3 Μαρτίου, 2022, από: <https://www.therapia.gr/pos-ta-psyxika-traumata-epireazoun-ton-egkefalo/>.
- Σκλάβου Κ. (2008). Ενδοοικογενειακή βία και κοινωνική ένταξη αλλοδαπών γυναικών. Αθήνα: Αντ. Ν. Σακκούλας.

- Στεφανίδου Ε. Ανδρομέδα, (2010). Ενδοοικογενειακή βία: Η έννοια της οικογένειας και η διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεως κατά των γυναικών. Ανακτήθηκε 25 Μαρτίου, 2022, από: https://www.kethi.gr/sites/default/files/wp-content/uploads/2018/04/CEDAW_Web_Spreads-1.pdf.
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2017). Η ΕΕ προσχωρεί στη Διεθνή Σύμβαση για την καταπολέμηση της βίας εναντίον των γυναικών. Ανακτήθηκε 11 Απριλίου, 2022, από: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/05/11/violence-against-women/>.
- Σύνδεσμος για τα δικαιώματα της Γυναίκας. Ανακτήθηκε 20 Μαρτίου, 2022, από: <https://leagueforwomenrights.gr/>.
- Σύνδρομο Κακοποιημένων Γυναικών: Ψυχολογία. Ανακτήθηκε 8 Φεβρουαρίου, 2022, από: <https://www.maxmag.gr/psychologia/syndromo-kakopiimenon-gynekon/>.
- Τα σωματικά και συναισθηματικά τραύματα της ενδοοικογενειακής βίας. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου, 2022, από: <https://www.psychologynow.gr/arthra-psychologias/oikogeneia-kai-paidi/endooikogeneiaki-via/5037-ta-somatika-kai-synaisthimatika-traumata-tis-endooikogeneiakis-vias.html>.
- Το δικαίωμα ψήφου των γυναικών και η παρουσία τους στην πολιτική ζωή άλλοτε και σήμερα. Ανακτήθηκε 22 Μαρτίου, 2022, από: https://foundation.parliament.gr/VoulhFoundation/VoulhFoundationPortal/images/site_content/voulhFoundation/file/Ekpaideytika%20New/women/0_7women.pdf.
- Χαλόφτη, Β. (2013). Βία κατά των Γυναικών και Ενδοοικογενειακή Βία: Διεθνείς Πράξεις, Πολιτικές, Πρακτική. [ebook] Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ανακτήθηκε 30 Απριλίου, 2022, από: <http://pandemos.panteion.gr/index.php?op=record&lang=el&pid=iid:7099>

- Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
Ανακτήθηκε 20 Απριλίου, 2022, από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT>.
- Χατζηφωτίου Σ. (2005). Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών και των παιδιών. Αθήνα: Τζιόλας.